

Tartalom

SCHEIN Gábor: A tragédia metafizikája avagy a metafizika tragédiája (tanulmány)	3
DANYI Zoltán: Monológok egy színésznőnek (Ki tudja ■ Hogyan tűnik el ■ Ruhát varrok ■ A tükör elé ■ A magház burka) (versek)	11
*	
BESZÉDES István: Szilveszter öreg éjszakáján (Tizenhét jel zuhanó koreográfiára)	16
GYARMATI Kata: Hét nap a világ (dráma, részlet)	32
KOSZTOLÁNYI DEZSŐ SZÍNHÁZ	
Alternatív és művészsínház között (Beszélgetés Urbán Andrással, a Kosztolányi Dezső Színház igazgató-rendezőjével)	78
Egymásra hangolódva (Beszélgetés Béres Mártával, a Kosztolányi Dezső Színház színésznőjével)	89

KRITIKA

KÖNYV SZÍNHÁZ KÉPZŐMŰVÉSZET

- TOLDI Éva: Elbeszélés és identitás (Láng Zsolt: *Tója vagy tottja?*)... 93
GEROLD László: Szó és gesztus
(*A világ és a vége – Turbo Paradiso*)..... 98
TÓTH Ágota: Tragédia? Paródia.
(Siposhegyi Péter – Andrási Attila: *Magyar Piéta –
Őszödi Köztársaság*) 104
HARKAI VASS Éva: „Irodalmi” festő (Maurits Ferenc: *Proiectum
Balcanicum. In memoriam Sinkó Ervin*) 107

- G. L.: Flekk a Gyűrűn..... 110

KRÓNIKA

- GAZSÓ Hargita összeállítása 111

A számban MOLNÁR Edvárd felvételeit közöljük.

CIP – A készülő kiadvány katalógizálása
A Matica srpska Könyvtára, Novi Sad

82+3

HÍD : irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat / Főszerkesztő Gerold László.
– 1. évf., 1. sz. (1934) – 7. évf., 15. sz. (1940) ; 9. évf., 1. sz. (1945)– . – Újvidék :
Forum Könyvkiadó Intézet, 1934–1940 ; 1945–. – 23 cm

Havonta

ISSN 0350–9079

COBISS.SR-ID 8410114

HÍD – irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat. – 2008. november. Kijadja a Forum Könyvkiadó Intézet. Igazgató: Németh Ferenc. Szerkesztőség és kiadóhivatal: 21000 Novi Sad, Vojvoda Mišić u. 1., telefon: 021/457-216; www.forumliber.co.yu; e-mail: hid@forumliber.co.yu – Szerkesztőségi fogadóóra csütörtökön 10-től 12 óráig. – Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. – Előfizethető az Izdavački zavod Forum 840-905668-94-es számlára (broj modela 97, poziv na broj [odobrenje] 83-80250-742131-00-04-830); előfizetéskor kérjük feltüntetni a Híd nevét. – Előfizetési díj 2008-ra belföldön 1200 dinár. Egyes szám ára 120, kettős szám ára 200 dinár. Külföldre és külföldön egy évre 60 EUR – Készült az Ideál Nyomdában, Újvidéken. – YU ISSN 0350-9079

A tragédia metafizikája avagy a metafizika tragédiája

Szülehet-e tragédia a ma színpadán? És ha igen, minek a szelleméből? Ez a kérdés vonul végig a tragédia esztétikájának legfontosabb század eleji műveiben, köztük Walter Benjamin és Lukács György esszéiben. E kérdés *A tragédia születésének* gondolatmenetét radikalizálva tulajdonképpen először állította történetfilozófiai összefüggésbe az antik tragédia alapelemeinek átörökíthetőségét, a tragikus történet, a tragikus hős és a tragikus halál bemutatásának, illetve megtörténésének feltételeit. Benjamin a német szomorújáték eredetéről szóló értekezésében¹ köztudottan Wilamowitz-Möllendorffnak abból a belátásából indult ki, hogy amikor Platón elégette tetralógiáját, és a tragédia végéről kezdett beszélni, nem arról mondott le, hogy költő legyen, hanem felismerte, hogy a tragikus immár nem lehet a felnőttek tanítója, mint ahogyan a szükségszerűen arisztokratikus szemléletű, saját kivételességét mélységesen átélő tragikus hős sem lehet minta a demokratikus közösség tagjának számára. Ezért Platón új dramatikus formát teremtett, amely nem a mitológia nagy alakjai közül választott magának hőst, hanem a gondolkodás világából. A dialógusok Szókratészének halála nem agonális esemény, és valójában nem is mártírium, hiszen Szókratész a halhatatlanságban reménykedve idegenként néz szembe a halállal, míg a tragikus hős önnön lényegével rokon erőként retten vissza a halál hatalmától. Azaz a tragikus hős élete halálából bontakozik ki, amely nem élete végét, hanem formáját jelenti. Miért válhatott a tragikus hős alakja és maga a tragédia Platón számára múlttá? E kérdést ebben az esetben valójában úgy kellene feltennünk, miért vált Benjamin számára a tragédia

¹ Walter Benjamin: Ursprung des deutschen Trauerspiels, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1972. 117–120.

múlttá? A válasz magában az értekezésben keresendő: Benjamin szerint az athéni jog lényegéből fakadóan a per – az önkényes bírói döntés vagy a puszta keresés helyett – csak akkor öltheti a bűnvádi eljárás formáját, ha az állam életének egészében sikerül visszaszorítani az önkényuralmi törekvéseket és hajlamokat.² E megfontolás közvetlenül érinti az antik görög dráma klasszikusainak műveit, hiszen Szophoklész és Euripidész általunk ismert legjelentősebb drámái sem mások, mint egy-egy bűnvádi eljárás. Mégis amikor hőseik személyiségének egysége megtörik, tehát amikor a halál szükségszerűségében megpillantják életük tulajdonképpeniségét, szavuk kiáltássá változik, felszabadul lényük dionüszoszi jellege, amely megtöri a logosz rendjét. Tehát a görögség tragikus eszménye, amely a tragikus hősből testesül meg, idegen a demokrácia beszédformáitól, onnan nézve dionüszoszi áttörésnek bizonyul, amely minden megrendülés ellenére nem az életet, hanem a halált teszi a közösség számára bizalmasan ismertté. Az a belátás, hogy a tragikus szemlélet idegen a demokráciától, és egyszersmind megjeleníti azt a fenyegetést is, amely a logoszra a halál képében leselkedik, nem csupán Benjamin, hanem Lukács György korai írásaiban is megfogalmazódik.

„Hiába akart a mi demokratikus idők valami egyenjogúságot a tragikumra, és hiábavaló volt minden kísérlet, hogy a lelki szegényeknek a mennyország megnyitassék. És azok a demokraták, akik az egyenjogúság követelését világosan végiggondolták, mindig is vitatták a tragédia létjogosultságát.” – olvassuk *A tragédia metafizikájában*.³ Lukács esszéje ennek ellenére igennel válaszol az eredeti kérdésre, sőt – mintegy a páli kegyelemtan szerkezeti mintáját követve – azt állítja, éppen akkor és általt adatik meg a tragédia lehetősége, amikor Istennek el kell hagynia a színpadot, és csupán nézőként marad jelen: „És mert a természet és a sors sohasem volt olyan némán és félelmesen lélek nélkül való, mint ma, mert az emberi lélek sohasem járta elhagyott útjait ilyen magányosan, azért remélhetünk ismét tragédiát; majd ha a természetből eltűnt utolsó ingó árnya a barátságos rendnek, melyet gyáva álmunk a saját hazug biztonságunk végett belévetettek. »Erst wenn wir ganz gottlos geworden sind«, mondja Ernst, »werden wir eine Tragödie haben.«.”⁴ A tragédia megszületésének eredetileg történetfilozófiailag megalapozott leírása ezen a ponton változik a modernség életfilozófiai-egzisztenciális értelmezésévé. Lukács végső célja azonban nem ez. Arra tesz kísérletet, hogy a történelemfilozófiát és

² Walter Benjamin: i. m. 121.

³ Lukács György: *A tragédia metafizikája*. In: *Ifjúkori művek*. Magvető, Budapest, 1977. 516.

4 Lukács György: i. m. 494.

az életfilozófiát a művészet metafizikájában oldja fel, amelyen belül a művészetek hierarchiájának legmagasabb pozícióját – közvetetten a francia romantika, közvetlenül a hegeli művészetfilozófia örökségként – a tragédia tölti be. Mindez feltételezi, hogy a zárt mű a világszellem fejlődésében elért állapot szimbóluma legyen.

E komplex kísérlet elemzéséhez művészetelméleti, irodalomtörténeti és filozófiai szempontok együttes érvényesítésére van szükség. E szempontok közül talán az irodalomtörténeti aspektus érvényessége szorul leginkább bizonyításra. Lukács esszéjének egyik legavatottabb elemzője, Heller Ágnes szerint Paul Ernst *Brunbildje* csak ürügyül szolgált Lukácsnak műve megírására.⁵ A sorokból kitűnik, hogy Heller éppen ezért nem is vette kezébe e „ma már valószínűleg olvashatatlan” tragédiát. Holott Lukács számára Ernstnek nem csupán ez a műve, hanem *Weg zur Form* című gyűjteményes esszékötete is meghatározó szerepet játszott kísérletének megfogalmazásában. A kötetet Lukács sok más könyvvel együtt 1910. január 13-án kelt levelében rendelte meg Popper Leótól Berlinből, majd másnap újabb levéllel nyomatékosította kérését.⁶ Lukács és Ernst tragikumszemlélete nem csupán a szükségszerűséget biologikus–szociális kényszerként felfogó naturalista hagyomány elutasításában és vele szemben a neoklasszicizmus zárt formaeszményének megfogalmazásában mutat párhuzamokat, hanem abban is, hogy a tragikus konfliktusba kerülő szükségszerűségek eredetét, feltételeit és ontológiai értelmezhetőségét mindketten egy olyan tragikus metafizika alapviszonyaiban keresik, amelynek középpontjában a tragikus hős áll. Amilyen hangsúlyosak azonban a párhuzamok, éppoly hangsúlyosak az eltérések is. Paul Ernst e tragikus metafizikának a katarzisz fogalmában megalapozott etikai aspektusait vizsgálja közelebről. Esszéit az a remény hatja át, hogy a szükségszerűségek tisztán megfogalmazott konfliktusa annak ellenére is megteremtheti a befogadók közösségét, hogy a platóni ideák felé nyitott szükségszerűségek konfliktusának metafizikai feltételei minden számba vehető esetben megalapozhatatlanok, fakadjon bár e konfliktus az emberi és az isteni szféra különbségéből, két erkölcsi elv vitájából, az általános és az egyes ellentétéből, vagy a determinációk harcából. Ernst felfogása szerint a sorsát betöltő hős, a fenségesség e megnyilvánulása, aki lényének minden ízében különbözik a hétköznapitól, tragikumának beteljesedésével olyan erkölcsi hatást kelthet, amely pusztá evokatív erejével túlhaladhat a normaszertű ideálok hiányán, és úgy is közelebb ve-

⁵ Heller Ágnes: A tragédia mint a mezítelen egzisztencia létformája, Magyar Filozófiai Szemle, 1996. 4–5–6. 325.

⁶ Popper Leó és Lukács György levelezése. In: Dialógus a művészetről, szerk. Hévízi Ottó és Tímár Árpád. MTA Lukács Archívum, 1993. 317–319.

zetheti az embert autentikus létének megvalósításához, hogy ennek az autenticitásnak vagy tulajdonképpeniségnek sem az alapja, sem a foglalta nincs meg. Ernst pontosan látta, hogy a hatás arisztotelészi fogalmának két alapvető érzelme, a tragikus hős sorsa fölötti megrendültség és az általa kiváltott együttérzés csak egy olyan közösségben ébredhet fel és válhat valóságos erővé, amelyben az erkölcsiség alapjai nem vitatottak. A tragikum metafizikai alaptalanságát ő olyan érzelmek kiváltásával igyekezett ellensúlyozni, amelyek valójában nem közösségképzőek, csupán arra képesek, hogy kitöltsék az erkölcsileg értelmezhető eszmények hiányát, és e hiányt a fenséges esztétikai magasába emeljék. Nyilvánvalóan ez tette lehetővé, hogy Hitler Németországában esszéiből és drámáiból a Führer-elv esztétikai megalapozását olvassák ki. Karl-Heinz Koch 1936-ban benyújtott doktori disszertációja így értelmezi Ernst tragikus metafizikájának feloldási kísérletét: „E metafizikus hasadtságot szubjektívnek nevezhetjük, mindenekelőtt azért, mert csupán egy tragikus személyben jut kifejeződésre. Ha azonban a művész a saját és az emberek tragikus életérzését a tragédia formájában objektiválja, a tragédiában a király, népének politikai vezetője testesíti meg azt az alaktalan küzdelmet, amelynek célja egy méltó életstílus történelemként való kialakítása. A király megmutatja népének a belső világosságához vezető utat, és államférfiúi vezetése választ ad azokra a törekvésekre, amelyek homályosan kifejeződésre törnek. A történelmet eszerint – tisztán dramatikusan megítélve – az államférfi alakítja, a történelem a szubjektív akarati energiák benne tudatosuló objektív formája.”⁷

Ernst színházértelmezése tulajdonképpen a lessingi hagyományokból indul ki, amennyiben a színpadon megjelenő tragikus sors közösen átélte hatását az erkölcs meg-, illetve újraalapozásának eseményével hozza összefüggésbe. Vele ellentétben Lukács ebben az esszéjében egyszerűen nem beszél a színházról. Így azonban még megkerülhetetlenebb a kérdés, miért vált Lukács számára szükségessé, hogy a platóni metafizika megfordíthatóságának problémáját (csak az egyesben jelenhet meg az általános) a tragédia poétikájának nyelvén beszélje el? És e kérdéshez szorosan hozzátartozik egy másik. Milyen egzisztenciát ajándékoz Lukács a tragikus hősnek, aki immár a metafizika színpadán lép föl, és a probléma kochi átértelmezésével szemben nem lesz belőle vezér, nem mutat utat és nem szólít fel követésre, hanem megmarad a kierkegaard-i értelemben vett szabad személyiségnek?

⁷ Karl-Heint Koch: Zum Kaisergedanken bei Paul Ernst, (Dissertation zum Erlangen der Doktorwürde an den hohen Philosophischen Fakultät der Ernst-Moritz-Arndt-Universität zu Greifswald), 1936.

A fiatal Lukács egyszerre több irányban vitatkozva Kierkegaard felől olvasta újra Platón metafizikáját, és ebben megerősítette az eckharti misztikával való foglalkozás. Amikor az esszé kijelenti, hogy a tragédia színpadának eleven hőse átélheti az élet eszményének és valóságának egységét, abból az Eckhart által oly sokszor ismételt meggyőződésből indul ki, hogy minél tökéletesebb valami, annál létezőbb. Az újraolvasás alaptétele ezért véleményem szerint is úgy hangzik, ahogyan Heller Ágnes meghatározta: csakis a létét tragikus intenzitással átélő egyesben ölthet konkrét formát az általános ideája, és amennyiben az egyes autentikusan ragaszkodik saját szingularitásához, ő maga lehet az idea képe. Ha ebben a vonatkozásban beszélhetünk bűnről, az nem lehet más, mint az önmegaság elárulása. De ne feledjük, az egyes szabadságát a legfelső fokon megvalósító lény a metafizika üres színpadára lép, nem feszül fölé az ideák mennyboltja, és így nem csupán azért válik tragikus hőssé, mert a szingularitás szabadságához az izoláció, a magány is hozzátartozik, hanem főként azért, mert amikor eljött az ő pillanata, a színpad már régen üres volt, és a tragédia eljátszása az egyetlen lehetőség, hogy az egyes ember szabadsága és vele az egzisztencia hagyományos etikai elbeszélhetősége megmenthető legyen. Másrészt viszont Lukács szerint az ember csak egy, a cselekvő istentől elhagyott, üres színpadon lehet szabad, ahol a sors nem válik gondviseléssé, a személy nem válik bábbá. A történetfilozófiai megfontolások a tragikus egzisztencia kérdéseinek analízisével folytatódnak, hiszen Lukács tragikus emberének szituációja a léttörténet határhelyzete. A természet számára végre a maga ahumanitásában jelenik meg, ami egyszersmind az emberi szabadság sötét hátterére is utal. A természet uralhatatlan ahumanitása magában az emberi naturában nyílik meg. Ez az utolsó pillanat, amikor a „kívül” és a „belül” lélek nélkül valósága olyan hiányként mutatkozik meg, amelyet egy távozó isten hagyott maga után. A következő pillanatban mindez, a távozó isten képe, a lélek és az ahumánus természet fogalma egy értelmetlen, ósdi mese zagyvasága lesz csupán. A tragikus hős ideje e két pillanat közt eltelő szünet, amely mégis fordulatot idézhet elő. Platón tűzbe vetette a maga tetralógiáját, és az általa elkezdett történet egyik lehetséges végpontján mintha ezt hallanánk: már csak egy tragédiában menthetjük meg magunkat.

Lukács György esszéjének első bekezdésében Ibsent idézi: „Aki Istent meglátja, meghal.” De a szöveg már nem szólhat isten látásáról, hiszen nincs mit látni. A tragédia egy másik szem, egy másik nézés drámája, legyen az istené, a létezésé, vagy a természeté, annyi bizonyos, hogy e tekintet az embertől idegen, ahumánus. És amint bizonyítani szeretném, isten, a létezés vagy a természet csupán olyan nevek, amelyek elrejtik, hogy a tekintet, amely a tragikus hőson nyugszik, a saját tekintete, a sajátja mint

valami másik, mint valami idegen, mely már színpadra lépésekor, ama rövid időszünetben halálra ítéli őt.

Eckhart mester az idea és a valóság egységét annak mintájára beszéli el, ahogyan az Atya megteremti a Fiút, aki más, mint ő, mégis egy vele: „Figyeljete! Lássátok, az Atyaisten tökéletesen látja önmagát, és alapos teljességgel ismeri önmagát önmaga által, nem egy kép közvetítésével. Így szüli meg az Atyaisten Fiát az isteni természet valóságos egységében. Lássátok, így és nem másképpen szüli meg az Atyaisten Fiát a lélek legmélyén és a lélek képében, és így egyesül vele.”⁸ Az egység tehát a látás aktusából bontakozik ki, abból, ahogyan a legtökéletesebb lény önmagát látja. Lukács György esszéje e viszony többszörös áthúzásával kezdődik. Isten nem szereplője többé a tragédiának, a színpad szélén áll, vagy maga is a nézők széksoraiban foglal helyet: „Néző csupán, és sohasem vegyül szava vagy mozdulata a szereplők szava vagy mozdulata közé.” Másrészt az Ibsentől idézett mondat a viszony megfordítását is lehetetlenné teszi: isten látása nem életet, hanem halált hoz. Ha így van, mi teszi lehetővé, hogy a két pillanat közti szünetben megszülessék a színpadon a tragédia? Szembetűnő, hogy esszéjének e döntő kérdésével kapcsolatban mennyire bizonytalan Lukács. Előbb „titokzatos erőkre” gyanakszik, később őt részkérdésre bontja az alapproblémát anélkül, hogy közvetlenül megválaszolná. Válasz helyett újra kimondja az alaptételt, hogy a létezés ideája az autentikus, valódi életben jelenik meg, és a lét csak erre az életre vonatkozik, ezen kívül nincs semmiféle igazsága. Majd az esszé hirtelen nyelvet vált. A létről a vallás nyelvén kezd el beszélni, mégpedig szigorú értelemben. Ha a következő mondatban a „lét” szót kicserélnénk az „isten” szóra, a misztikus istenismeret szabatos meghatározását kapnánk: „Ez a lét nem ismer teret és időt; meg vannak váltva minden eseményei minden indokolástól és embereinek lelke minden pszichológiától.” Mi történt hát? Lukács a lét mezében visszacsempészte istent a színpadra, és kezébe adta a tragédia sorsát? Bár mindez pontosításra szorul, valamiképpen mégis ez történt, holott a kísérlet nem erre irányult. Sokkal inkább arra, hogy megfordítva megőrizze és radikalizálja a keresztény neoplatonizmus és a misztikus tradíció tartalmai által átítatott platóni metafizikát úgy, hogy számúzve belőle isten eszméjét, ezáltal a külső igazságra való vonatkoztatottságot, fokozhatatlanul intenzívvé tegye a létezésnek megfelelő személyes élet pillanatnyiságát. Nietzscheével sok tekintetben rokonítható kísérlet ez, amely végül mégsem az élet, hanem a halál metafizikáját alkotja meg, bár pátosza éppen akkor a legforróbb, amikor az élet lényeggé, azaz sorssá válásának

8 ⁸ Meister Eckhart: Deutsche Predigten und Traktate. Diogenes, Zürich, 1979. 418.

villámcsapásszerű pillanatában még egyszer rámutat a halálba menő hősré, aki talán soha nem is élt. Heller Ágnes azt állítja, Lukács a platóni metafizikával az abszurd metafizikáját állítja szembe, az abszurd tragédia metafizikáját, mint a metafizika egyetlen modern lehetőségét.⁹ Én nem így látom. Vitatható, mennyiben tekinthetjük az esszében tett ajánlatot modernnek, ám ennél is kétségesebbnek vélem, hogy a feltűnő nyelvváltások figyelembevételével sikerül-e az esszének kilépnie a kérdések megszokozásának köreiből, avagy hasonlóan jár el, mint Suso teremtője, aki bizonyítás nélkül bizonyít. Az esszé nyelve olyan helyeken, ahol argumentációnak, bizonyításnak kellene állnia, feltűnően sokszor adja át a helyét a misztikus prédikációnak, és a pátosztól elragadtatva kevés gondot fordít arra, hogy megfeleljen a diskurzivitás modern feltételeinek.

Mindez Lukács metafizikájának megalapozhatatlanságából fakad. Induljunk el a szükségszerűség fogalma felől. Az esszé erről ezt mondja: „Szükségszerűség itt annyit jelent, mint a lényeggel való benső összefüggőség, más megokolásra az nem szorul.” Más megokolás lehetne például a pszichológiai motiváció. Ezt azonban Lukács elutasítja. Ezért az élet pólusa felől szemlélve a szükségszerűség nem eredhet másból, mint az összefüggés eredendő igenléséből, azaz a hitből, amiről azt olvassuk: „örökké bizonyíthatatlan lehetőségét az egész lét a priori alapjává formálja át”. A hit Kierkegaard által feltárt abszurditása ez. Ezt változtatja Lukács a kép nélküli való teremtésnek és teremtdésnek az imago-Dei teológiájából ismert misztikus drámájává, hogy a tragédia idő nélküli időbeliségét elbeszélve az esszében végképp áttörjön a hitnek az evangéliumok nyelvén megszólaló beszéde: „Kezdet és vég ez a nagy pillanat és semmi sem következhetik belőle és utána, [...]. Egyetlen pillanat ez csak; nem jelenti az életet, ő az élet, egy másik élet, ama mindennapit kizáró és ellenkező vele.”

A tragédia metafizikája itt változik át véglegesen a metafizika tragédiájává, amelynek egyedüli hőse az Atya által kép nélkül megteremtett Fiú, aki egy óvele, és aki rég nem él, mielőtt meghal, hogy a halált, ami itt a legmagasabb rendű akarat és a legmagasabb rendű tehetetlenség, egy másik életbe fordíthassa át. „Kicsoda a megmondhatója, hol itt a halál trónusa, vagy hol az életé?” kérdezi Lukács immár Pál apostol nyelvén, hogy nem sokkal később a halálból kibontakozó tragédiáról újra az apostol metaforájával azt mondhatta, „a lélek felébredése” az.

Bár az esszé első mondata megvonja istentől a cselekvés lehetőségét, amit Heller Ágnes – ha nem is a mondás nietzschei értelmében – egyenesen isten halálának indirekt megfogalmazásaként olvas¹⁰, a színpadon,

⁹ Heller Ágnes: i. m. 336.

¹⁰ Heller Ágnes: i. m. 329.

amelyet a beszéd ácsol, isten nem marad csupán néző, a tragikus egzisztencia nézője, a nyelv visszahozza őt a színpadra. Vagy talán el sem távolította őt onnan: az egzisztenciát az ő kép nélküli, kép-telen nézése mezteletleníti le, általa válik tragikussá. Lukács minderre az esszé további részeiben nem reflektál. Gondolatmenetének egésze vallásos fogantatású, és így az első mondat visszatekintve a vakság retorikai alakzatának bizonyul. Amit Lukács a második részben a szó Janus arcáról mond, magára az esszére is igaz: aki a szót kimondja, „mindig csak az egyik oldalát látja”.

És itt – végezetül – térjünk vissza Paul Ernst drámájára, amelynek a legkevésbé sem sikerült termékeny választ adnia a tragédia poétikájának századvégi kérdéseire, és az ilyen válaszokkal dialógusba is nehezen vonható. Úgy vélem, ennek egyik oka szorososan összefügg Lukács esszéjének megoldatlanságával. Lukács a műalkotást – egyfajta klasszicista ideált érvényesítve – kezdettől az élet eleve transzcendált objektivációjának és így önmagában zárt totalitásnak fogta fel, ami jövőbeli állapotok utópiáját vetíti előre. Mivel e műszemély kizár mindent, ami töredékes, kizárja azt is, amit Lukács az élet empiriájának és homálynak nevez. És ha így van, nincs miért felvillannia „a banális ösvényen” a villámnak, a műnek nincs mit átváltoztatnia. Az esztétikai ideológia ezt már megtette, mielőtt a színpadon elhangzott az első szó. Ha tehát az esszé első bekezdésében azt olvassuk, hogy isten szava és mozdulata sosem vegyül a szereplők szavai és mozdulatai közé, az csak azért lehet, mert isten eszméje esztétikai ideológiaként jó előre meghatározta, mi történhet a színpadon.

Monológok egy színésznek

Ki tudja

Jó lesz vigyázni
újabban
ki tudja miért
folyton
eszelősökbe akadok
ezek kerülnek utamba
minduntalan

vigyáznom kell
folyvást hibbantakba botlok
mostanában

nem árt résen lenni
nehogy megrontsanak
ki tudja miért
nehogy kárt tegyenek
bennem

bennem
aki hibátlan vagyok.

Hogyan tűnik el

Ma is elmentem megnézni
hogyan tűnik el a nap
hogyan süllyed
a napraforgók mögött
saját lila tócsájába
láttam ahogy belemerül
mások is voltak mindannyian
a napba néztek a mélyülő
ráncokkal szabdalt palástra
megbabonázva álltak
de csak én vettem észre
a legfontosabb nem a nap
hanem éppen ellenkezőleg
a nappal szemben történik
hátral a hátuk mögött
ahol a sötétség felkúszik
a völgy lankáiról lassan
az égbolt aljára az ég peremére
és egyre feljebb tornyosul
nem lehet megállítani.

Ruhát varrok

Ruhát varrok a babáknak
ruhát varrok nekik
és felöltöztetem őket

de előbb még kisimogatom
az arcukat
kitapogatom az állukat
az orrukat a szemüket
arcot simogatok nekik
fület és szájat
halántékot az ujjaimmal

alig érintve a tarkójukat ott
ahol a legérzékenyebb
ahova a drótgerinc torkollik.

A tükör elé

Az asztalra helyeztem a zöldalmát
a tükör elé amelyben reggelente
fésülöm magam biztonságba
helyeztem az asztallap és a tükör
derékszögében és minden reggel
ellenőriztem

a fésülködőasztalnál kezdődött
mindig addig fésültem simogattam
kenegtettem magam amíg el nem
tűntek az éjszaka rózsás ráncai
és közben ellenőriztem az almát
figyeltem ahogy a zöld elmélyül
mind jobban lágyul puhul a tónusa
és leheletnyi árnyalatokban levedli
magáról észrevétlenül leváltja a sárga
felcseréli és utána ez mélyül tovább
egyre sötétebb okkerre cserélődik
amivel egyidejűleg pettyek tűnnek
fel az almát ellepik a foltok egyre
nagyobb foltok majd néhány
nap alatt az okker sötétbarnába
löttyen át

napról napra figyeltem a tónusok
felemelkedését az árnyalatok játékát
trónra jutását majd keserű bukását
a csendesen rothadó alma
héján

legfontosabb megfigyeléseim és a
leghűsbavágóbb obszervációim
azonban nem erre vonatkoztak nem
a leglényegesebb észrevételeim
az almahéj állagát illették a bőr
ugyanis egyre ráncosabb lett
előbb meggyűródött majd a zöld
és a sárga árnyalatok között

mintha csupán véletlen volna
apró kitüremkedések keletkeztek
alattomosan vékony árkokként
ölelték körül a ráncok úgy ahogy
az erezet hálóz be egy értékes
porceláncsészét

igyekeztem higgadt maradni
ezeken a reggeleken igyekeztem
részvételenül nézni az almahéj
változását

megkönnyebbülten konstatáltam
végül hogy a ráncok csak ideig-óráig
csupán a sárgával mutatkoznak
a barnás foltok megjelenésével
ha nem is tűnnek el végleg
fokozatosan háttérbe szorulnak
és a drapp mélyülésével azután
kisimul szépen a héj és megint
puha lesz

de mintha csak azért hogy mielőtt
egy feketén tátongó rést nyitva
beszakadna bársonyos simaságán
még egyszer lágyan csorduljon
végig a hajnali napfény hűvös
permetezése.

A magház burka

Szeretem
ahogy a magház éles burka
beszorul fogaim közé
és felsebzi ínyem
a magokat közben
megsimogatom a nyelvemmel
minden egyes magot
külön élvezettel
beleborzongok

amikor hozzáér a nyelvem
nyalogatom őket
azután szétrágom
szétroppantom
így eszem az almát
mindenestül
egyedül a szár marad meg
a száraz kis csont
ujjaim közt
sokáig forgatom.

Szilveszter öreg éjszakáján

Tizenhét jel zuhanó koreográfiára

A szöveg kiindulópontja Munkácsy Milton-tanulmánya. A karosszékbe süppedt Milton – egyben, sőt a történet során egyre inkább az öreg, beteg Munkácsy, no meg az *Elveszett paradicsom* bátorságáért halandósággal fizető Ádámja – a szöveg központi alakja.

A cselekményt szerzői szándék szerint a jelenetezés, a megszólalások-csöndek ritmusa tagolja, társulhat hozzá akár a zene is, hiszen a Mozart-kép mögött is zene szólt. Fontosak a variációk, gradációk, elhallgatások. De ez itt nem Mozart-zene, hanem inkább *Mozart halálának* zenéje.

A játéktér három részre oszlik. Ahogyan a három, szintén egymás mellett elhelyezkedő Munkácsy-kép is áll a Reök-palota I. emeleti kettes kiállítási termének sarkában. A bal oldalin az ablak balról világít, mint Vermeernél. A tér sötét, már majdnem teljesen fekete. Középen kis kerek asztal. Két oldalán egy-egy karosszék. Egy szembe és egy oldalt beállított. A második képen a heverő. A harmadikon virágos csendélet. A színtér két másik helye alig bejártzott.

A szövegben szerepelő *Elveszett paradicsom* részletek a hatodik énekből származnak, méghozzá Baróti Szabó Dávid magyar fordításában. Úgy-szintén szerepel a szövegben egy részlet Munkácsy utolsó leveléből is.

A szereplők

VAK MILTON DIKTÁLJA – 93×123 cm, olaj, vászon, a Reök-ben kiállított Milton-tanulmány ugyanis a nevezetes *A vak Milton diktálja lányának az Elveszett paradicsomot előzménye*.

PIHENŐ HÖLGY – 87×116 cm, olaj, fa, ugyanezen címen.

A Reök-házban nem látható, ez alkalomra megidézett szereplői a szövegnek:

A MŰVÉSZ FELESÉGE – 29×39 cm, olaj, vászon.

ÁSÍTÓ INAS – 31×24 cm, olaj, fa.

MOZART HALÁLA – 110×140 cm, mint terápiás és zenei lehetőség.

A *Milton* és a *Pihenő hölgy* társaságában Szegeden kiállított harmadik kép csendélet, értelemszerűen szöveges szerepet nem kaphatott, megtalálható viszont az instrukciók között *Csend(élet virággal)* formában.

Csend(élet virággal).

I. jel: Elvesztette a talaj

A szín: majdnem teljesen színtelen. VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA a karosszékekben. MOZART HALÁLA hallgat fél-alá járkálva, pedig a zeneterápiáról mondhatna valamit.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Azt álmodtam, hogy Szilveszter öreg éjszakáján meghaltam. Azután, mert a bomlás oly lassan haladt, gondoltam még járok-kelek, fontoskodom, gyakorlom az egyenes testtartást a zuhanó téglák között, tudja már, hogy megy ez... Képzelve csak, mekkora erő kell hozzá, amikor az ember tisztában van a helyzet megváltoztathatatlanságával. Persze már akkor sem voltak illúziói, amikor még élt, és az állaga alig változott. Így aztán hamarosan szembetaláltam magam mindazzal, amit a falakra az elmúlt esztendőben raktam, és most omlani kezdett vissza, és kényszerét érzem ma is annak, hogy felkeressek minden helyet, ahol csak égő parazsat hagytam.

MOZART HALÁLA kimegy, pedig a zeneterápiáról mondhatna valamit.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA (*Magát nem zavartatva folytatja.*) Le kell szögezmem, bár mindenki tudja, aki e tereket nyitott szemmel, de annak is, aki fehér sétatálcával tapogatva járja: a világ mégsem égett le. Sőt, bár a tűznek világa, világossága adott, a kép, amellyel kapcsolatba hozható, mindegyre sötétebb... (*Némi szünet után folytatja.*) Hát ez is foglalkoztat, bár nagydobra verni elfelejtem, mert nagyon fontos

dolgok jönnek közbe, amilyen pl. az álomból egyenesen nyíló tetszhalál. Olyanok, amelyek folytán az ember elfelejti adott becsületszavát. Mindig is tudni lehetett, ez a befejezetlenség, ez bizony az, ami a viszszagörgő kövek és málló ujjak országában állandó. A doktor úr érti az üzenetemet? Egy embertől jön, aki elvesztette a talaj alól a lábát!

II. jel: Éjszaka van

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hé!

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó! Segít valaki...

Kis idő múlva kintről, álmos hangon.

PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Alszol, kislányom?

PIHENŐ HÖLGY Pihenek. Aludjon maga is!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nem bírok.

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Fel akarok öltözni.

PIHENŐ HÖLGY Minek?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Menni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Hova menne ilyenkor?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Sok a dolgom. A körmömre ég a munka.

PIHENŐ HÖLGY Éjszaka van.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Na, gyere már, indulni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Hova?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Haza.

PIHENŐ HÖLGY Hát nem tudja, hogy otthon van?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Ez nem otthon, ez egy intézet. Na gyere, gyorsan segíts fel!

PIHENŐ HÖLGY Messze még a hajnal. Kakaskukorékolás se hallik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA (*Kukorékol egyet.*) Na, indulunk?

III. jel: Kórházban, zárt intézetben

Csend(élet virággal). Elmúlik ismét egy kis idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Halló, valaki!

Kis idő múlva kintről.

18 PIHENŐ HÖLGY Mi van már megint?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Alszol?
PIHENŐ HÖLGY Dehogyan alszom. Hagyna is maga engem... Pihenek.
Pihenjen maga is!
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nem bírok már a fenekemen ülni.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Fel akarok öltözni.
PIHENŐ HÖLGY Minek?
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hogy kimenjek innen.
PIHENŐ HÖLGY Nosza, rajta csak! Nem állok az útjába.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Akkor jó. Indulok is, add a kezéd,
segíts talpra állni!
PIHENŐ HÖLGY Ha menni bírna, talpra is tudna állni.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Na gyere már, indulni akarok!
PIHENŐ HÖLGY Megbénult a lába.
Kis szünet.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Nővér, maga zaklat engem.
PIHENŐ HÖLGY Mit gondolsz, kórházban vagyunk?
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kórházban? Zárt intézetben. Ki
akarok menni innen!
PIHENŐ HÖLGY Várjuk meg a napfelkeltét, a hajnalhasadást.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *kukorékol.*

IV. jel: Úgy tűnik, megvakult

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!
Kis idő múlva kintről.
PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Orvost akarok!
PIHENŐ HÖLGY Parancsoljon, kedves beteg!
Kis szünet, gyanakvás.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Szeretném tudni, mi van velem?
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mért nem látom a napfelkeltét?
PIHENŐ HÖLGY Mert még nem kelt fel a nap.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Félek a sötétben. Ha feljön a nap,
láttni fogom, ugye?

PIHENŐ HÖLGY Nem hiszem, úgy tűnik, megvakult.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Sok még a dolgom. A körmömre ég
a munka. Festenem kell, vagy zenét szereznem...
PIHENŐ HÖLGY Éjszaka van.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Meglehet, írni fogok.
PIHENŐ HÖLGY Ez esetleg akadályba ütközhet.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Miféle akadályba?
PIHENŐ HÖLGY Hogy vak és gyakorlatilag írástudatlan.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Messze még a hajnal.
Messzi kakaskukorékolás.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA is kukorékol egyet.

V. jel: Fene kén

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!
Kis idő múlva kintről.
PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Leírnád, kedves, az álmom?
PIHENŐ HÖLGY Azonnal, édesapám!
Bejön a jegyzetfüzettel kezében. Elhelyezkedik a másik karosszékben.
PIHENŐ HÖLGY Hallgatom.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Láttá az Úr, amit én, mi zajlik a fe-
nekén a helynek, ami fene foszfor, a helynek, ami fene kén, ami fortyog,
s keveri a gonosz ott a kását, tervezi két teremtetten embere bukását.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
PIHENŐ HÖLGY Lassabban, kérem! Jól értettem? Megismétlem:
Látta Pokol fejedelmének dülását az égből
A nagy Hatalmasság, s a pár embernek elestét,
Szánta sohajtozván, s idején gyámolt vete néki.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Jó. Egészen jó. Folytatom: Az asz-
szonyállat mikor szül, tőle nagyon kikészül, s a férfiember vitézül tűri,
hogy az eső veri, októberi, novemberi, sújtja kankó, beriberi.
Megint csend(élet virággal) egy ideig.
PIHENŐ HÖLGY Megismétlem:
Magzatodat nagy kínok közt hozod Éva világra;

És a tőled adott élet te fejedre halált szül.
Társad kedvéért magadat vétekre kiszánó
Ádám! mostoha lesz az egész természet ezentül...
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mostoha lesz és fénytelen.
PIHENŐ HÖLGY Világosodik.

Messzi kakaskukorékolás.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *is kukorékol.*

VI. jel: Íme, merülünk

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

PIHENŐ HÖLGY Hajnalodik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *hallgat.*

PIHENŐ HÖLGY Kár, hogy nem látja, édesapám! Kinn az ég lassan megvilágosodik. Ám a nyitott ablakszárnyban még mindig a fordított újhordat és a csillagokat látni. Vagy nem az eget tükrözi? És ki nyitotta ki?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *hallgat.*

PIHENŐ HÖLGY *Bejön, a jegyzetfüzetben lapoz.*

PIHENŐ HÖLGY

Rettenetes mozdulással, s bögéssel ezekre
Belseiben repedett a Föld, s két részre szaladván,
Felgyúladt tavakat s kénkö-felhőket okádó
Mélyre kinyílt.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *horkolása hallatszik.*

PIHENŐ HÖLGY Ahogy növekszik kinn a fényerő, úgy lesz idebenn súlyosabb a vakság. Lassan teljesen elsötétül ez a csendélet. Miről álmodnak, kedves apám, a lehullott virágszirmok?

Horkolás. PIHENŐ HÖLGY óvatosan felemelkedik a karosszékéből. Lábujjhegyen a szoba irányába indul.

PIHENŐ HÖLGY *(Közben.)*

Ijedelmében elfonnyad egésszen
A Sátán. De kevélységét mindúntalan úzvén,
A Vétket szólítja, s Halált; és: íme merülünk,
Úgymond, gyermekeim!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Félálomban.)* Jó. Egészen jó. „S hová e sülyedés, van-e még mélyebb posztja, hol a legmélyebb pontja, hol a hely, amire vágyok: az abszolút Mariana-árok?”

PIHENŐ HÖLGY (*Már visszafeküdt a beverőre.*) Hol örökös az éjszaka.
VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hajnalodik!
PIHENŐ HÖLGY Dehogy, csak látomása van.

Messzi kakaskukorékolás.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *ismét elalszik, álmában kukorékol.*

VII. jel: A magánosságnak segíteni

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Végy elő levélpapírt!

Kintről behallatszik PIHENŐ HÖLGY egyenletes lélegzése.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondhatom? (*Vár, majd diktálni kezd.*) A tegnapi nappal viszonylag jó és az éjjel is tűrhető... Lejegyezted?... De mindig olyan nehezen alszom el, mégis szabályosan követtem a kúrát s csak hangulataim szerint módosítgatom. Összefoglalva állapotomat, ha van is valami javulás, ez nagyon csekély, és azoknak, akik azt tanácsolják, hogy türelemmel legyek, igazuk van. (*Kis szünet után.*) Tehát hadd legyek türelmes, de ha a magánosságnak segíteni és gyarapítani kellene a gyógyulást, nekem bizony nem valami jót tesz. Megvan? (*Szünet.*) De nem megyek olyan messzire, hogy azt higgyem, hogy megérkezéskor már gyógyult leszek. Ezért, Cilikém drágám, türelmesen várom ki a napot, amikor majd meglátom jó kövér arcodat. Nagyon elégedett leszek, hidd meg nekem. Végül is türelmesen várlak, és várakozás közben egyedül teszem sétáimat. (*Megismétli.*) ...Egyedül teszem sétáimat. (*Majd folytatja.*) A szomszéd épületbe megyünk földszintre, egy jó szobád lesz ... Tehát tíz nap múlva! A te szomorú öreg kakasod, Miska.

Messzi kakaskukorékolás.

VIII. jel: Két részre szaladván

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Egyedül teszem sétáimat...

Megint csend(élet virággal). Megint idő.

Megragadja a karfát, és megkísérel felállni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA (*Az előbbinél hangosabban.*) Egyedül teszem sétáimat!

Megint csend(élet virággal), de az előbbinek csak a fele.

Hintáztatva felsőtestét igyekszik a széktől elrugaszzkodni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Még hangosabban.)* Egyedül teszem sétáimat!!

Megint csend(élet virággal), de már csak lélegzetvételyi.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Önkívületben.)* Egyedül teszem sétáimat!!!

Megint csend(élet virággal), de ez most minden korábbinál harsányabb.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *megpillantja ÁSÍTÓ INAS kinyújtott kezét maga előtt.*

PIHENŐ HÖLGY *(Álmosan belép, s mint korábban...)*

Rettenetes mozdulással, s bögéssel ezekre
Belseiben repedett a Föld, s két részre szaladván,
Felgyúlladt tavakat s kénkö-felhőket okádó
Mélyre kinyílt.

Megtorpan megpillantva ÁSÍTÓ INAS-t.

ÁSÍTÓ INAS Az orvos küldött.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Te vagy az úr angyala.

ÁSÍTÓ INAS Szóval ápoló vagyok.

PIHENŐ HÖLGY Egy igazi atléta!

ÁSÍTÓ INAS Szóval betegszállító. Az igazgató úr régi tisztelője.

PIHENŐ HÖLGY Nem igazgató.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mi hírt hozol?

ÁSÍTÓ INAS Hát egykor úgy járt. Olyan gangosan. Szóval a mesteré.

PIHENŐ HÖLGY Miféle mesteré? Soha nem volt mester.

ÁSÍTÓ INAS Tábornok?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsát, hogy viszsza-
szavont úgy a mulandóság.

PIHENŐ HÖLGY Egy öregember.

IX. jel: Végrendelet

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Miközben ÁSÍTÓ INAS az ölébe emeli.)* Mielőtt meghalok, vagy legalábbis mielőtt beszédfunkcióim cserben hagynának, esetleg elmeállapotom megbízhatatlanná lenne stb., utasítanom kell téged elrejtett értéktárgyaim elhelyezkedése felől. Nem mintha életfunkcióim kihagynának, erőm teljében vagyok, sőt, beszédem sem akadozik, beszédesebb vagyok, mint bármikor, elmém

pedig tisztább, mint valaha. Egyedül az róható csak fel nekem, hogy elfeledtem, hova tettem a kis térképet és a feljegyzést az elásott fények helyéről. Ha ez így marad, nem tehetsz mást, fiam, ott kell kezdened, ahol apád is kezdte. Kilépsz a ködbe, hosszú, simára koptatott nyelű ásó lesz kezvedben, s előtted a vége nem látható téli kert.

X. jel: Kifordult félhold arca

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

PIHENŐ HÖLGY Felolvashatom?

ÁSÍTÓ INAS ölben cipeli VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t, aki közben a nyakába libeg.

PIHENŐ HÖLGY Kedves vén kakas! (*Kivárja, míg VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA ráemeli üveges tekintetét.*) A tegnapi nappal viszonylag jó és az éjjel is tűrhető... (*VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-hoz*) Követi?... De mindig olyan nehezen alszom el, mégis szabályosan követem a kúrát, s csak hangulataim szerint módosítgatom. De visszakövetelem a kerti pataokban fogott minden pizstrángomat. A rákot borsos fehérboros lében, és bízom benne, hogy nem feledtem el a rákevés fortélyait. Összefoglalva állapotomat, ha van is valami javulás, ez nagyon csekély, és azoknak, akik azt tanácsolják, hogy türelemmel legyek, igazuk van. (*Kis szünet után:*) De én nem hallgatok rájuk, a magánosság embert még meg nem gyógyított, mert minek is gyógyulnánk meg, ha csak úgy magunknak tesszük, mikor nem is magunknak élünk. (*VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-hoz:*) Ide figyeljen! (*Hatásszünet.*) Ha a lábamat is szegték, szárnyamat nem, megérkezésemkor már gyógyult leszek. Ezért, Miska drágám, emlegetni fogja majd a napot, amikor majd ismét meglátom kifordult félhold arcát. Nagyon izgatott leszek, előrebocsáthatom! Addig is türelmesen várok, de ha nem lesz enyém az első tánc, kikaparom a vaksi szemét. (*Megismétli:*) ...Ki-ka-pa-rom a vaksi szemét. (*Majd folytatja.*) Igen, jó lesz nekem a földszinten, de még jobb, hogy veled osztom meg a szobát... Már csak pár nap! A te öreg kopasz nyakú jércéd, Cili.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA kukorékol egyet.

XI. jel: Egy szörnyeteg

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kikaparja a vaksi szemem...

Mondja, majd kotkodál egy ideig.

Szorosabban fogja ÁSÍTÓ INAS karját, és megkísérel a nyakába kapaszkodni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Az előbbinél hangosabban, izgalomban.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Megint kotkodálás, de az előbbinek csak a fele.

Előre-hátra mozgatott alsótestét igyekszik ÁSÍTÓ INAS arcához emelni.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Még hangosabban, növekvő izgalomban.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Megint kotkodálás, de már csak röviden.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Önkívületben.)* Kikaparja a vaksi szemem...

Majd hirtelen csend(élet virággal), amely – legalábbis VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA részéről – a megkönnyebbülés csendje (élet és virág nélkül).

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA megriad ÁSÍTÓ INAS felemelt keze látán.

PIHENŐ HÖLGY *(Megtorpan.)*

Ijedelmében elfonnyad egésszen

A Sátán. De kevélységét mindúntalan úzvén,

A Vétket szólítja, s Halált; és: íme merülünk,

Úgymond, gyermekeim!

ÁSÍTÓ INAS *(Magyarázkodva.)* Szóval összegecizte a köpenyem.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Te egy angyal vagy.

ÁSÍTÓ INAS Szóval nem szeretem, ha egy bankigazgató hozzám dörögölőzik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Mégpaskolja az arcát.)* Te, te, igazi atléta! A megtalált lábam.

PIHENŐ HÖLGY Nem igazgató.

ÁSÍTÓ INAS Hát akkor egy mester.

PIHENŐ HÖLGY Miféle mester? Soha nem volt mester.

ÁSÍTÓ INAS Tábornok?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsátsz, s hogy visszavont úgy a mulandóság.

PIHENŐ HÖLGY Egy öregember.

ÁSÍTÓ INAS Egy szörnyeteg.

ÁSÍTÓ INAS földre ejti VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t.

XII. jel: Ami leesni készül

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Indulatosan.)* Te csak egy ápoló
vagy.

ÁSÍTÓ INAS Na és mi van akkor, ha az ég küldött?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA *(Megvetően.)* Betegszállító.

PIHENŐ HÖLGY Bukott atléta.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA No és mi hírt hozol?

ÁSÍTÓ INAS Semmi hírt nem hoztam.

PIHENŐ HÖLGY Akkor meg mi a dolgod itt?

ÁSÍTÓ INAS Alátámasztani. *(Fejével VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA
felé biccent.)*

PIHENŐ HÖLGY Egy tábornokot?

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Mondd, hogy megbocsátsz, s hogy
visszavont úgy a mulandóság!

ÁSÍTÓ INAS Mindent, aminek maga alól kiment a lába. Egy öregem-
bert.

PIHENŐ HÖLGY Egy szörnyeteget.

ÁSÍTÓ INAS Nekem kell felemelnem azt, ami leesni készül. *(Súlyemelő
mozdulatokat mímél.)* Én zúdítom a földre azt, ami földre hullni elfe-
lejtett.

XIII. jel: Rezzetetlen jégmell

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA magára hagyva a padlón.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kilépsz a holdvilágra, hosszú, si-
mára koptatott nyelű ásó lesz kezvedben, s előtted a vége nem látható
téli kert. No és a holdfényről mi jut eszedbe? – kérdezem, mint egy
halott a szintén megidézett, magvaváló szilvafa alatt. Világos, ugye,
hogy épp a fa az, vagy egy fakarcsúságú sellő árnya, amitől nem látsz.
Csodálatosan borul az ösvény fölé, mindene, a karja vagy a lombja, az
ága, a legvékonyabb is vastag jéggel borítva. Egy üvegfa, áttetszősége
egyszerre láthatatlanná teszi az elmosódót. Feledékenység és éleslátás.
A kettő határán ólomüveg, tejüveg. Rezzetetlen jégmell. Nem hagyó-
mányos elválasztó, sokkal inkább egyesítő limes, amelyen át egy halott
hozzátartozó is úgy járkal, hogy folytatólagosan egy helyben marad. És
kérdesz a ködről, miután szinte teljesen vakon meghal.

XIV. jel: Visszagördülő kő

A MŰVÉSZ FELESÉGE begördül egy tolószéken. MOZART HALÁLA hallgatag betolja, pedig a zeneterápiáról is mondhatna valamit.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Azt álmodtam, hogy maga után haltam. Miután vak öregemberként láttam viszont, belesüppedve egy elnyútt karosszékre, az arcából kimaradó fénnel, lassan feketedő bőrrel, alig tudtam egyenes testtartással elhaladni a tornyok zuhanó téglái között, tudja már, hogy megy ez... Képzelve csak, mekkora erő kell hozzá, amikor az ember tisztában van a helyzet megváltoztathatatlanásával. Persze már akkor sem voltak illúziói, amikor még élt, és az állaga alig változott. Mi lesz azzal, szerelmem, amit az elmúlt esztendőben a falakra rakott, és ami omlik most már vissza. És kényszerét éreztem annak, hogy felkeressek minden helyet, megannyi beteg nő, ahol csak szenvedélye paraszát hagyta.

MOZART HALÁLA (*hallgatag kismfordál, pedig a zeneterápiáról is mondhatna valamit.*) Le kell szögeznem, bár mindenki tudja, aki a tereket nyitott szemmel, de annak is, aki fehér sétapálcával tapogatva járja: a világ mégsem égett le. Nem kellett volna azt a tüzet oly hevesen oltani. Bár ez is jobb az álomból egyenesen nyíló tetszhalálnál. Amely során az ember megfeledkezik adott becsületszaváról. Mindig is tudni lehetett, ez a befejezetlenség, ez bizony az, ami a visszagörgő kövek és málló ujjak országában állandó. A doktor úr is üdvözölteti. Azt üzeni, hogy egyszer élünk, de az nem most van!

ÁSÍTÓ INAS belopakodik PIHENŐ HÖLGY szobájába.

XV. jel: Édes otthon

A MŰVÉSZ FELESÉGE Hé!

Csend(élet virággal). Elmúlik egy idő. Kintről halk kuncogás hallatszik. Alig hallhatóan: „Na, ne csiklandozzon már, maga impotens barom!”

A MŰVÉSZ FELESÉGE Hahó! Segít valaki...

Kis idő múlva kintről, unott hangon.

PIHENŐ HÖLGY Itt vagyok.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Alszol, kislányom?

PIHENŐ HÖLGY Pihenek. Aludjon maga is!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Nem bírok.

Megint csend(élet virággal) egy ideig. Azonosíthatatlan háttérhangokkal:

A MŰVÉSZ FELESÉGE Fel akarok kelni.
PIHENŐ HÖLGY Minek?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Menni akarok.
PIHENŐ HÖLGY Hova menne ilyenkor?
A MŰVÉSZ FELESÉGE A doktor úrhoz. Nagyon fáj a lábam.
PIHENŐ HÖLGY Az nem létezik.
A MŰVÉSZ FELESÉGE Na, gyere már, indulni akarok.
PIHENŐ HÖLGY Hova?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Az intézetbe.
PIHENŐ HÖLGY Hát nem tudja, hogy ott van?
A MŰVÉSZ FELESÉGE Ne ugrasson már. Ez nem az intézet, ez az én
otthonom. Na, gyere, segíts fel!
PIHENŐ HÖLGY Messze még a hajnal. Kakaskukorékolás se hallik.
A MŰVÉSZ FELESÉGE (*Kukorékol egyet.*) Na, indulunk?

XVI. jel: Készülődés a bálra

Csend(élet virággal). Elmúlik ismét egy kis idő.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Halló, valaki!

Kisvártatva odakintről.

PIHENŐ HÖLGY Mi van már?

A MŰVÉSZ FELESÉGE Megint alszol?

PIHENŐ HÖLGY Dehogy, alhatom is én maga mellett... Pihenek. Pi-
henjen maga is!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Elültem már a fenekemet.

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Fel akarok öltözni.

PIHENŐ HÖLGY Mibe?

A MŰVÉSZ FELESÉGE A báli ruhámba.

PIHENŐ HÖLGY Hát ha fel akar öltözni, csak öltözzön.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Akkor jó. Indulok is, add a kezed, segíts talpra
állni!

PIHENŐ HÖLGY Ha menni bírna, talpra is tudna állni.

A MŰVÉSZ FELESÉGE (*Könyörgőre fogja.*) Úgy vágyom egy kis táncra!

Na, gyere már, indulni akarok.

PIHENŐ HÖLGY Táncolhatna, ha volna lába.

PIHENŐ HÖLGY be a szobájába. Nagy szünet.

XVII. jel: Táncrend

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA bekúszik.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Hahó, valaki!

Kis idő múlva.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Itt vagyok.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Kérdezhetek valamit?

Kis szünet, gyanakvás.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Miskuci, te vagy!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Felkérhetem egy táncra?

Megint csend(élet virággal) egy ideig.

A MŰVÉSZ FELESÉGE Le akarok vetkőzni!

PIHENŐ HÖLGY (*Kintről.*) Még nem kelt fel a nap.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA A lábai előtt heverek?

A MŰVÉSZ FELESÉGE Ne túlozzon, kérem!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Ne habozzon a válasszal. Előttünk
a táncrend...

PIHENŐ HÖLGY (*Kintről.*) Éjszaka van!

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Adja, kérem, a kezét!

A MŰVÉSZ FELESÉGE Ezer örömmel. Ennek tényleg nincs semmi
akadálya.

VAK JOHN MILTON DIKTÁLJA Messze még a hajnal.

Kukorékol egyet, és lerántja magához a földre A MŰVÉSZ FELESÉGÉ-t.

PIHENŐ HÖLGY (*Megjelenik az ajtóban.*)

...tapodjatok öszve

Mindeneiket; könny- s vérpatakat folytasson irigylő

Karjaitok: ragadás, lenyelés, büntétel hevítse

Szíveteket: s valakit valahol kaphattok...

Mögötte ÁSÍTÓ INAS ásítva nézi a fekve, hemperegve táncolókat.

Majd a PIHENŐ HÖLGY-höz fordul.

ÁSÍTÓ INAS Szabad?

*Táncolni kezdenek ők is. Aztán a párok felcserélődnek. ÁSÍTÓ INAS ölébe veszi
ismét VAK JOHN MILTON DIKTÁLJÁ-t, a PIHENŐ HÖLGY A MŰ-
VÉSZ FELESÉGÉ-t. Míg legvégül MOZART HALÁLA bejön, és véglege-
sül a Csend(élet virággal).*

JEGYZET

Beszédes István itt olvasható szövege a Szegeden megtartott drámaíró versenyen készült (s nyert első díjat). Négy meghívott írónak kellett a sorsolás útján kapott kiállítóteremben levő képek alapján drámatémát választania. Beszédes három Munkácsy Mihály-kép, a Milton-tanulmány, a Heverő hölgy és egy csendélet mellett döntött, melyekre meglátása szerint, ahogy nyilatkozta, „jellemző, hogy erőteljesen sötétednek”, aminek alapján ő „a mozdulatlanságra, az elmúlásra” asszociált. Erről szól drámája, amelynek főszereplője az angol drámaíró, John Milton (1608–1674), aki több Munkácsy-kép ihletője volt, melyek közül a legismertebb az 1877-ben készült Milton című festmény. Ezen, ahogy egy Munkácsy-tanulmányban olvassuk, „a vak Milton leányának diktálja az Elveszett paradicsomot”. Ez a kép Beszédes drámájának főszereplője, „beszélgetőtársai” pedig további Munkácsy-képek, melyek drámai személyekként figurálnak az öregkort dialógusokban, Beszédes szerint, dialógusvariációkban tematizáló, nem hagyományos narratív technikával felépülő szövegben. Képek személyek helyett, ez a szerző sajátos leleménye, ami önmagában figyelmet érdemel, ugyanakkor viszont ezek a képek kettős kötődésűek. Kötődnek a vak Miltonhoz, s ugyanúgy köthetők megalkotójukhoz, Munkácsyhoz is. Mindkét vonatkozásban szomorú emberi sors(ok) példázatai (van-e szomorúbb az életből történő kivonulás tudatánál?), s mint ilyenek egy ismétlődő és egyre fokozódó drámai állapot megtestesítői. (-)

Hét nap a világ

Részlet

Szereplők

ELSŐ LÁNY
MÁSODIK LÁNY
HARMADIK LÁNY
FELESÉG
FÉRJ
SZOMSZÉD
VÁLLALKOZÓ
A FÉRFI
A TITKÁR
ÁRUS
FIÚ

ELSŐ NAP

1. jelenet

(Valahol kint. Fiatal nő nagy csokrokkal a kezében virágot árul. Érkezik a Második és Harmadik lány.)

ÁRUS Virágot vegyenek! Gerbera, rózsza, liliom, tulipán! Virágot vegyenek! Szép kisasszonyok, nézzék milyen gyönyörűek, virágot vegyenek! Illatos a rózsza! Üde a liliom! Olcsón adom! Egyet fizet, kettőt kap! Virágot vegyenek!

MÁSODIK LÁNY *(kedvesen)* Nem kell, köszönjük szépen!

(Árus megragadja a kezét.)

ÁRUS Dehogynem kell! Virágot vegyenek! Az élet utolsó színes szikráját ebben a kietlen sűrű világban, ahol már nincsen semmi emberi, ahol megszűnt minden, és hamarosan semmi sem marad, de semmi, virágot vegyenek, illatos virágot, higgyék el, nem bánják meg, olcsón adom, virágot vegyenek!

HARMADIK LÁNY Ne rángasson már! Nem kell a virág! Mit csinál maga, asszony?

ÁRUS Itt az utolsó lehetőség! Az utolsó lehetőség, mert aztán a semmi lesz, a semmi, a semmi! Virágot vegyenek! Illatos rózsát, üde liliumot, friss orgonát!

HARMADIK LÁNY Miről beszél maga? Milyen semmi? Hallod ezt?

MÁSODIK LÁNY Hagyjad, ne törődj vele! Összevissza beszél...

HARMADIK LÁNY Kiráz tőle a hideg...

MÁSODIK LÁNY *(szétnéz)* Tudtam, hogy ez lesz... látod? Mondtam... még nincs itt...

ÁRUS *(egyszerűen)* Álomban láttam a nagy kertet... teljesen kiszáradt... de nem egyszerre, hanem fokozatosan, lépésről lépésre... valaki odajött hozzám... álomban... nem láttam tisztán az arcát... és azt mondta, szedjem le a maradék virágokat, mert nem lesz több... és én nem értettem... olyan különös volt az egész... hogy egyszerre nőtt ott mindenféle virág... az ibolya meg az orgona... a tulipán meg az őszirózsa... és sietnem kellett, mert ahogy kinyíltak, már hervadtak is el... és nekem ezt ma mind el kell adnom... vegyenek, szép kisasszonyok... vegyenek tőlem virágot...

MÁSODIK LÁNY Hagyjon minket békén, már mondtuk, hogy nem kell!

ÁRUS Majd meglátják, majd meglátják... Virágot vegyenek! Szép virágot! Olcsón adom! *(El, miközben érkezik Első lány. Megnézik egymást.)*

2. jelenet

ELSŐ LÁNY *(kapkodva, türelmetlenül, mint a késő emberek általában)* Itt van már?

HARMADIK LÁNY Nem, még nem érkezett meg.

ELSŐ LÁNY *(bádog)* Hála istennek! Akkor nem késtem el. Annyira féltem, hogy nem érek ide. Tiszta pánik voltam végig, és nem tudtam elindulni, mert már előre féltem, hogy el fogok késni, és megint kiabálni fogtok velem, hogy pontatlan vagyok és megbízhatatlan, és ezért még

jobban féltem, és csak ültem, ültem, néztem, hogy halad előre az órán a mutató, és nem mozdultam.

MÁSODIK LÁNY (*nagyon kimért*) A megbeszélt időponthoz képest kés-tél. De nyugodj meg, mégis időben érkezted, ahhoz képest, hogy ő még nálad is többet késik, tehát te őhöz képest időben jöttél, de attól még kés-tél.

ELSŐ LÁNY Nem késtem, mert még nincs itt! Tehát nem történt sem-mi! Ugyanolyan, mintha időben jöttem volna! Nem késtem! Mért pisz-kálsz folyton?

HARMADIK A megbeszélt időponthoz képest kés-tél. Úgy értette. Te meg hagy békén.

MÁSODIK Akkor is késett. Hozzánk képest mindenképpen.

ELSŐ Nem késtem.

MÁSODIK De kés-tél.

ELSŐ Nem késtem.

MÁSODIK De igen.

HARMADIK Mi is kés-tünk.

ELSŐ Micsoda?

MÁSODIK Fogd be a szád!

HARMADIK Bocsánat!

MÁSODIK Megbeszél-tük, nem?

ELSŐ Mit mondtál?

HARMADIK Mi is egy kicsit később jöttünk.

ELSŐ Hogyhogy később?

HARMADIK Nem értünk ide időben, na.

ELSŐ Az nem lehet. Miért?

MÁSODIK Azt akartuk, hogy várakozz. Hogy itt toporogj, egyen meg a fene, hogy hol vagyunk már...

ELSŐ Ez nem lehet... hogy képzel-tétek, hogy pont ma kés-tek?

MÁSODIK Csak neked lehet?

ELSŐ De én szoktam. Tőlem ez nem váratlan. Tudtátok, hogy nem fogok ideérni időben, és akkor megcsináljátok ezt, pont akkor, amikor nagyon fontos, hogy legyen itt valaki. Alig tudtunk időpontot egyeztetni.

MÁSODIK Hát ezt nem hiszem el. Ilyen nincs! Hallod ezt? Hallod ezt? Minden alkalommal mi várunk rád, egyszer történik meg, hogy késni akarunk, és akkor sem sikerül, mert ő nagysága még rá tud tenni egy-két lapáttal, és akkor is úgy lesz, ahogy ő akarja.

ELSŐ Mégis, mennyit kés-tetek?

MÁSODIK Nem számít!

HARMADIK Pár percet.

ELSŐ Mégis, mennyit?
HARMADIK Nem tudom, nem emlékszem...
ELSŐ És ha már itt volt?
MÁSODIK Az nem lehet. Annyit nem késtünk.
ELSŐ De mi van, ha igen? Ő itt volt, látta, hogy nem várjuk, és elment.
MÁSODIK Képtelenség.
ELSŐ Elrontottátok az egészet! Biztos így volt! Idejött, látta, hogy nincs itt senki, és elment.
MÁSODIK Ne kend ránk! Te is jöhettél volna pontosan. Egyszer az életben.
ELSŐ De én sose szoktam!
MÁSODIK Megtanulhatnád már egyszer és mindenkorra!
ELSŐ Ne oktass ki!
MÁSODIK De kioktatlak!
HARMADIK Hagyjátok már abba!

3. jelenet

(Vállalkozó. Arra vállalkozott, hogy segítsen az embereken. Középkorú nő. Már egy ideje figyel a jelenetet.)

VÁLLALKOZÓ Elnézést a késésért. Valahogy elszámítottam az időt. Remélem, nem váraoztak túl sokat... Jó napot...
ELSŐ Jó napot...
MÁSODIK Nem... áh, egyáltalán... nem olyan régen érkeztünk mi is...
VÁLLALKOZÓ Már úgy aggódtam... nem emlékeztem, mikorra beszél-tük meg a találkozót... félttem, hogy már nem találom itt magukat...
MÁSODIK Szóra sem érdemes...
VÁLLALKOZÓ Vágjunk bele. Mit szólnak hozzá?
MÁSODIK Jó...
ELSŐ Jaj, izgulok...
VÁLLALKOZÓ Nem kell, édesem, nyugodjanak meg, izgalomra semmi ok.
MÁSODIK Én úgy szégyellem magam...
VÁLLALKOZÓ Nem önök az egyetlenek, akik cégünkhöz folyamodnak segítségért. Több ezer ember van manapság hasonló helyzetben.
ELSŐ És nekik sikerül?
VÁLLALKOZÓ *(jegyzettömböt vesz elő)* Kinek sikerül bármi is mostanság?! Mi mindent elkövetünk, több-kevesebb sikerrel. Nagyon fontos a pontos meghatározás, azon sok minden múlik. Akkor vágjunk is bele! Ki kezdi?

MÁSODIK Mit ért azon, hogy... pontos meghatározás?

VÁLLALKOZÓ Az igények precíz megfogalmazása. Az már fél siker.
Nos, ki kezdi?

MÁSODIK Én... azt hiszem...

VÁLLALKOZÓ Neme?

MÁSODIK Nő.

VÁLLALKOZÓ Kora?

MÁSODIK Harminc.

VÁLLALKOZÓ Családi állapota?

MÁSODIK Hajadon.

ELSŐ Bocsánat... de mindenhol ezt kérdezik... akkor...

MÁSODIK Milyen mindenhol?

ELSŐ Más hasonló fórumokon...

VÁLLALKOZÓ És?

ELSŐ Hát hogy az önök cége akkor miben más...

MÁSODIK Te már próbálkoztál máshol is?

ELSŐ Hát persze... vegyük úgy, hogy piackutatást végeztem, mielőtt kiválasztottam a legjobbat!

VÁLLALKOZÓ Mi, kedves hölgyeim, a személyes megkeresés hívei vagyunk. Az ügyféllel közvetlenül tartjuk a kapcsolatot, hogy azt ne mondjam, meleg, baráti viszony alakul ki, ettől személyessé válik a kapcsolat, és könnyebb lesz a munkánk. Kétség nem fér hozzá, mi vagyunk a legjobbak a szakmában, higgyék el, hölgyeim. Nos, folytathatjuk?

MÁSODIK Igen.

VÁLLALKOZÓ Van gyermeke?

MÁSODIK Nincs.

VÁLLALKOZÓ Hány gyermeke van?

MÁSODIK Mondom, hogy nincs gyermekem.

VÁLLALKOZÓ Bocsánat, nem jól hallottam az előbb. Elnézést, rögtön ki is töröljük... Pardon! Magasság, haja, szeme színe stb. stb. hány kiló?

MÁSODIK Fontos ez?

VÁLLALKOZÓ Hát persze...

MÁSODIK Hatvan... egy-kettő...

ELSŐ Na...

MÁSODIK Mi na, mi na? Most már annyi vagyok!

ELSŐ Jól van, jól van, elhiszem... ne haragudj...

VÁLLALKOZÓ Meg is vagyunk, meg is vagyunk... és akkor az igények.
Tessék.

MÁSODIK Bocsánat... nem értem...

VÁLLALKOZÓ Az igények. Tessék megfogalmazni az igényeket. Hogy milyen legyen...

MÁSODIK Hogyhogy milyen legyen?

VÁLLALKOZÓ Az illető.

MÁSODIK Hát... nem is tudom... most ezt hogy...

VÁLLALKOZÓ Tessék megfogalmazni, hogy mit vár el egy férfitől. Meg kell mondania, hogy milyen szeretne, hogy olyat keressünk. Egyszerű és érthető, nem?

ELSŐ Nekem igen.

MÁSODIK: De én ezt most így hirtelen nem is tudom... hát milyen is legyen...

VÁLLALKOZÓ Segítek. Külső tulajdonságok. Magasság?

MÁSODIK Igen... legyen magas... de nem is... inkább olyan közepes... vagyis... nem, alacsony semmiképpen sem... habár... mi számít ugye alacsonynak...

VÁLLALKOZÓ Jó... tehát 160–200 cm... haja színe?

(A másik két lány szemtelenül nevet.)

MÁSODIK A barnákat szeretem, de lehet szőke is... mit tudom én...

Most mit röhögtök? Mindegy a haja színe. Legyen neki, az a lényeg.

ELSŐ Mért, a kopaszokkal mi bajod?

MÁSODIK Semmi. Igazad van. Az se fontos, hogy legyen haja!

VÁLLALKOZÓ Értem. Szeme színe... áhh, mindegy... Belső tulajdonságok?

MÁSODIK Én... ezt most így nem tudom meghatározni... persze, legyen kedves, szellemes, értelmes, művelt, semmiképpen sem otthon ülős fajta...

ELSŐ Te se nagyon mozdulsz ki!

MÁSODIK Igaz... akkor ez se fontos... hát... legyen belé szerelmes... és fogadjon el engem... és szeressen...

VÁLLALKOZÓ Igen... írom...

ELSŐ Ezt is tudják garantálni?

VÁLLALKOZÓ Hát hogyne, kérem! Mi minden esetben az ügyfél érdekeit tartjuk szem előtt.

MÁSODIK És ne verjen át.

VÁLLALKOZÓ Hogyne, kérem. Tehát megbízható legyen.

MÁSODIK Igen, megbízható. De ne üljön folyton a szoknyám mellett.

VÁLLALKOZÓ Értem. Még valami?

MÁSODIK Körülbelül ennyi... azt hiszem...

VÁLLALKOZÓ Jó... itt tessék aláírni... Következő?

ELSŐ *(nagyon határozottan, majd megjátszott szenvedéllyel)* Nő, harminckettő, hajadon, nincs gyermekem. A férfi pedig jó kiállítású, határozott, udvarias, karakán legyen. Egzisztencia nem számít, de ne legyen szédelő. Dohányozzon, hogy ne zavarja, ha én dohányzom. Viselje el, ha kések, ha nem megyek haza, ha lumpolok, ha sokat dolgozom, cserébe én is elnézek neki ilyen apróságokat. Ne akarjon rajtam változtatni, de mondja meg, ha valami nem tetszik neki. Tudjon velem bánni, és szeressen, nagyon szeressen, fájdalmasan, őszintén, szenvedéllyel, csak én legyek neki a fontos, senki más. Legyen romantikus, ugyanakkor kiszámíthatatlan és szeszélyes, ravasz és engedékeny... és szeressen, nagyon szeressen, fájdalmasan, őszintén, szenvedéllyel, csak én legyek neki a fontos, és senki más... és akkor én mindent megteszek, mindent megteszek... dolgozom helyette is, ágyba viszem neki a reggelit, stoppolom a zokniját, levágom a lábán a körmét, csak szeressen, nagyon szeressen... és én legyek neki a fontos, senki más... szenvedéllyel, fájdalmasan... és ne hagyjon el... ugye van ilyen, ugye talál nekem ilyen, nekem ilyen kell, nekem nem kell langyos, áporodott, kényelmes élet... nekem ilyen kell... ugye van ilyen?

VÁLLALKOZÓ Jól van, nyugodjon meg... nyugodjon meg... keresünk ilyen...

ELSŐ *(higgadtan)* Na. Tehát nekem ilyen kell. És nehogy a nyakamra küldjön egy tutyimutyi, alamuszi, félénk pipogyát, értette?

VÁLLALKOZÓ Hát hogyné kérem...

ELSŐ Hol kell aláírni?

VÁLLALKOZÓ Itt... és ön, hölgyem?

HARMADIK Én... köszönöm... azt hiszem, meggondoltam magam...

VÁLLALKOZÓ Miért?

HARMADIK Ez a dolog nem nekem való... még várnék egy kicsit... hátha más úton... másoknak is sikerült segítség nélkül... nekem ez olyan, mintha megrendelnék egy terméket... semmi személyes nincs benne...

MÁSODIK Ugyan, ne butáskodj már! Megbeszéltük, nem?

HARMADIK De én nem akarom.

ELSŐ Mire vársz még? Otthon ülsz egyfolytában, nem mész sehova, a félleted már elmúlt, mit akarsz?

HARMADIK Hagyjál. Nem akarom, és kész.

VÁLLALKOZÓ Ha nem, hát nem. Pedig a mi cégünk a legmegbízhatóbb, legpontosabb, és az első két találkozás garantált. Viszont így el-esnek a csoportos kedvezménytől. Az csak három fő kitöltött, aláírt adatlapja után jár. Sajnálom.

ELSŐ Hülye.

HARMADIK Kifizetem.

VÁLLALKOZÓ Azt nem lehet. Ha nincs regisztrálva, érvénytelen a csoportos kedvezmény. Tehát az eredeti ár kétszeresét kell kifizetniük. Előre négyszázat. És további hatszázat, ha sikeres kimenetelű az üzlet.

ELSŐ Nem is tudom, hogy van-e nálam ennyi...

HARMADIK Tessék, odaadom az én részem...

ELSŐ Nem kell.

HARMADIK Majd visszaadod...

ELSŐ Mondom, hogy nem kell. Van nálam. Tessék.

VÁLLALKOZÓ A titkárom fogja önöket felkeresni, és közli az első találkozó időpontját. Ha a továbbiakban valami kérdés merül fel, tudják, hol találnak meg. Vizontlátásra, hölgyeim...

MÁSODIK Viszlát...

ELSŐ És mikorra várhatjuk...

VÁLLALKOZÓ Micsodát?

ELSŐ A férfiakat!

VÁLLALKOZÓ Hamarosan... hamarosan... *(el)*

(A három lány egyedül marad a színen. Az előző jelenethez képest egy sokkal lassúbb párbeszéd zajlik, nagy szünetekkel.)

ELSŐ Na, ezt jól elszúrtad...

(Csönd)

MÁSODIK Olyan jó lett volna, ha mind a hármunknak összejön... miért gondoltad meg magad?

HARMADIK Mert ez gusztustalan.

(Csönd)

HARMADIK Nem vagyok még olyan csúnya és öreg, hogy erre fanyalodjak...

ELSŐ Kösz...

HARMADIK Nem úgy értettem... Bocs...

(Csönd)

ELSŐ Semmi baj... igazad van...

(Csönd)

MÁSODIK Egy próbát megér, nem?

ELSŐ De. Egy próbát mindenképpen megér. Hátha most összejön...

MÁSODIK Hátha...

4. jelenet

(Valahol bent. Egy fiatal férfi papírokat rakosgat. Nagyon sok van belőlük, és nehezen boldogul velük.)

TITKÁR Hol van? Ebben a kuplerájban nem találok semmit... összerakom, aztán megint széthordják... leteszem ide... mire odanyúlok legközelebb, már nincs ott. Tegnap még itt volt... most meg sehol... nyilvántartások, dossziék... papírfecnik, cédulák... fiatal lány keres megbízható társat tartós kapcsolatra... kisebb testi hibával rendelkező középkorú hölgy keres megértő társát... elfoglalt negyvenes szexpartnert keres hosszú távra... molett hölgy mackós testalkatú urat keres, gyerek nem akadály... minden összevissza van... a molettek ebbe a dossziéba... hétfő, szerda... a fogyatékossgal élők ide, kedd, csütörtök. Családosok péntek délután...

VÁLLALKOZÓ *(be)* Hol a fiam?

TITKÁR Magának is szép jó napot, asszonyom, köszönöm, jól vagyok, minden rendben van, nem, nem jelentkezett senki, még alszik.

VÁLLALKOZÓ Azonnal keltsd fel!

TITKÁR Nem tehetem. Meghagyta, hogy délig ne zavarjam.

VÁLLALKOZÓ Már elmúlt dél.

TITKÁR Az ő órája szerint még nem.

VÁLLALKOZÓ Nem érdekel a bioritmusa, azonnal szólj neki, fontos ügyben akarok vele beszélni. Helyzet van.

TITKÁR Én megpróbálhatom, kérem szépen, de nem hiszem, hogy most őt bármilyen helyzet érdekelné. Tegnap kissé zűrös éjszakája volt.

VÁLLALKOZÓ Csak nem?

TITKÁR De bizony. A molett szókével.

VÁLLALKOZÓ Jaj, szegénykém... Azért csak próbáld meg...

TITKÁR Kérem szépen! *(el)*

VÁLLALKOZÓ *(számolja a pénzt)* Ez elég lesz az e havi számlákra... de másra nem nagyon futja... az a kis hülye... az utolsó pillanatban meggondolja magát... mindegy... így is jól jártam... ez is több, mint a semmi... *(Fiú nagyon álmosan, nyúzottan be, Titkár mögötte.)* Jó reggelt, szépségem!

FIÚ Hol a kávé? Megmondtam, hogy kávé nélkül ne merjetek felébreszteni!

VÁLLALKOZÓ Ne haragudj, kincsem, mindjárt meglesz a kávé! *(Titkárnak)* Azonnal főzzél neki egy jó erőset!

FIÚ Mit akarsz már megint? Alig pár órája feküdtem le. Az a liba teljesen kifacsart.

VÁLLALKOZÓ Ma délelőtt tárgyalásom volt.

FIÚ Na. Új ügyfél?

VÁLLALKOZÓ Kettő is. Meg talán egy harmadik is... ha a szimatom nem csal... ő még kéreti magát egy kicsit... Kihúztam belőlük egy kis pénzt... talán elég lesz az e havi kiadásokra, de nagyon éssen kell lennünk.

FIÚ Milyenek?

VÁLLALKOZÓ Hát... szépek... de...

FIÚ Ajjaj... problémásak...

VÁLLALKOZÓ Egy kicsit... de nem vészes... megoldod.

FIÚ Tartós kapcsolat?

VÁLLALKOZÓ Mind a kettő.

FIÚ Szerelem?

VÁLLALKOZÓ Feltétlenül.

FIÚ Hányszor kértelek, hogy ne vállalj be ilyeneket! Ezekkel van a legtöbb gond. Elsősorban bizalmatlanok, másodsorban könnyen beszerezmednek, aztán nem lehet őket lerázni! Meg mindegyik rögtön férjhez akar menni.

VÁLLALKOZÓ Mit csináljak, édes fiam, amikor manapság ez van. Hol vannak a régi szép idők, amikor titkos légyottokat szerveztünk... finom kis megcsalások, apró kalandok... mindenféle elvárások nélkül... Ma meg! El kell hitetni mindegyikkel, hogy te vagy az igazi, a csak neki való, az egyetlen. Tudom, hogy nagyon nehéz így neked, de hát valamiből meg kell élni, és erre van manapság a legnagyobb kereslet. A tartós kapcsolatra. Merthogy ez hiánycikk. Ha téged ez fáraszt, menj el dolgozni, mondtam már százszor, hogy felveszek helyetted más!

FIÚ Ne kezdjük újra! Nincs semmi bajom, nem lesz semmi gond, csak arra kértelek, hogy ha lehet, ne hozz a nyakamra ilyeneket! Te meg szándékosan, mintha engem is...

VÁLLALKOZÓ Hát nem is lehet ezt a végtelenségig csinálni!

FIÚ Na ezt most hagyjuk abba! Tehát, miről van szó?

TITKÁR Itt a kávé!

FIÚ Na végre. Most már tárgyalhatunk.

VÁLLALKOZÓ Tehát két nő, az egyik romantikus, elfogadó alkat, szerintem udvarolni kell neki, de majd te meglátod, vele nem lesz gond, ahogy így elnéztem, már egy kis figyelmességtől hasra esik, a másik már problémásabb.

FIÚ Pfuj, ez gyöngé! Megint lábvizet főztél!

TITKÁR Beletettem két púpozott kanál kávé! Ettől egy rendes embernek megáll a szíve!

VÁLLALKOZÓ Főzzél neki másikat! És én is kérek... *(Titkár el)* Hol is tartottam... nem emlékszem...

FIÚ Tessék?

VÁLLALKOZÓ Nem emlékszem, hogy hol tartottam...

FIÚ Miért, mondtál valamit?

VÁLLALKOZÓ Igen... beszéltem valamiről...

FIÚ Én sem emlékszem...

VÁLLALKOZÓ Valami nőkről volt szó...

FIÚ Nem, a számlákról beszéltél... hogy ki kell őket fizetni...

VÁLLALKOZÓ Nem tudom... minden olyan zavaros...

TITKÁR Tessék. Itt a kávé.

(Belekortyolnak.)

VÁLLALKOZÓ De majd te meglátod, vele nem lesz gond, ahogy így elnéztem, már egy kis figyelmességtől hasra esik, a másik már problémásabb... neki szenvedély kell, azt hiszem az övé finomabb idegrendszer... olyan ideges természetű...

FIÚ Rendben. Mit ígértél?

VÁLLALKOZÓ Egyelőre csak találkozót.

FIÚ Mikorra?

VÁLLALKOZÓ Csak azt mondtam, hamarosan.

FIÚ *(Titkárnak)* Nézd meg, kérlek, az időbeosztásomat.

TITKÁR A holnapi nap még szabad. Nincs beírva semmi.

FIÚ Jó, akkor tedd be az egyiket holnapra, a másikat meg majd meglátjuk... tudod mit, tedd be mindkettőt holnapra... most még ügyis csak kávéztatni kell őket... nem lesz strapás...

VÁLLALKOZÓ Van egy kis gond... Ismerik egymást... elég közelről...

FIÚ Jézusom! Mennyire közelről?

VÁLLALKOZÓ Azt hiszem, barát nők...

FIÚ Gratulálok. Akkor szakítanom kell velük, mielőtt még kitalálják, hogy menjünk el négyesben vacsorázni! Követelmények? Milyen férfira vágnak a hölgyek? Extra kívánság van?

VÁLLALKOZÓ Mindegy nekik. Jóképű legyél...

FIÚ Azt megoldom. *(el)* Khmmm... Asszonyom...

VÁLLALKOZÓ Mi van, mit akarsz?

TITKÁR A fizetésemet, ha lehetne.

VÁLLALKOZÓ A fizetésedet? A múltkor adtam oda...

TITKÁR Igen, három hónappal ezelőtt...

VÁLLALKOZÓ Tényleg? Én úgy emlékszem, a múlt héten volt.

TITKÁR Sajnos nem.

VÁLLALKOZÓ Most nem tudok fizetni.
TITKÁR Akkor felmondok.
VÁLLALKOZÓ Azt nem engedem.
TITKÁR Akkor fizessen.
VÁLLALKOZÓ Nem tudok.
TITKÁR Most vett át egy csomó pénzt.
VÁLLALKOZÓ Kell másra. Számlákra. Ruhákra. Fenn kell tartani a látszatot.
TITKÁR Ebben az esetben mást kell keresnie.
VÁLLALKOZÓ Lehetetlen.
TITKÁR Mit mondott?
VÁLLALKOZÓ Tessék?
TITKÁR Miről volt szó?
VÁLLALKOZÓ Nem tudom, maga beszélt valamiről...
TITKÁR Nem jut eszembe...
VÁLLALKOZÓ Akkor hagyjon kérem, magamra... még sok a dolgom.
TITKÁR Igenis, kérem. *(el)*

5. jelenet

(Kopognak.)

VÁLLALKOZÓ Tessék!

(Belép egy férfi.)

FÉRFI *(lassan leveti a kabátját, leporolja, leveszi a kalapját, tisztogatja, megtörli a szemüvegét, és nem szólal meg hosszú időn át.)*

VÁLLALKOZÓ Nos?

FÉRFI *(zavartan)* Igen?

VÁLLALKOZÓ Tessék.

FÉRFI Bocsánat... nem értem...

VÁLLALKOZÓ Miben segíthetek?

FÉRFI Nekem?

(Vállalkozó kérdően néz.)

FÉRFI Elnézést... én nem is tudom, hogy keveredtem ide... mentem az utcán... sehol senki... gondolkoztam éppen, tudja, én nagyon szeretek gondolkozni, különféle dolgokon... hogy miért így van valami... vagy éppen miért nincs úgy... tudja, ahogy lennie kéne... és egyszer csak megláttam az önök feliratát... hogy forduljon hozzánk bizalommal, mi biztosan segítünk... és erre hozott a lábam... nem tudom, jó helyen járok-e...

VÁLLALKOZÓ Értem... és milyen hölgyet szeretne?

FÉRFI Hölgyet?

VÁLLALKOZÓ Én megértem, ha kissé szégyenlős, de higgye el, nálunk tökéletes diszkrécióra számíthat...

FÉRFI Itt valami félreértés van... óh, nem... én ilyesmivel nem foglalkozom, kérem... Csak a hirdetésük... hogy forduljon hozzánk bizalommal, mi biztosan segítünk...

VÁLLALKOZÓ De hát ez így is van! Segítünk!

FÉRFI Igazán? Ez remek! Tehát akkor jó helyen járok!

VÁLLALKOZÓ Minden biztonnal!

FÉRFI Tudja, lenne néhány kérdésem... és nem tudom kivel megbeszélni... én olyan magányos típus vagyok... nehezen elegyedem szóba az emberekkel... ez már sok gondot okozott nekem...

VÁLLALKOZÓ Ezt meg tudom érteni... talán most itt az alkalom...

FÉRFI Nagyon jó... akkor mondanám is...

VÁLLALKOZÓ Tessék.

FÉRFI Hát ugye kérem, rögtön itt van az első kérdés... hogy nem azé, aki akarja... mert akkor ugyebár kié... ki az a nem azé, meg mi az, amit akar... mert az akarás az már valami döntés, ért engem, ugye? Tehát a szabadság egy formája, hogy el tudom dönteni, hogy akarok-e valamit, vagy sem, de hát ha nem azé, aki akarja, akkor miért kell egyáltalán akarni... nem tudom, követhető vagyok-e...

VÁLLALKOZÓ *(nem túl nagy meggyőződéssel)* Tökéletesen.

FÉRFI Remek... Akkor folytatnám... sem azé, aki fut... bocsánat, ha untatom...

VÁLLALKOZÓ Nem, egyáltalán nem...

FÉRFI Nos, ez a sem azé, aki fut, ez mindig nagy gondot okozott nekem... tudniillik...

VÁLLALKOZÓ Ön nős?

FÉRFI Tessék?

VÁLLALKOZÓ Van felesége?

FÉRFI Jaj, dehogyis... Na de folytatnám... mindegy... ezt a részt át is ugorhatjuk... ez csak a felvezetés lett volna, hogy megértse, milyen kérdések is foglalkoztatnak... de akkor rátérnék a lényegre, ami napok óta nem hagy nyugodni...

VÁLLALKOZÓ Hallgatom...

FÉRFI Ne haragudjon... kissé zavarban vagyok, tudja, annyira kellemetlen...

VÁLLALKOZÓ Mondja csak...

FÉRFI Csak tudja, nekem tényleg nincs senkim, akivel ezt megbeszélhetném...

VÁLLALKOZÓ Azért vagyunk, hogy segítsünk.
 FÉRFI Ez igazán megnyugtató... hogy van ilyen... a legvégső kérdésem az lenne *(mély lélegzetet vesz)*... hogy hova tűntek az emberek...?
 VÁLLALKOZÓ Micsoda? Hogy érti ezt?
 FÉRFI Hát így. Hova tűntek az emberek?
 VÁLLALKOZÓ Ja... hát igen, ebben a kiüresedett társadalomban, ahol az emberi értékek...
 FÉRFI Nem így értem. Igaziból... rendesen... Alig van valaki az utcákon. Nincsenek emberek... hova lettek?
 VÁLLALKOZÓ Maga szórakozik velem?
 FÉRFI A világért sem... Nem vette észre?
 VÁLLALKOZÓ Nem vettem észre, és hagyjon engem békén... micsoda hülyeség ez?
 FÉRFI Nem akartam megijeszteni... ne haragudjon...
 VÁLLALKOZÓ Micsoda idióta maga? Biztos telenek, vagy nyaralnak, vagy mit tudom én... mindenki influenzás... ezt a barmot! Na, menjen... én meg azt hittem... huuu, na, menjen, menjen gyorsan...
 FÉRFI Elnézést az alkalmatlankodásért... csak ez a forduljon hozzánk bizalommal... ez megtévesztett... Viszontlátásra! És... elnézést az alkalmatlankodásért! *(el)*
 VÁLLALKOZÓ Még ilyen... habár... *(szünet)* most hogy így mondja...
 TITKÁR *(be)* Van valami baj?
 VÁLLALKOZÓ Voltál ma kint?
 TITKÁR Voltam...
 VÁLLALKOZÓ És... nem tűnt fel valami?
 TITKÁR Nem...
 VÁLLALKOZÓ Semmi különöset nem vettél észre?
 TITKÁR Nem!
(Szünet)
 VÁLLALKOZÓ Nem volt kevesebb ember az utcán?
 TITKÁR Nem! Habár...
 VÁLLALKOZÓ Ugye! Ugye!

6. jelenet

(A Férj és a Feleség otthona. A férfi újságot olvas, a nő tortát készít, szinte mániákus aprólékossággal, és ez a cselekvés minden jelenetükben.)

FÉRFI A lányok? Hol vannak?

FELESÉG Nem tudom, azt mondták, délre hazaérnek.

FÉRJ Még nincs dél.
FELESÉG De. Már el is múlt.
FÉRJ Hova mentek?
FELESÉG Nem mondták.
FÉRJ Aha.

(Szünet)

FELESÉG Megváltoztak az utóbbi időben. Olyan idegesek lettek. Türelmetlenek. Nem vetted észre?
FÉRJ Nem.
FELESÉG Folyton sustorognak.
FÉRJ Mindig sustorognak.
FELESÉG Téged nem érdekel?
FÉRJ Mi?
FELESÉG Hogy mi van velük.
FÉRJ Hogyne érdekelne.

(Szünet)

FELESÉG Én aggódom értük.
FÉRJ Hogy mondd?
FELESÉG Mondom, én aggódom értük.
FÉRJ Kikért?
FELESÉG A lányokért.
FÉRJ Aha. Mert? Nincs semmi bajuk. Nagyon szép, csinos lányok. Fiatalok. Értelmesek.
FELESÉG Hát ez az.
FÉRJ Mit mondtál, édesem?
FELESÉG Már nem kellene velünk élniük.
FÉRJ Mert?
FELESÉG Mert valaki mással kéne élniük.
FÉRJ Miért kéne mással élniük?
FELESÉG Csak úgy eszembe jutott. Te meg én sokkal hamarabb... tudod..
FÉRJ Édesem, mi ketten mások voltunk. Szerettük egymást, bátrak voltunk, belevágtunk, ennyi. És szerencsénk volt, hogy ez nem változott meg.
FELESÉG Mért, most mi kell hozzá?
FÉRJ Más világ van már. Jól érzik magukat egyedül a fiatalok. Minek az a sok teher, gond, nyűg. Nem érdekli már őket a családalapítás. Ne legyél ódivatú, haladj a korrall! Megvannak magukban. Nézz szét a világban! Mindenki ezt csinálja.

FELESÉG Gondolod? De már nem olyan fiatalok... és vannak dolgok, amik nem változnak, világ ide vagy oda.

FÉRJ Ugyan, fruskák még ezek. Egyszer sem hallottam tőlük, hogy valami bajuk lenne. Csak mondták volna.

FELESÉG Nem tudom. Nem tudom. Úgy érzem, hogy valamit elrontottunk.

FÉRJ Mi ketten? Dehogy... nagyon boldogok, kiegyensúlyozottak. Nem mondom, a legidősebbnek már kellett a külön lakás, de a másik kettővel még ráérünk. Na tessék! Egy vietnami kislánynak hármas ikrei születtek. Másodszor. Tizenhat éves.

FELESÉG Mondtál valamit?

FÉRJ Nem, nem, semmi... hova halad ez a világ?

(Kopognak.)

7. jelenet

(Szomszéd fiú érkezik.)

SZOMSZÉD Jó napot!

FELESÉG Szervusz! Gyere csak, gyere, ülj le!

SZOMSZÉD A lányok?

FELESÉG Még nem jöttek haza.

SZOMSZÉD És hova mentek?

FELESÉG Nem tudjuk.

SZOMSZÉD Megvárom őket.

FELESÉG Nyugodtan.

(Kínosan hosszú szünet.)

FELESÉG És... mi van veled? A lakásod?

SZOMSZÉD *(mintha megnyitnának egy szelepet)* Tegnap fejeztem be a nappalit... azt is felújítottam, apránként, a saját erőmből. Nem kellett hozzá mesterek. A két kezemmel csináltam mindent. Spóroltam rajta. Meggebedtem, de spóroltam. Jobban megéri így, nem? Minek adja ki az ember azt a sok pénzt, ha meg tudja csinálni maga is, nem? Hát én megcsináltam. Szép lett. A hajópadlót is én raktam le. Kétszer tovább tartott, mint kellett volna, mert nem tudtam, hogy kell, de megtanultam. Mert én ilyen vagyok. Mindent meg tud tanulni az ember, ha akarja, nem? Ezen is fogtam egy csomó pénzt. Hogy nem hívtam senkit. Na azon vettem a tévét. Hát nem? Inkább legyen tévém, mint hogy mestereknek adjam ki a pénzt, nem?

(Második és Harmadik lány jön.)

MÁSODIK Sziasztok!

HARMADIK *(fiúhoz)* Te itt vagy?

SZOMSZÉD *(végig a Harmadik lányhoz beszél)* Képzeld, kész lett a nap-pali.

MÁSODIK Na végre. Legalább nem a konyhában alszol.

SZOMSZÉD Még a fürdőszobát kell rendbe hozni, aztán minden meglesz. Azt is egyedül csinálom.

MÁSODIK Remek. Nem keresett senki?

FELESÉG Nem.

SZOMSZÉD Ma délelőtt választottam ki az új csempét. Gyönyörű. Mozaikosat szeretnék, de abból nem volt olyan, ami nekem tetszik, ezért vettem rendeset, és majd szétvagdosom őket apróra, és egyenként felragasztgatom.

MÁSODIK Te nem vagy normális!

SZOMSZÉD Mert? Az én lakásom, a saját pénzemen vettem, tökéletesnek kell lennie. És mindent egyedül csináltam meg. Mért, hát ráérek, nem? Délutánonként felragasztgatom, akkor ráérek.

HARMADIK Segíthetek, ha akarod.

SZOMSZÉD Szó sem lehet róla. Mindent egyedül akarok csinálni, az lesz az én büszkeségem. Hát melyik férfi képes még erre, nem? Hogy két diplomával még a fűgázáshoz, meszeléshez, vízvezeték-szereléshez is értsen, mi? Hát ezt már csak értékeli egy nő, nem? Amelyik normális...

HARMADIK Én tényleg ráérek, átmegek holnap, és...

SZOMSZÉD Nem! Nem! Te majd csak belépsz, és...

HARMADIK Gyorsabban meglesz, ha ketten csináljuk, apu is átjöhet, ráér.

SZOMSZÉD Mondom, hogy nem! Nem kell segítség!

(Kopogás, csöngetés, bármi.)

MÁSODIK Megyek! *(Kinyitja az ajtót – ha van, a Titkár áll ott.)* Tessék.

TITKÁR Üzenetet hoztam. Holnap délután négy. A helyszín a papírlapon. A borítékban. Itt kell aláírni. A másikat is itt hagyhatom?

MÁSODIK Persze, átveszem azt is! Majd továbbítom a nővéremnek!

TITKÁR A nővére?

MÁSODIK Igen. Miért lepődött így meg?

TITKÁR Semmi, semmi... akkor biztosan ő is ilyen bájos... A továbbiakról majd értesítjük.

MÁSODIK Köszönöm.

TITKÁR Viszlát, hölgyem. *(el)*

MÁSODIK Viszlát!

(Ő is készülődik.)

FELESÉG Most meg hova mész?

MÁSODIK Vásárolni. *(el)*

SZOMSZÉD És ha szép lassan meglesz a lakás, meg kifizetem az autórészleteit, meg visszaadom a többi kölcsönt, na akkor már el lehet kezdeni élni, nem? Mert addig hova? Nem? Akkor már lehet tervezni. Biztos egzisztencia, kétszobás lakás, tágas konyha, jó autó; családi, persze...

HARMADIK Hagyd már abba! Nem bírom hallgatni!

SZOMSZÉD Mi van... most mi bajod van?

HARMADIK Semmi... ne haragudj...

SZOMSZÉD Hogy lássalak...

HARMADIK Mi?

SZOMSZÉD Azért jöttem, hogy találkozzunk. Hogy megkérdezzem, hogy vagy.

(Szünet)

HARMADIK Aha. Nem megyünk el este valahova?

SZOMSZÉD Ne haragudj, nem lehet, mára terveztem a kanapé áthúzását, muszáj befejeznem, tegnap vettem leárazva, de nem tetszett a huzat, erre vettem méterre másikat, így még mindig olcsóbban jön ki, nem? Minek dobjam ki fölöslegesen a pénzt, ha én is át tudom húzni, nem?

HARMADIK És holnap?

SZOMSZÉD Holnap?... Meglátjuk! Majd jövök! *(el)*

HARMADIK *(bátortalanul)* Anya.

FELESÉG Mondjad, kislányom.

HARMADIK Beszélnem kell veled.

FELESÉG Valami baj van?

HARMADIK Nincs baj, csak... ti hogy csináltátok?

FELESÉG Mit, gyerekem?

HARMADIK Régen. Apával.

FELESÉG Mit?

HARMADIK Hát ezt a szere... áh, hagyjuk.

FELESÉG Valamit akartál kérdezni.

HARMADIK Igen, azt, hogy nektek hogy sikerült?

FELESÉG Mi?

HARMADIK Hát hogy honnan tudtátok... ?

FELESÉG Mit honnan tudtunk?

HARMADIK Hát azt, hogy... mindegy. Szeretlek, anya.
FELESÉG Én is szeretlek, kislányom! Tudod, hogy rám meg apádra mindig számíthatsz! Csak mondd, ha valami bajod van, és mi segítünk.
HARMADIK Jó, anya.
FELESÉG Most meg hova mész?
HARMADIK Levegőzni. *(el)*
FELESÉG Mondom, hogy olyan idegesek. Most meg hogy levegőzni.
Megáll az eszem. Mi bajuk lehet?
FÉRJ Aha.
FELESÉG Mi mondtál, édesem?
FÉRJ Ja, semmi... semmi... azt hittem, te mondtál valamit..
FELESÉG Nem, nem mondtam semmit..
FÉRJ Akkor jó... Egy kecske meg egy birka szerelembe estek, és a kecske megszült egy borjút, aminek kecskefeje és birkateste van..
FELESÉG Jézus, Mária!
FÉRJ Mondom, hogy megkergült a világ...

MÁSODIK NAP

1. jelenet

(Füú és a Titkár. Füú öltözködik.)

FIÚ Hagytál elég időt a kettő között?
TITKÁR Egy órát. Elég?
FIÚ Hát... elég lehet... lesz időm odaérni a másik helyszínre?
TITKÁR Ne aggódj, egymás közelébe szerveztem őket.
FIÚ De nem fogunk összetalálkozni, ugye?
TITKÁR Annyira azért nem a közelébe.
FIÚ Hol fogok átöltözni?
TITKÁR Útközben.
FIÚ A ruháim?
TITKÁR Nálam lesznek.
FIÚ Vettél virágot?
TITKÁR Egy liliomot meg egy rózsát.
FIÚ Tökéletes. Bonbon nem kellett volna?
TITKÁR Rögtön elsőre? Nem. Nem szoktunk.
FIÚ Jójójó... csak kérdeztem. Kicsit izgulok.
TITKÁR Gyerekjáték lesz.
FIÚ Nővérek! Azért ez nehéz lesz!

TITKÁR Fő az óvatosság! Pontos terv kell. Tehát az elsónél mindenre rá kell bólintani, egyet kell vele érteni, legsűrűbben hajtogatott mondat pontosan így gondolom én is, micsoda véletlen... nekem is éppen ez járt az eszemben! A másiknál a legfontosabb, hogy lázadjál minden ellen, ami köznapi, és mély, erős, széttéphetetlen érzelmekről beszélj egyfolytában. Jegyzed?

FIÚ Jegyzem, jegyzem. Segédmondat?

TITKÁR Hmm... mondjuk... megőrjít a vágy, hogy végre... én az emberek szemében a tüzet keresem először... ésatöbbi ésatöbbi... nem kell kikérni a véleményét, de ha elkezd beszélni, bizonyos mondatoknál váratlanul erősen meg kell szorítani a kezét, majd rögtön elengedni...

FIÚ Haha! Ez jó! Zseni vagy, faszikám! Jó leszek így?

TITKÁR Tökéletes!

FIÚ Akkor indulhatunk!

TITKÁR Te, figyelj, anyád már megint nem adott fizetést. Nem tudnál szólni neki?

FIÚ Mondtam, hogy ezzel ne fárassz, beszélj meg vele, én ehhez nem értek...

TITKÁR Nem is azért mondom, hogy te... isten őrizz, csak a barátságunkra való tekintettel... *(Elindulnak.)*

2. jelenet

(Valahol kint.)

ÁRUS Virágot vegyenek! Szép virágot!

FÉRFI Maga a harmadik!

ÁRUS Itt az utolsó lehetőség! Virágot vegyenek! Mit bámul?

FÉRFI Maga a harmadik ember, akivel ma találkozom!

ÁRUS Olcsón adom! Virágot vegyenek! Azt mondja, a harmadik?

FÉRFI Igen...

ÁRUS Szokott maga álmodni?

FÉRFI Gyakran...

(Bejön a Második lány, szétnéz, leül.)

ÁRUS Én már másodszor álmodom, hogy minden elhervad, elsovad... és nekem az a dolgom, hogy eladjam ezeket a virágokat... valami furcsa kertben szedem őket álmodban... reggelre tele volt a szobám ezekkel... és el kell adnom őket... ezt álmodom... de nekem nem is ez a foglalkozásom... és mégis valami hajt, hogy jöjjenek ki az utcára, és ordibálják, hogy virágot vegyenek... már két napja nem mentem be dolgozni... de senki sem kerestt...

FÉRFI Senki sem kereste...

(Titkár és a Fiú jön.)

3. jelenet

TITKÁR Ott van. Ő az.

FIÚ Egész csinos.

TITKÁR Ja, nem rossz...

FIÚ Akkor indulok. Huhh, kívánj sok szerencsét!

TITKÁR Phüphüphü...

FIÚ Hülye vagy?! Leköptél!

TITKÁR Na, menj már!

(Észreveszi az Árust meg a Férfit.)

TITKÁR Nem maga az, akitől a virágot vettem?

ÁRUS De igen.

TITKÁR Nem olyan régen még a város másik végén volt.

ÁRUS Hol itt, hol ott.

FÉRFI Én is láttam magát. Maga volt a második.

TITKÁR Milyen második?

FÉRFI Akit ma láttam az utcán...

TITKÁR Maga számolja az embereket?

FÉRFI Nemrég óta. Csak amióta olyan kevesen vannak...

TITKÁR Furcsa szokás...

FÉRFI Nekem mondja...

4. jelenet

(Az Árus, a Férfi meg a Titkár a háttérből figyelik a jelenetet. Az Első lány lehet, hogy a legelső jelenet óta valahol ott van a térben.)

FIÚ Jó estét, hölgyem.

MÁSODIK Jó estét...

FIÚ Ne haragudjon, hogy így ismeretlenül megszólítom, de nem hatra vár ide valakit?

TITKÁR *(a háttérből, de teljesen nyíltan)* Jaj istenem... négyre... négyre...

MÁSODIK Nem. Négyre...

FIÚ Elnézést... arra gondoltam... tehát négyre... Egy urat, akit még nem ismer?

MÁSODIK Igen...

FIÚ Ebben az esetben, engedje meg, hogy átadjam ezt a kis figyelmességét. Én volnék az.

MÁSODIK Maga?

FIÚ Igen. Meglepődött?

52 MÁSODIK Igen... Látszik?

FIÚ Igen. Ha esetleg valami kivetnivalót talál rajtam, nem is zavarnám tovább.

TITKÁR Ügyes...

MÁSODIK Igen... Jaj, dehogy! El ne menjen! Éppen ellenkezőleg! Rosszszabtra számítottam.

FIÚ Rosszszabtra? Tehát nem vagyok elég jó!

MÁSODIK Nem... Istenem, nem... nem... összevissza beszélek... úgy értem... nagyon is tetszik nekem. Köszönöm a virágot. A lilium a kedvencem.

TITKÁR Hát persze!

ÁRUS Ezt tőlem vette!

FIÚ Sejtettem.

MÁSODIK Hogyan?

FIÚ Semmi... csak azt mondtam, egy ilyen törékeny hölgyhöz csakis egy lilium illik..

MÁSODIK Maga... elnézést, zavarban vagyok...

FIÚ Igen... én is... de mondja, mit akart kérdezni?

MÁSODIK Hogy... maga sok nővel találkozott már?

FIÚ Nem... mostanában nem nagyon szoktam ismerkedni... a szívem mélyén vágyom rá, csak olyan kevés manapság az olyan nő, aki megbízható partnert keres, én meg már ráuntam a folytonos csalódásokra.

TITKÁR Ez a rész a kedvencem... ezt nagyon jól csinálja, és mindig bejön neki...

FÉRFI Ez pofátlanság. Maguk átverik ezt a nőt.

MÁSODIK Milyen érdekes, hogy ezt mondja...

FIÚ Nekem a legfontosabb a kölcsönös megértés, tudja. Az odafigyelés és a kedvesség. Milyen szép...

MÁSODIK Micsoda?

FIÚ Milyen szép a haja... meg a keze... Hogy lehet, hogy nem csábították még el?

MÁSODIK Hát... próbálkoztak...

FIÚ Nem hiszem el, hogy az ölembe csöppent egy ilyen kincs... ne haragudjon, ha elragadtatom magam...

MÁSODIK Dehogy, csak folytassa...

FIÚ Olyan ritkaság az olyan nő, mint maga.

MÁSODIK Miért, milyen vagyok?

FIÚ Érződik magán, hogy igazi nő. Aki melegségre vágyik, akivel nem kell harcokat vívni, aki nem akar több lenni, mint ami...

TITKÁR Ezt egy kicsit félrefogalmazta...

MÁSODIK Nananana. Ezt hogy érti?

TITKÁR Mondtam?!

FIÚ Nem akar több lenni, mint megértő társa egy erős férfinak... aki nem fogja magát bántani... mondja, hogy így van, nem tévedhetek... így kell hogy legyen...

TITKÁR Na, egész jól kijött belőle!

MÁSODIK Így van, igen, így van... *(Fiú megcsókolná a lányt.)* Jaj, istenem... nem gyors ez egy kicsit...

FIÚ De. Én is pontosan ezt gondolom. Ahogy kimondtam, rögtön nekem is ez járt az eszemben... hogy gyors... bocsánat, azt hittem, lehetek őszinte, de akkor visszafogom magam.

MÁSODIK Ne! Nem azért mondtam...

FIÚ Micsoda véletlen... még a félelmeit is pontosan érzem...

MÁSODIK Pedig azokkal még én sem vagyok teljesen tisztában...

FIÚ Megértem... nagyon nehéz szembesülnünk saját magunkkal...

MÁSODIK Néha azt érzem, hogy lemaradtam valamiről. Hogy nem kezdtem el időben élni...

TITKÁR Most jön a lelkizés...

FIÚ Istenem, a számból vette ki a szót! Pont azt akartam mondani, hogy nem bánom, hogy ha udvariatlanul is, de elmondtam, amit érzek. Így elsőre! Higgycs el, annyiszor megbántam már, hogy sokszor nem mondtam ki hangosan azokat a gondolatokat, amiket kellett volna, hogy megfogadtam, nem fogok spórolni a szavakkal. Hát mért ne tudja meg maga, hogy tetszik nekem?

MÁSODIK Tényleg tetszem?

FIÚ Nagyon!

MÁSODIK Tegeződhetünk?

FIÚ Jaj, köszönöm! Te! Drága. Kérem a kezedet. Te, te, kincsem! Gyere, gyere közelebb. Úgy, hajtsd a vállamra a fejcskédet!

FÉRFI Ez pofátlanság! Maguk átverik ezt a nőt!

TITKÁR Nézőpont kérdése. Szerintem boldoggá tesszük.

FÉRFI De hazudnak neki!

TITKÁR Igen, mert azt mondjuk, amit hallani akar...

(Második elkezd nevetni.)

FIÚ Mit nevetsz?

MÁSODIK Be kell vallanom valamit.

FIÚ Mondd bátran.

MÁSODIK Forduljon hozzánk bizalommal, és mi segítünk megoldani a problémáját... Nem hittem benne... Erre megjelensz te...

FIÚ És?

MÁSODIK És én hirtelen boldog leszek.
TITKÁR Na tessék! Látja?
FÉRFI Sajnos igen... szegény lány...
TITKÁR Hiiii... elkésünk! *(És elkezd integetni a Fiúnak, hogy jöjjön.)*
FIÚ *(kibontakozik az ölelésből)* Mikor láthatlak legközelebb?
MÁSODIK Amikor csak akarod. *(Fiú indul.)* Mi? Most hova mész?
FIÚ El kell mennem, kedvesem, de hamarosan találkozunk...
MÁSODIK De hol? A telefonszámom nem kell? Címem? Nevem leg-
alább?
FIÚ Most sietnem kell... a közvetítőn keresztül megtalállak... már holnap
keresni foglak...
MÁSODIK Azt sem tudom, hogy hívják.

5. jelenet

(Gyorsan öltözik, kapkodás.)

FIÚ Mi van?
TITKÁR Késésben vagyunk! Túl sokat enyelegtél.
FIÚ Mert olyan kis naiv. Úgy élveztem... könnyű lesz, máris éreztem a
bizsengést-bozsongást... Jézusom...
TITKÁR Mi az?
FIÚ Elfelejtettem megkérdezni a nevét.
TITKÁR Ugyan, majd megnézzük az adatlapon! Itt a rózsá, hajrá! Sok
sikert!
FIÚ Várj! A cigaretta?
TITKÁR A zsebedben!
FIÚ Kösz!
FÉRFI Csak nem? Még egy?
ÁRUS Bizony. A rózsá.

*(Első lány ül a padon, és dobányzik. Végig ott ült. A Második pedig nem megy
ki a színről.)*

FIÚ Ezt neked hoztam.
ELSŐ Ki maga?
FIÚ Leülhetek?
ELSŐ Bocs, de várok valakit.
FIÚ Tudom. Azért kérdezem, hogy leülhetek-e?
ELSŐ Nem szép dolog megvárakoztatni egy nőt. Én értem ide előbb.
FIÚ Tévedsz. Azóta figyellek, hogy bejöttél.
ELSŐ És mért nem jöttél ide?

FIÚ Mert néztelek.

ELSŐ Ócska szöveg. Most mért hallgatsz?

FIÚ Az előbb az volt a baj, hogy beszéltem.

ELSŐ Mert hülyeségeket mondtál! Engem nem versz át. Figyeltelek, néztelek! Ugyan... elkéstél és kész!

FIÚ Igen, elkéstem! És? Te még soha nem késtél el sehonnan? Dohányzol?

ELSŐ *(elkezdi nevetni)* Dehogynem...

FIÚ Akkor meg?

ELSŐ És nálad ez hogy van?

FIÚ Mi?

ELSŐ A késés.

FIÚ Mert?

ELSŐ Mert nálam úgy van, hogy egyszerűen nincs időérzésem... nekem öt perc olyan, mintha hét lenne, tíz perc az egy félórának tűnik, és akármikor ránézek az órára, mindig a saját belső időmet látom rajta, és így mindig csak akkor jövök rá, hogy elkéstem valahonnan, amikor már odaértem.

FIÚ Ez tetszik.

ELSŐ Mi?

FIÚ Hogy ilyen szélesen gesztikulálsz. Nem bírom a kimért nőket.

ELSŐ Hát én nem vagyok az.

FIÚ Látszik.

ELSŐ Sok nővel volt már dolgod?

FIÚ Sokkal.

ELSŐ És?

FIÚ És egyet sem találtam, aki igazán érdekelt volna... savanyú volt mindegyik... én keresek valamit, nem is tudom, hogy mondjam, ezt mindenki félreérti... valami olyan belső tüzet...

ELSŐ Szenvedélyt...

FIÚ Nem is igazán szenvedélyt, hanem... huh, ez nagyon bonyolult...

ELSŐ Azt hiszem, értelek.

FIÚ Tényleg? Pedig úgy érzem, belegabalyodtam... na... szóval a posványtságot nem bírom... és én a szerelmet sem úgy képzelem, hogy szépen, csendben élledgelünk egymás mellett, hanem, szóval, érted... szerintem minden kapcsolatban kell hogy legyen valami...

ELSŐ Dinamika.

FIÚ Nem is igazán dinamika, hanem erő... ami összetartja az embereket.

ELSŐ Igen, igen, és... és... szerintem a szerelem nem alakulhat át megértő szeretetté, mert az akkor már egy lagymatag változata a forrongásnak, és az úgy már nem az igazi.

FIÚ Nem biztos, hogy így van, de értem, hogy mire gondolsz! A tűzre.
ELSŐ Igen. Pontosan.
FIÚ Meg a vágyra.
ELSŐ Ha az nincs, azt én rögtön megérezem.
FIÚ Megérezed?!
ELSŐ Megérezem... rögtön...
FIÚ Akkor te nagyon veszélyes vagy...
ELSŐ Hát... mondták már mások is...
FIÚ Ez érdekes...
ELSŐ Micsoda?
FIÚ Nem vártam sokat ettől a találkozótól, de te valahogy... nem is tudom... veled valahogy...
ELSŐ Feljössz hozzám?
FIÚ Csss... lassan... ez az én dolgom... *(Indul.)*
ELSŐ Most hova mész?
FIÚ Sietek...
ELSŐ Találkozunk még?
FIÚ Azt hiszem, érdemes lenne...
ELSŐ De nem kell a telefonszámom? A címem? Valami?
FIÚ Megtalállak...
ELSŐ Kösz a rózsát... ez a kedvencem...
FIÚ Hát persze...

6. jelenet

TITKÁR Nos?
FIÚ Elfáradtam.
TITKÁR Nem csodálom. Siker?
FIÚ Az.
TITKÁR Hát akkor?
FIÚ Nem tudom... nem tudom... valami nincs rendben...
TITKÁR Na ezt még nem hallottam tőled... Miért, mások mint a többi?
FIÚ Nem... de valahogy... nem értem... mindegy, hogy mit mondok, ezek ugranak, rögtön... Olyan érzésem volt, mintha közben nézne valaki... a másik... vagy nem is tudom... Egyik sem kérdezett rólam semmit. Még csak hazudnom sem kellett. Valójában nem is voltak kíváncsiak rám. Szégyelltem magam közben...
TITKÁR Aha. Szóval ez a baj...
FIÚ Ezeknek mindegy, hogy mit mondok?
TITKÁR Ez eddig is így volt.

FIÚ Még az is megfordult a fejemben, hogy talán ők néznek hülyének engem... hogy mindent tudnak rólam, és titokban kiröhögnek, hogy megjátszom magam... még a virágokat is eltaláltam...

TITKÁR Pardon... azokat én vettem...

FIÚ Pláne. Pedig te nem is értesz a nőkhöz...

TITKÁR Vak tyúk is talál...

FIÚ Ha keres... Tényleg... átpasszolom az egyiket neked...

TITKÁR Nem nem... én megrögzött agglegény vagyok...

FIÚ Igen tudom... a te tökéletességedhez nem ér fel senki, így kár is próbálkozni...

TITKÁR Bizony...

FIÚ De azért mégis...

TITKÁR Majd meglátjuk! Talán... egyszer...

7. jelenet

FÉRFI Ne haragudjon, kisasszony, de magát átverik.

ÁRUS Bizony.

ELSŐ Ki maga?

FÉRFI Az mindegy. A lényeg, hogy magát becsapják.

ELSŐ Ki csap be?

FÉRFI Az a férfi, akivel az előbb beszélt.

ÁRUS Bizony.

ELSŐ Hazudnak!

FÉRFI Mi nem. Ő.

ELSŐ És miért csapna be? Most találkoztam vele először! Még nem is ismerem.

FÉRFI Azt én nem tudom, de itt valami nincs rendben. Csak szólok.

ELSŐ Magának mi köze hozzá?

FÉRFI Semmi. Csak gondoltam, jobb megelőzni a bajt.

ÁRUS Bizony.

ELSŐ Maga meg ne krákogjon!

ÁRUS Bocsánat.

ELSŐ Nem maga árult virágokat tegnap?

ÁRUS Az lehetséges, kérem... már egy ideje virágokat árulok, fogalmam sincs miért... már kezdődik is... jaj, ne... már jön... vi... *(nyelné vissza)* virágokat vegyenek! Itt az utolsó lehetőség! Virágot vegyenek! Ne haragudjanak... virágot vegyenek... bocsánat... *(el)*

58 ELSŐ Ennek meg mi baja?

FÉRFI Azt mondja, furcsa álmot lát éjszakánként, és reggel virágokkal van tele a szobája, amit muszáj eladnia, mert különben baj lesz...

ELSŐ Különös.

FÉRFI Maga az ötödik.

ELSŐ Micsoda?

FÉRFI Maga az ötödik ember, akivel ma találkoztam...

ELSŐ Van cigarettája?

FÉRFI Sajnálom, nem dohányzom.

ELSŐ Gondolhattam volna... na... van itt még néhány szál... Tüze sincs?

FÉRFI Nincs.

ELSŐ Szóval maga tud valamit...

FÉRFI Hát ezt így nem merném állítani...

ELSŐ Úgy értem, arról a férfiről, akivel az előbb beszélgettem.

FÉRFI Nem tudok én róla semmit.

ELSŐ Akkor meg mit avatkozik bele az ügyeimbe?

FÉRFI Én csak gondoltam, jobb, ha tudja, hogy annak a férfinak nem tisztességesek a szándékai!

ELSŐ Mért, kinek azok...

FÉRFI Én tényleg nem szoktam szóba elegyedni senkivel sem, de magát megsajnáltam...

ELSŐ Megsajnálta? Maga? Engem? Mondja, miért rontja el az egyetlen jó napomat? Fogalma sincs róla, hogy mit csinált most velem... Miért rontja el az egyetlen jó napomat? Hogy gondolja, hogy idepofátlankodik, és beleugat az életembe? Én jól éreztem magam... végre... és... miért csinálta ezt? Olyan jó volt egy kicsit hinni benne, hogy most máshogy lesz... alig múlt el pár perc... már csak ennyi jut nekem... pár perc... legalább egy napot hagyott volna...

FÉRFI Ne haragudjon, én nem akartam megbántani... csak láttam valamit, és gondoltam... elmondom... de már megbántam... az emberek nem akarják meghallani a dolgokat... bocsánat... én nem is zavarom tovább...

ELSŐ Most meg hova megy?

FÉRFI Ne menjek? Én kérem, már tényleg nem tudom, mit csináljak...

ELSŐ Fogja be a száját...

FÉRFI Jó, kérem, ezt megtehetem...

HARMADIK NAP

1. jelenet

FÉRJ Mikor jönnek a lányok?

FELESÉG Mindjárt itt lesznek...

FÉRJ De hol vannak...

FELESÉG Nem tudom... levegőznek... vásárolnak... mit tudom én... fel vannak bolydulva... egyfolytában csicseregnek...

FÉRJ Az a dolguk... csak csacsogjanak... apuci kicsi lányai...

FELESÉG Nem! Nem! Nem és nem! Hagyd ezt abba! És vedd ki végre az újságból a fejedet, és nagyon figyelj arra, amit most mondok! Valami nincs rendben. Elment a házunkból a szeretet. Már nem figyelünk oda a másokra. Látszat együttélésben tengődünk. Fogalmam sincs, hogy mire gondolsz. Ha gondolsz egyáltalán valamire. Felneveltük ugyan a lányokat, de hogyan? Nem beszélgetnek velünk. Én sem szólunk egymáshoz. Napokig nem kérdezed meg, hogy vagyok. Én sem törődöm veled. Mégis úgy teszünk, mintha minden rendben volna. Ez nekem fáj, érted, fáj, és és nekem ebből elegendem van, érted?

FÉRJ Aha. Te most kiről beszélsz, édesem?

FELESÉG Tessék?

FÉRJ Azt kérdeztem, mondtál valamit?

FELESÉG Nem emlékszem... mikor?

FÉRJ Az előbb... mintha kérdeztél volna tőlem valamit...

FELESÉG Nem hinném... biztos nem volt fontos, édesem...

(Második és Harmadik lány be.)

HARMADIK Sziasztok!

MÁSODIK Szerelmes vagyok! Szerelmes vagyok! Szerelmes vagyok!

HARMADIK Ne is figyeljetek oda, meg van bolondulva!

MÁSODIK Igen, és olyan boldog vagyok!

HARMADIK Na, mondjad már!

FELESÉG Édesem, hazajöttek a lányok!

FÉRJ Igen, hallom... apuci csöppségei.

MÁSODIK Magas, szőke... kék szemű... és rettenetesen udvarias... liliomot kaptam tőle...

HARMADIK Az a kedvenced!

MÁSODIK Igen, és elsőre eltalálta! Nincsenek véletlenek! Ez egy jel!

Ugye ez egy jel? Mondjátok már, hogy ez egy jel!

60 HARMADIK Ez jel! Ez jel!

MÁSODIK És olyan ... olyan férfias volt, ... áh, azt hittem, felzabálom...
Mondjatok már valamit! Na... ugye nem rontottam el semmit? Na...
És megcsókolta a kezemet... és olyan romantikus volt...

HARMADIK És hogy hívják?
MÁSODIK Ja, azt nem tudom...

HARMADIK Hogyhogy? Nem mutatkozott be?
MÁSODIK Nem... valahogy máshogy alakult...

HARMADIK Hogy alakulhatott másképp... ha két ember megismerkedik, az első, hogy bemutatkoznak, nem?
MÁSODIK Ebből is látszik, hogy ez nem egy szokványos pasas.

FÉRJ Mit mondtál kislányom?
MÁSODIK Semmit, apa... csak olvass tovább...

HARMADIK És most mi lesz?
MÁSODIK Nem tudom. Meg fog keresni... biztos... Teljesen bezsongtam... Ááááá!

FÉRJ Van valami baj, kislányom?
MÁSODIK Semmi, semmi... csak annyira boldog vagyok, annyira boldog...

HARMADIK De jó neked...
MÁSODIK Te kis buta! Te nem akartad! Látod, bekövetkezett a csoda!
Menj el hozzá te is, még nem késő...

HARMADIK Áhhh nem... én mást akarok...
MÁSODIK Akkor savanyodj be! (*Harmadik el.*) Most hova mégy? Ne haragudj, nem úgy gondoltam! Mit kell rögtön megsértődni?

MÁSODIK Anya...
FELESÉG Tessék.

MÁSODIK Ugye, te boldog vagy?
FELESÉG Hát hogyne, kislányom.

MÁSODIK Anya, hallottad, mit kérdeztem?
FELESÉG Persze, kislányom...

MÁSODIK És őszintén válaszoltál?
FELESÉG Hogyne. Mi ketten apáddal nagyon boldogok vagyunk. Ugye, édesem?

FÉRJ Aha.

MÁSODIK Hát persze, anya. Szeretlek benneteket.
FELESÉG Most meg hova mész?

MÁSODIK Levegőzni.
FELESÉG De idegesek... de idegesek ezek az én gyerekeim.

FÉRJ Az előbb kérdeztél valamit, édesem?
FELESÉG Nem tudom... nem emlékszem...

FÉRJ Mert mintha hallottam volna valamit...
FELESÉG Képzelsz. Én nem mondtam semmit.
FÉRJ Nem?
FELESÉG Nem.
FÉRJ Akkor jó.

2. jelenet

(Szomszéd Fiú lakása.)

HARMADIK Szia.

SZOMSZÉD Szia! Ne gyere be! Még nem lehet!

HARMADIK Ugyan, ne hülyéskedj már, itt laksz fölöttünk egy éve, és még nem voltam nálad.

SZOMSZÉD Most se lehet.

HARMADIK Engedj be! Hallod? Azonnal engedj be!

SZOMSZÉD Mi van veled? Valami baj van?

HARMADIK Igen. Én is ezt akarom tudni. Valami baj van?

SZOMSZÉD Hogy érted ezt?

HARMADIK Valami baj van velem?

SZOMSZÉD Nincs... nem értelek... olyan furcsa vagy...

HARMADIK Furcsa... ha nem tudtok mit mondani, azt mondjátok, furcsa... Azt akarod mondani, hogy most legalább vagyok valamilyen?

SZOMSZÉD Micsoda? Te reszketsz... kérsz valamit? Hozzak vizet?

HARMADIK Ne hozzá! vizet! Mi bajod van velem?

SZOMSZÉD Semmi az égvilágon...

HARMADIK Akkor miért nem hívsz meg soha egy kávéra, miért nem jössz el velem moziba, miért nem udvarolsz nekem? Mondd meg, hogy miért nem udvarolsz nekem? Annyira csúnya vagyok?

SZOMSZÉD Dehogyan... te gyönyörű vagy...

HARMADIK Unalmas vagyok?

SZOMSZÉD Nem. Nagyon szeretek veled lenni...

HARMADIK Akkor meg mi a bajod? Nem veszed észre, hogy mióta megismertelek, arra várok, hogy csinálj valamit, hogy nézz rám úgy, mint egy nőre, hogy közeledj hozzám! Most mit hallgatsz? De te csak a lakás meg a biztos jövő... meg a hasonló baromságok... mindenki kiröhög a hátad mögött, hogy csak a spórolással meg a pénzzel vagy elfoglalva... tényleg nem vetted észre, hogy én mit akarok tőled? Már nem tudom hogy mutatni... Válaszolj már, a szentségit!

SZOMSZÉD De. Észrevettem.

HARMADIK És?

SZOMSZÉD És semmi... gondoltam, szépen, lassan, hogy előbb legyen meg minden.

HARMADIK Hogyan?

SZOMSZÉD Hát hogy legyen időd meggondolni... hogy hogy is legyen...

HARMADIK Mit kell meggondolni? Nem lehet csak úgy egyszerűen belevágni, és jól érezni magunkat?

SZOMSZÉD Nem lehet.

HARMADIK De miért? Nem tetszem neked?

SZOMSZÉD De tetszel.

HARMADIK Akkor?

SZOMSZÉD Kiszámíthatóság kell... hogy biztosan tudjuk... jövőre előléptetnek, fizetésemelés, miegymás, és akkor lassan elkezdhetünk gondolkozni, nem?!

HARMADIK Mikor voltál utoljára szabadságon?

SZOMSZÉD Nem tudom, nem is fontos, dolgozni kell... dolgozni, csak az visz előre...

HARMADIK Mennyire félreismertelek.

SZOMSZÉD Mindig megyek, mindig ott vagyok, tudod, hogy számíthatasz rám... mi kell még... nem?

(A lány elkezd nevetni.)

HARMADIK Valami kis szenvedély...

SZOMSZÉD De hát tudod, hogy...

HARMADIK Na, nincs semmi baj... azért szeretlek. Kedves fiú vagy te...

SZOMSZÉD Én meg azt hittem, hogy tudod, mindent neked... és érted... és ha összejön...

HARMADIK Hát nem. Te mindent magadért...

3. jelenet

VÁLLALKOZÓ Halló? Igen? Miben segíthetek? Nem... sajnálom, nem veszünk fel több ügyfelet! Úgy kérem, hogy ez is a megbízhatóságunk jele. Csak annyi ügyfelet fogadunk, amennyit el tudunk látni. Kérem. Viszonthallásra.

TITKÁR Mi van, még egy jelentkező?

VÁLLALKOZÓ Mióta ezekkel a nővérekkel találkoztam, valami megváltozott. Egyre több hívás érkezik... Kár, hogy a fiam nem bírja... tényleg, mi baja van? Olyan lehangolt!

TITKÁR Szegénykém depressziós.

FIÚ Hallok ám mindent.
TITKÁR Rossz jel. Fölébredt, pedig még nincs is dél.
FIÚ Nem vagyok depressziós, csak csalódott.
VÁLLALKOZÓ Annyira jól megy minden, nem értem, mit elégedet-
lenkedsz.
FIÚ Rájöttem valamire. Hirtelen elkezdtem gondolkodni, és ettől kitisz-
tult minden. Én nem is tudom, hogyan vehettem részt ebben. Rongy
ember vagyok. És te is.
VÁLLALKOZÓ Én nem vagyok hibás! Segíték az embereknek. Fordul-
jon hozzánk bizalommal, mi segítünk minden baján... én jó vagyok...
FIÚ Belőlem élsz!
VÁLLALKOZÓ Nem igaz! Az én cégem az én művem, te csak egy al-
kalmazott vagy!
FIÚ Igen? Akkor találj helyettem mást!
TITKÁR És helyettem is.
VÁLLALKOZÓ Na... fiúk, higgadjunk le, beszéljünk meg... szóval, mi
a baj?
FIÚ Nem én kellek nekik. Nem kellek senkinek. Hanem az, amit elkép-
zelnek. De az nem én vagyok.
TITKÁR Nekem csak az a bajom, hogy még mindig nem kaptam...
VÁLLALKOZÓ Kuss. Folytasd...
FIÚ A legutóbb a nevemet sem kérdezték meg. Egyik sem.
VÁLLALKOZÓ A nővérek?
FIÚ Igen.
VÁLLALKOZÓ Fogalmam sincs, mi történik itt. De nagyon nem tet-
szik. Nyugodj meg, ma találkozol velük, úgyis csak két randevúra szólt
az előleg, aztán tőlem kidobhatod őket.
FIÚ De nem akarom! Nem érted? Mit csinálok én? Mit műveltem az éle-
temmel? Nőket teszek boldogtalanná... máshoz nem értek... bocsána-
tot kell kérnem tőlük...
VÁLLALKOZÓ Ki vagy rúgva.
FIÚ Micsoda?
VÁLLALKOZÓ Ki vagy rúgva. Ebben a szakmában szigorú szabályok
vannak. Be kell őket tartani. Önös érdekek nem vezérelhetnek, és nem
bonyolíthatasz üzletet a saját úri kedved szerint. Itt komoly pénzekről
van szó, gyerekem. Ez nem játék. Lemondani mind a kettőt.
FIÚ Nem, most már nem! Csak ezt még engedd meg! Nem fogok beleron-
dítani az üzletedbe, de ezt muszáj megtennem...
VÁLLALKOZÓ De mit?
FIÚ Be kell vallanom, hogy egy szemétláda vagyok. Akkor könnyebb
lesz...

VÁLLALKOZÓ Hát ha olyan nagyon szeretnéd... Apropó, a molett sző-
ke keresett. Mára ígérted neki.

FIÚ Mondd le! Majd kárpótolom! És ne vegyetek fel több ügyfelet!

(El. Belép a Harmadik lány.)

HARMADIK Jó napot.

VÁLLALKOZÓ Ááá... maga az?

HARMADIK Keressen nekem egy férfit.

VÁLLALKOZÓ Elnézést hölgyem, de nincs elég szabad kapacitás, túl
sok a nő, kevés a férfi, és azok is már mind foglaltak, jelenleg nem
tudok segíteni...

HARMADIK Azt mondtam, keressen nekem egy férfit, de azonnal!

VÁLLALKOZÓ Nyugodjon meg, kisasszony!

HARMADIK Engem ne nyugtatgasson, hanem csinálja, amit mondok!

VÁLLALKOZÓ Kisasszony, kivezettetem.

HARMADIK Hallotta? Segítsen, kérem! Nem vagyok nagyigényű... ké-
rem szépen... én nem bírom tovább egyedül...

VÁLLALKOZÓ Jól van, nyugodjon meg...

HARMADIK *(lehiggadva)* Engedjen el. Szóval nem. Rendben van. Vi-
szontlátásra. Elnézést az alkalmatlankodásért.

VÁLLALKOZÓ Tyűha.

TITKÁR Elment?

VÁLLALKOZÓ El.

TITKÁR Ki volt ez?

VÁLLALKOZÓ A harmadik.

4. jelenet

(Esik az eső. Nők kint. Talán a padon.)

MÁSODIK Szia.

ELSŐ Szia.

MÁSODIK Mi van, rossz kedved van?

ELSŐ Igen.

MÁSODIK Elmondod?

ELSŐ Nem tartozik rád.

MÁSODIK Bocsánat... Talán tudok segíteni.

ELSŐ Nem tudsz.

MÁSODIK Nem megyünk el valahova?

ELSŐ Nekem jó itt.

MÁSODIK De esik.

ELSŐ Engem nem zavar. Elmehetsz.

MÁSODIK De furcsa vagy.

ELSŐ Furcsa?

MÁSODIK Olyan más, mint eddig...

(Árus jön, most esernyőkkel.)

ÁRUS Esernyőt vegyenek! Színes, szép esernyőket! Olcsón adom! Sárga, piros, kék, fekete! Esernyőt vegyenek!

ELSŐ Nem kérünk.

ÁRUS Nagyon szépen kérem, vegyenek tőlem esernyőt. Szánjanak meg, és vásároljanak. Szükségük lehet rá. Kérem szépen.

ELSŐ Nem kell...

ÁRUS Nagy vihar lesz... esik az eső...

ELSŐ Nem baj.

ÁRUS Eláznak.

ELSŐ El.

MÁSODIK Maga is csuromvíz. Miért nem nyit ki egyet?

ÁRUS Nekem nem lehet... én csak árulom... szép, színes esernyőket...
Leülhetek?

MÁSODIK Igen.

ELSŐ Órák óta itt ülök. Reggel bementem dolgozni. Nem volt ott senki. Vártam egy kicsit. Aztán elkezdtem telefonálni. Senki nem vette fel. És akkor kezdődött. Megéreztem, hogy egyedül vagyok. Már máskor is éreztem ezt, de csak legyintettem. Belémhasított a magány. És azt is megéreztem, hogy nekem semmi nem sikerül. Valójában egy romhalmaz az életem. A barátaim nem érdekelnek, a családom hidegen hagy, a szüleimet lenézem... azt sem tudom, mi van velük... a munkám közbömbös lett... Üres, üres, üres az egész... Nevetségesnek tartasz...

MÁSODIK Ezt én nem mondtam.

ELSŐ De gondoltad.

MÁSODIK Mindenkinek vannak morcosabb pillanatai...

ELSŐ És te ezt is elfogadod, mi? Jó ez is, mi? Kell ez is, ugye? Te mindig a dolgok jó oldalát nézed, ugye? Mindegy neked, csak legyen valahogy...?

MÁSODIK És az a férfi?

ELSŐ Milyen férfi?

MÁSODIK Akivel találkozta.

ELSŐ Egy vicc. Nem old meg semmit. Állítólag átvert. Egy másik nővel látták. De nem fontos.

ÁRUS Bizony.

MÁSODIK Ki látta?

66 ÁRUS Én. Meg még valaki. Magával láttuk.

MÁSODIK Tessék?

ELSŐ *(röhög)* „Forduljon hozzánk bizalommal, mi minden baján segítünk.”

MÁSODIK Nem... az nem lehet...

ELSŐ *(röhög)* Jól bedóltél...

MÁSODIK Hagyd abba! Hagyd abba! Az a férfi nem lehet az! Rosszul látták!

ÁRUS Nem. Ő az.

ELSŐ *(röhög)*

MÁSODIK Jó, utánajárok a dolognak.

ELSŐ Minek?

MÁSODIK Mert... mert...

ELSŐ Nem mindegy? Most, vagy később?

MÁSODIK Kudarc... kudarc... kudarc... én nem akarok így élni... öreg vagyok... lötyted a bőröm... őszülök... hiányzik három fogam... és tartom magam... mindennap kifestem a szemem, a szám, magamra rajzolom a tökéletes mosolyt, bájos vagyok és kedves... mindenkivel... rendes... én szeretem az embereket... és az emberek is szeretnek engem... szeretem a munkám... kiegyensúlyozott vagyok... türelmes... És mégis olyan nap, hogy ne kérdezném meg magamtól, hogy hol rontottam el... Hol rontottam el? Én már annyira beleéltem magam... hogy valami megváltozik, és jobb lesz...

ÁRUS Zsebkendőt vegyenek... zsebkendőt vegyenek... háromrétegű... illatosított zsebkendőt... Egyik reggel csörgött az óra, és én felkeltem, ahogy szoktam, és tudtam, hogy ettől a pillanattól fogva megváltozott az életem. Én, tudják, vezető állásban dolgoztam egy jólmenő banknál, és már néhány napja virágokat, esernyőket, zsebkendőket árulok, mint egy kofa... éppen, ami kell... amire szükségük van az embereknek... minden este álmodom... és reggel... ez a legfurcsább... ott van a szobámban, amit aznap el kell adnom... senki nem keres... senkinek sem tűnt fel, hogy nem vagyok... és én nem értem, hogy mi történik velem... esernyőt vegyenek... esernyőt vegyenek... *(Ki)*

(Harmadik be, ő is leül, a három lány megint együtt, mint az elején. Nagy szünetek.)

HARMADIK Sehol senki... mintha kicserélték volna a világot... csönd és nyugalom mindenütt...

(Szünet)

ELSŐ Csak bent nincs csönd...

MÁSODIK ...sem nyugalom...

(Szünet)

HARMADIK Elrontottunk valamit?

ELSŐ Nem hinném.

MÁSODIK De. Biztosan...

(Szünet)

HARMADIK Nem baj... majd minden jó lesz, és minden szép lesz... és mindannyian boldogok leszünk... és nem lesz magány... és semmi sem fog fájni... és örülni fogunk... és nagyon jó lesz nekünk, nagyon jó lesz nekünk... Nem lehet másképp. Az embernek boldognak kell lenni.

5. jelenet

(Esik az eső. Férfiak.)

TITKÁR Biztos, hogy ezt akard?

FIÚ Biztos.

TITKÁR Jól meggondoltad?

FIÚ Igen. Nem... csak azt tudom, hogy tisztázni akarok mindent.

TITKÁR De mit?

FIÚ Magamat! Nem érted? Magamat akarom tisztázni... Becsaptam rengeteg embert, átgázoltam mindenkin... soha senki iránt nem éreztem semmit... egy szemétláda voltam évekig... És nem tudom, hogy kinek kellek... ha kellek valakinek egyáltalán...

TITKÁR De mért pont most? Miért most?

FIÚ Nem mindegy, hogy mikor?

TITKÁR De mi az oka?

FIÚ Az, hogy már nem tudok a tükörbe nézni.

TITKÁR Ennyi?

FIÚ Kell ennél több?

TITKÁR De mi köze ennek bármihez is?

FIÚ Semmi... nekem van közöm magamhoz... egyszer csak megéreztem, hogy nem jó úton vagyok... mert egy tárgynak éreztem magam... egy élvezeti cikknek... Áááá, itt is vannak az én angyalaim!

ELSŐ Szia!

MÁSODIK Szia!

FIÚ Hát akkor... belevágok... meg sem lepődtek?

MÁSODIK Tudunk mindent.

FIÚ Mindent?

MÁSODIK Igen.

68 FIÚ *(fejével az Első lány felé int)* Azt is, hogy vele is?

MÁSODIK Bizony.

ELSŐ *(mindenféle vád nélkül, egyszerűen)* Te pofátlan!

MÁSODIK Igen.

ELSŐ Szemétláda!

MÁSODIK Az.

ELSŐ Hogy tehetted ezt?

FIÚ Nem tudom.

ELSŐ Nem velünk. Magaddal.

FIÚ Most már mindegy. Harag?

ELSŐ Az nincs.

FIÚ Köszönöm.

MÁSODIK Most már jobb?

FIÚ Jobb. Sokkal jobb... *(el)*

(Titkár döbbenetben áll, és nem ért semmit.)

MÁSODIK Elment?

ELSŐ El.

MÁSODIK Akkor kezdődik minden előlről.

ELSŐ Én már nem akarok semmit. Ráuntam...

MÁSODIK Én is belefáradtam...

TITKÁR Forduljon hozzánk bizalommal... mi segítünk minden baján...

én csináltam meg ezt az embert... és most elmegy... az árnyékában éltem... soha semmit nem tudott magától elvégezni... a kávéját is én főztem meg... csodáltam... csodáltam a könnyedségét... a közvetlenségét... az összes trükköt tőlem tanulta... hogy lehet ügyeskedni... mert én nem mertem soha... én nem mertem soha semmit... egy gyáva féreg vagyok... a legjobb barátom... itt hagyott a legjobb barátom...

6. jelenet

VÁLLALKOZÓ *(be)* Hol a fiam?

TITKÁR Elment.

VÁLLALKOZÓ *(lányoknak)* Maguk miatt van az egész...

MÁSODIK Mi nem tehetünk semmiről...

FÉRFI *(be)* Itt hatan vannak... a hetedik meg elrohant... de többet ma sem láttam...

TITKÁR Mit beszél?

FÉRFI A hetedik elrohant... pedig meg van írva nem azé, aki fut...

(Árus be, de most nincs nála semmi.)

ÁRUS Vegyenek... bocsnat... kezdődik... vegyenek... elnézést...

FÉRFI Mit?

ÁRUS *(ökrődik)* Vegyenek... *(nem érteni)* vegyenek... elnézést... nem tudom kimondani... *(ökrődik)*

VÁLLALKOZÓ *(halkan)* Segítsenek.

MÁSODIK Nem tudunk. Mindig ezt csinálja.

VÁLLALKOZÓ Rajtam segítsenek... Én jót akartam. Mindig jót akartam. Én jó ember vagyok. Nem bántottam senkit... én nem akarok magamra maradni... hol a fiam?

TITKÁR Majd visszajön, jöjjön, menjünk.

VÁLLALKOZÓ Hova?

TITKÁR Haza...

VÁLLALKOZÓ Nem megyek... visszajön?

TITKÁR Miért ne jönne vissza?

VÁLLALKOZÓ Várni kell. Mindig csak várni kell. Egész életemben vártam. Pedig én jó ember vagyok. Nem ezt érdemeltem... nem ezt érdemeltem... hova megyünk?

TITKÁR Haza...

VÁLLALKOZÓ Nem emlékszem...

TITKÁR Nem baj... nem baj... menjünk...

FÉRFI *(végig gondolataiba merülten)* Nagyon kevesen vagyunk... egyre kevesebben vagyunk... egy, kettő, három... meg kettő elment... meg egyet még az előbb láttam... de úgy cserélődnek, hogy nem tudom őket követni... megyek, megszámolom a többit...

7. jelenet

(Elkészült a torta, Feleség meggyújtja rajta a gyertyát, és valamit halkan dúdol. Férj újságot olvas. A párbeszéd nagyon nyugodt hangnemben, szinte mosolyogva zajlik.)

FELESÉG Boldog harmincötödik házassági évfordulót.

FÉRJ Neked is, édesem.

FELESÉG Azt hiszem, már nem szeretlek.

FÉRJ Tudom.

FELESÉG Sőt, azt hiszem, már nagyon régóta nem szeretlek.

FÉRJ Ezt is tudom.

FELESÉG Akkor miért nem tettél ellene soha semmit?

FÉRJ Mit tettem volna?

FELESÉG Bármit.

FÉRJ Az nagyon kevés.

70 FELESÉG Kérsz egy kis tortát?

FÉRJ Igen.
 FELESÉG A csokoládés vagy a mogyorós részéből?
 FÉRJ A csokoládésból.
 FELESÉG Pezsgőt?
 FÉRJ Kérek.
 FELESÉG Hát akkor...
 FÉRJ Hát akkor...
 FELESÉG Boldog házassági évfordulót!
 FÉRJ Boldog házassági évfordulót!
 (*Koccintanak.*)
 FÉRJ A lányok? Nem jönnek?
 FELESÉG Nem. Nem hiszem...
 FÉRJ Hol vannak?
 FELESÉG Nem tudom. Töröld meg a szádat.
 (*Kopogás, Szomszéd fiú be.*)
 FELESÉG Gyere, gyere csak...
 SZOMSZÉD Jó napot... Búcsúzni jöttem...
 FELESÉG Hova mész?
 SZOMSZÉD Elutazom...
 FELESÉG Ekkora bőrrönddel hova mész?
 SZOMSZÉD Messzire... pár hónapra... tegnap este kiadtam a lakást...
 jutányos áron... utazgatok egy kicsit, világot látok, hát addig menjen az
 ember, míg fiatal, nem? Aztán jön a család, a gyerek, másra kell a pénz,
 nem? No... szóval hogy én elmegyek... majd jelentkezem... csak sze-
 rettem volna, ha tudják... mégiscsak szomszédok volnánk, nem? Hogy
 néha nézzenek rá a lakásra... ilyesmi... Lányok?
 FELESÉG Nincsenek itthon.
 SZOMSZÉD Üdvözlöm őket is...
 FELESÉG Átadjuk... okvetlenül átadjuk...
 SZOMSZÉD Hát akkor... viszlát... (*el*)
 FELESÉG Viszlát... Hát ez meg hova mehet?
 FÉRJ Kicsoda?
 FELESÉG A szomszéd gyerek...
 FÉRJ Nagy hóhányó az.
 FELESÉG Honnan tudod. Évek óta nem nézel fel az újságodból.
 FÉRJ Összetörte a kicsi szívét.
 FELESÉG Ugyan, miket beszélsz?
 FÉRJ Mondom neked, édesem, az a lány belészeretett. Látom, amit
 látok.

FELESÉG Már évek óta nem beszélgettünk.
FÉRJ Ennek is megvan az oka.
FELESÉG Micsoda, édesem.
FÉRJ Tudod te azt...
FELESÉG Mit édesem?
FÉRJ Szóltál?
FELESÉG Nem, nem hinném... nem emlékszem...
FÉRJ Aha... micsoda borzalmak vannak... most meg hogy egy fiú megölte
a saját apját... katasztrófa.

ÖTÖDIK NAP

1. jelenet

VÁLLALKOZÓ Na, van valami hír?
TITKÁR Nincs semmi... eltűnt.
VÁLLALKOZÓ De hogy vesztetted el szem elől?
TITKÁR Úgy, hogy elrohant. Mint aki megbolondult.
VÁLLALKOZÓ Kikészítették a nők. Az én hibám. És engem is itt hagyott. El sem búcsúzott.
TITKÁR Tőlem se.
VÁLLALKOZÓ De én az anyja vagyok!
TITKÁR Jutott volna előbb eszébe! Most mit csinál?
VÁLLALKOZÓ Pakolok.
TITKÁR És hova megy?
VÁLLALKOZÓ El innen. Elég volt.
TITKÁR És a fizetésem?
VÁLLALKOZÓ Ez a kóceráj elég lesz?
TITKÁR Mi? Ez?
VÁLLALKOZÓ Ez hát.
TITKÁR Édes jó Krisztusom, de még mennyire! Úgy felvirágoztatom, hogy ha visszajön, rá se fog ismerni!
VÁLLALKOZÓ Adja ég, fiam. De nem hinném, hogy visszajövök.
TITKÁR Annyira messzire megy?
VÁLLALKOZÓ Annyira.
TITKÁR Hát akkor... viszlát, asszonyom.
VÁLLALKOZÓ Viszlát, fiam.

2. jelenet

FELESÉG Édesem...

FÉRJ Igen? Mondtál valamit?

FELESÉG Most akarok.

FÉRJ Mit, édesem?

FELESÉG Mondani neked valamit.

(Szünet)

FÉRJ Mondjad...

FELESÉG Figyelsz rám?

FÉRJ Tudod, hogy mindig figyelek...

FELESÉG Én most elmegyek.

FÉRJ Jó.

(Szünet)

FELESÉG Hallottad, amit mondtam?

FÉRJ Szóltál valamit?

FELESÉG Nem hiszem, nem emlékszem...

(Szünet)

FÉRJ Csukd be magad után az ajtót.

FELESÉG Mondtál valamit?

FÉRJ Nem semmit, azt hittem, te szóltál.

(Ajtócsukódás, a nő elmegy, a férfi lassan leengedi arca elől az újságot. Sír.)

3. jelenet

(A három lány még mindig a padon ül, azóta nem mozdultak.)

ELSŐ Akkor?

MÁSODIK Menjünk.

ELSŐ Menjünk.

HARMADIK Indulunk?

ELSŐ Az lenne a legjobb.

MÁSODIK Az.

HARMADIK Annyira nehéz.

ELSŐ Márpedig meg kell lennie.

MÁSODIK Nincs mit tenni... induljunk...

HARMADIK Itt már semmi sincs...

ELSŐ Semmi...

HARMADIK És máshol jobb lesz?

MÁSODIK Nem tudhatjuk... meg kell próbálni...

ELSŐ Ti meritek?

MÁSODIK Igen.

HARMADIK Akkor menjünk...

4. jelenet

(A Férj lassan leteszi az újságot, összehajtogatja, elővesz egy bőröndöt, belepakol pár dolgot, mindezt nagyon lassan, megfontoltan... majd amikor végzett, becsukja a bőröndöt, és otthagyja... kimegy az ajtón. Találkozik a Férfival.)

5. jelenet

FÉRFI Schol senki... máshol kell lenniük... megkeresek mindenkit... megkeresem... kit kergetek... nem értem... hol vannak? Nem lehet, hogy csak ennyien... *(Meglátja a Férfjet.)* Magát még nem láttam... maga a tizenegyedik... velem együtt... hova megy... várjon meg... hol volt maga eddig... mi még nem találkoztunk... tudja, én szenvedélyes gondolkodó vagyok... most meg hova megy... álljon már meg egy szóra... maga a tizenegyedik... ne fusson... hiába hajtogatom az embereknek, hogy nem azé, aki fut, uram... ne fusson...

6. jelenet

TITKÁR „Forduljon hozzánk bizalommal, mi minden baján segítünk”... Hát akkor... gyertek, emberek! Gyertek... de kik?... nincs itt senki... senki... egyedül vagyok... *(Szétszórja a gondosan kiválogatott dossziékat... röhög...)* Keveredjete, sokasodjatok! Ki-ki párját lelje meg! Mindenki mindenkivel! Fiatal lány keres megbízható társat tartós kapcsolatra... nesze! Kisebb testi hibával rendelkező középkorú hölgy keresi megértő társát... itt van! Elfoglalt negyvenes szexpartnert keres hosszú távra... molett hölgy mackós testalkatú urat keres, gyerek nem akadály... minden összevissza van... a molettek ebbe a dossziéba... hétfő, szerda... a fogyatékossggal élők ide, kedd, csütörtök. Családok péntek délután... Mindenki mindenkivel!

7. jelenet

(Két nő ül valahol a térben. Mindkettő kezében bőrönd.)

VÁLLALKOZÓ Maga hova utazik?

FELESÉG Sehova. Most hagytam el a férjem. És maga?

VÁLLALKOZÓ Engem meg elhagytak.

FELESÉG A férje?

VÁLLALKOZÓ Az még évekkal ezelőtt. Most a fiam.

FELESÉG Ccccc... cudar dolgok ezek...

VÁLLALKOZÓ Azok.

FELESÉG Szokták mondani: minden rosszban van valami jó...

VÁLLALKOZÓ Most mit nevet?

FELESÉG Hát hogy vénségünkre mind a ketten így jártunk...

VÁLLALKOZÓ Tényleg röhejes...

FELESÉG Nem baj, legalább megpihenünk egy kicsit...

VÁLLALKOZÓ Meg... legalább megpihenünk kicsit...

ÁRUS Földimogyorót vegyenek, tökmagot vegyenek... friss a tökmag...
tökmagot vegyenek! Mogyorót vegyenek...

(Sötét)

Jegyzet

A 2007-ben tartott VII. Vajdasági Magyar Drámaíró Versenyt Gyarmati Kata nyerte a vetélkedő közös címeként sorsolt *Kézimunkaszakkör délutánja* című jelenetével, amely a Képes Ifjúság két októberi számában jelent meg. A jelenet színhelye a nyílt pályán megállt, mozdony nélkül maradt „két vasúti kupé, majd a büfékocsi”, szereplői pedig tizenegy utas, továbbá a Színész, a Kalauz, a Büfés, a Férj és a Feleség. Nem tudják, hol vannak, s azt sem, hogyan szabadulhatnak meg ebből a kilátástalan helyzetből, amit reménytelenebbé tesz, hogy kint „kurva hideg van”, hogy nem működnek a telefonok, nincs térerő. Természetes, hogy mindenki kitalál valamit, egymás sarkába érnek a „remeknél remekebb”, de sajnos, megoldást nem kínáló ötletek. Nincs semmi esély sem arra, hogy a „vonat” elinduljon, sem arra, hogy gyalog eljussanak valahová. Bárhová. Arra viszont igen alkalmas ez a sajátos helyzet, hogy kiderüljön, ki miféle. Ebben az abszurd, de apró részleteiben egyszersmind vaskosan reális helyzetben, amikor felerősödik az elveszettség érzése, fokozódik a kiüttlanság okozta félelem, mint egy nagyító alatt, megmutatkoznak az emberi tulajdonságok, elsősorban az emberi kisszerűség. Ez a „vonat-történet” a vége annak az egész estét

betöltő színpadi játéknak (az Újvidéki Színház fogja bemutatni), melynek részletei itt olvashatók. Mondhatnánk, konklúzióként zárja a szöveg mintegy kétharmadát, mely egyfelől egy család három férjhezmenendő lányáról szól, akik egy házasságközvetítő iroda útján próbálnak szerelmet, társat találni, másfelől pedig a családon belüli, a férj és feleség egymás iránti közömbösségét, elidegenedését mutatja be. Velük találkozunk a játék utolsó harmadában (másodközlésként számunkból ezt mellőzzük!): ott ülnek ők azon a bizonyos csonka vonaton, amely nem megy, nem mehet sehová. Jelképes a vonat, a helyzet, jelképes a felismerés, amit a Kalauz fogalmaz meg: „Megrekedtünk. Már nagyon régen megrekedtünk. És azon ügyködünk, hogy megmentsük ezt a tyúkszaros életünket.” S jelképes a befejezés is, melyben a Kalauz felismerve, hogy kell valaki, aki hajlandó feláldozni magát a közösségért, elindul a bizonytalanba. Hogy vele tart az Árus is, arra elsősorban talán azért van szükség, hogy Beckett *Godot-ra várva* című művének befejezését juttassa eszünkbe, amikor Vladimir kérdésre „Megyünk?”, társa, Estragon így felel: „Menjünk.” S bár a zárómondat mindkét esetben azonos („Menjünk”), az írói szemlélet homlokegyenest más. A *Godot-ra várva* utolsó szerzői utasítása: „Nem mozdulnak”, a *Hét nap a világon*: „...és elindulnak”. Sőt, „Sok idő múlva” csoda történik: „Elindultunk”, állapítja meg a vonaton maradtak nevében a Vállalkozó. Ezek szerint az ezúttal is kiváló szakmai, dramaturgi erényeket mutató Gyarmati Kata jól pörgő, jó humorú története – optimista Godot? Lehet. Olvasható így is. (-)

Alternatív és művészsínház között

Beszélgetés Urbán Andrással, a Kosztolányi Dezső Színház igazgató-rendezőjével

Urbán András (Zenta, 1970), rendező, igazgató. Tizenhét évesen önálló színházi és irodalmi alkotóműhelyt indít, majd társaival létrehozza az AIOWA nevű színházi avantgárd csoportot. 1990-ben Újvidéken Vlatko Gilić filmrendező osztályának hallgatója, 2000-ben Bora Draškovičnál diplomál. Rendez a szabadkai Népszínházban (*Wozzeck*) és a belgrádi KPGT-ben (*Hamlet*). A KDSZ-ben 2000-től rendez (Dukovszki: *A jó anyját annak, aki kezdte*; Arrabal: *Piknik a csatatéren*; Pilinszky: *Gyerekek és katonák*; Beckett: *Godot-ra várva*; Stoker: *Drakula – a pillanat fényei*; Shakespeare: *Makrancos Kata*; Brecht *The Hardcore Machine*; Pilinszky: *Urbi et orbi*; Tolnai: *Könyökkanyar*; *Turbo Paradiso*, továbbá Szegeden a MASZK-ban, melynek támogatásával létrejön az Urbán András Társulata, Újvidéken, Szabadkán a szerb társulatban, Bulgáriában, Németországban, jelenleg Boszniában Ibsen *Nóráját* állítja színpadra. Díjazták Belgrádban a BRAMS-on (1989), a BITEF-en (1992), Szegeden a THEALTER-en (2003, 2004). Előadásai (*Urbi et orbi*; *Brecht*) 2008-ban szerepeltek és díjat kaptak az újvidéki Sterija Játékok és INFANT, valamint a pécsi POSZT műsorán.

Urbán András 2006 májusától a KDSZ igazgatója.

Színháztörténeti adat: tizennégy évvel ezelőtt alakult meg Szabadkán a Kosztolányi Dezső Színház. Életre hívását az indokolta, hogy a város, miután a Népszínházat igazgató Ljubiša Ristić ellehetetlenítette a magyar színjátszást, színház nélkül maradt. A KDSZ-nek tizennégy év alatt – ami egy színház történetében nem nagy idő – három, de lehet, hogy négy szakasza is volt, nem függetlenül az éppen regnáló igazgatóktól (csak emlékeztetésként: Jónás Gabriella, Péter Ferenc, Szloboda Tibor és – jelenleg – Urbán András), de talán még

inkább a körülményektől, amelyek a KDSZ működését meghatározták, befolyásolták. Volt önálló színház, másik nem lévén a városban, majd a Népszínház újjáélesztése után ennek kamaraszínháza lett, ezt követően ismét önállósult, de igencsak mostoha körülmények között, saját épület, sőt saját színpad nélkül vegetált. Harmadik évada viszont immár önálló játéktérrel rendelkezik, megszűnt az addig áldatlan albérleti helyzet, színházként működik...

... igen, de ez csak részben áll, valóban sok szempontból önállóak lettünk, a valóság az, hogy mi most vagyunk albérletben a Mladost épületében, ennek bérleti költségeit az önkormányzat állja. Az előző, szomorú időszak még albérletnek sem nevezhető, csak egyszerűen ott voltunk a Népszínházban. Tudom, mert belülről ismerem a helyzetet, lévén, hogy akkor művészeti titkár voltam, illetve rendezőként helyezkedtem el, csak a politika meg a helyi színházi viszonyok folytán megszűnt a rendezői státus... Most valóban más a helyzet, ami két és fél éve adatott, s itt meg kell említeni az önkormányzat kulturális tanácsosát, Lovas Ildikót, aki mindenkinél jobban megértette, hogy legalább egy ilyen lehetőségre szükségünk van ahhoz, hogy színházként létezhessünk. Hogy társulatunk legyen, még ha néhány fős is, s hogy ne legyenek térproblémáink. Ugyanakkor el kell mondani, hogy az a tér, amelyikben most dolgozunk, azért ilyen, nem éppen hagyományos, mert egy lepusztult moziterem volt, nagyon kicsi színpaddal. Addig nézegettük és gondolkoztunk a műszakkal, Úri Attilával meg a többiekkel, hogy lehetne ebből színházat csinálni, amíg kitaláltuk ezt a változatot, melyen öt hónapig napi nyolc órát dolgoztunk, létrehoztunk, szinte pénz nélkül, önerőből. Olyan teret képzeltünk el, amely alakítható, lebontható, akár a nézőtér is, amit nem szoktunk megtenni, de megtehető. Egy minél praktikusabban használható teret hoztunk létre. Most már tudjuk, talán a szerencsés körülmények közrejátszása folytán is, olyan tér született, ahol mindenki szeret játszani meg dolgozni. Elégedetten mennek el innen az emberek, akik itt játszanak, mi is szeretjük...

... álljunk meg még egy percig a játéktér kérdésénél. Ez a tér nem hagyományos, ám a KDSZ számára talán épp ez a forma nemcsak hogy provokatív, hanem megfelelő is. Arra gondolok, hogy a hagyományos színházzal szemben több lehetőséget ad olyan jellegű előadások készítésére, amelyeket a KDSZ csinál. Sőt, ha végignézzünk a repertoáron, akkor azt látjuk, hogy még a hagyományosabb drámaszövegek is, mint a Makrancos hölgy, a Tangó is óhatatlanul másféle előadássá váltak, mint ha hagyományos színpadon adták volna őket elő. Vagyis: a tér is közrejátszott/játszik a KDSZ profiljának kialakításában.

A problémát onnan lehet, kell megközelíteni, hogy amikor ezt a teret birtokba vettük, két lehetőség állt a KDSZ előtt. Bár ez nem csak a tértől

függött. Mindenképpen váltásra volt szükség, abban az értelemben, hogy produkciós házzá váljunk-e, amely produkciókat hoz létre, és mindenki az adott projektre szerződik, vagy pedig egy önálló kis színház legyünk. Ez az utóbbi történt meg, mivel azt a lehetőséget én sem, és senki sem merete volna elvetni, hogy legalább egy kis társulatot hozzunk létre. A döntés nem tanulság nélküli. Mi valóban másfajta színház vagyunk, mint a többi, ezen nem minőséget, hanem jelleget kell érteni, ugyanakkor viszont repertoárszínházként működünk, ahogy a többi színház is.

Ennek ellenére kétségtelen, hogy van sajátos profilja a színháznak. Előadásai felismerhetőek. Úgy látom, hogy ez két irányba történő kötődésből következik. Az egyik az alternatív színházakra jellemző kísérletezés, olyan nem hagyományos darabokat játszanak, amelyeket az alternatív színházak is, a másik pedig a művészsínházakra jellemző gondolati igény. Az érdekelne, hogy alakult ez ki, s kapcsolódásuk milyen gondot jelentett, ha egyáltalán gondot jelentett.

Előadásainkban mindkét vonatkozás felismerhető. A város harmadik színházaként vállaltuk a művészsínházi szerepet, talán voltak is ilyen elvárások irányunkban, de kétségtelenül bizonyos kísérleti jelleg is jellemző ránk. Bár az alternatív jelzőt igyekszünk mostanában lerázni, mivel ezt sokszor egyfajta marginális ismérvnek tekintik, holott azt hiszem, nagyon is mély dolog. Ugyanakkor nem téveszthető szem elől, hogy a KDSZ városi színház, s mint ilyen nem mondhat le a közönséggel való kapcsolatáról, amit a kísérleti jelleg nem feltétlenül szavatol.

Bizonyos korrekciók ellenére mégis kialakult, kialakulóban van egy profil...

... igen, kompromisszumok árán...

...persze, mert a körülmények semmiképpen sem mellőzhetőek. Profil azonban van, legalábbis alakul. Hogy határozná ezt meg, milyen színház a KDSZ?

Egészséges. Erre törekszünk, amin azt értjük, hogy nagyon élő színház legyünk. Ennek érdekében meg kell vívni azokat a harcokat, amelyek megőrzik a képzelt, kialakított imázst, ugyanakkor kompromisszumokat is kell kötni, de lehetőleg minél ritkábban. A célunk az, hogy előadásainkat ne csak a kifejezetten színházi vájt fülűek értsék.

Nem könnyű mindennek eleget tenni. Ennek ellenére létezik-e olyan színházi nyelv, amit a KDSZ „beszél”?

Ez elég nehéz kérdés. Egyrészt azért, mert úgy gondolom, hogy elég sokszínűek vagyunk, de minden esetben van egy alsó határ, ami alá nem mehetünk. Örülünk például, ha az előadásaink szórakoztatóak, de nem szeretnénk ezt elsekélyesíteni.

Hál' istennek, hogy nem túlozzák el a népszínházi szerepet. Jóllehet ez lényegesen különbözik attól, amit több színház másutt is, nálunk is gyakorol. Az igazi népszínházi eszmét talán a forma francia kitalálója, Jean Vilar fogalmazta meg a legpontosabban, aki szerint a színház nem feledkezhet meg arról, hogy dolga van a világban. Ezt úgy értem, hogy vitázik a világgal. A KDSZ-nek van dolga a világban?

Igen, azt hiszem, hogy alternatív és művészi igényesség szerint létrehozott előadásaink bárkivel fel tudják venni a kapcsolatot. Olyképpen is, hogy vitázunk a világunkkal, amikor olyan problémákról szólunk, amelyek szervesen kapcsolódnak a jelenhez. S nem föltétlen a politikára gondolok, hanem emberi vonatkozásokra.

Ha az utóbbi néhány előadás alapján próbálnám kiszűrni azt a témát, amely szerintem ezt a „vitát” indukálhatja, akkor visszatérő témaként elsősorban a bűn kérdésére kell gondolni.

Inkább azt mondanám, hogy az erkölcs, az erkölcsi viszonyulás áll az előadások középpontjában. Lehet, hogy elsősorban az én előadásaimról van szó...

... igen...

... ami azzal magyarázható, hogy szerintem a bűn kérdése érzékeny pontja az embereknek, érinti őket, amely által meg vannak szúrva, hökkentve. Elsősorban azok, akik azt hiszik, egy lezárt prűd rétegről van szó, hogy nem az ő valóságuk, holott ez a valóság általában, s jelen van, akár itt körülöttünk, akár kicsit messzebb. Hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy mindaz, ami a világban probléma, amit a tévén látunk, vagy amiről más-képp értesülünk, az nem tartozik ránk.

Ha egy színház határozottan vállal egy témát, amit több előadásban is felvet, többször körüljár, akkor ahhoz a feltétel, hogy legyen egy olyan társulat, mondhatnám ízlésbeli közösség, amely együtt és hasonlóan gondolkodik. A KDSZ-ben kialakult már egy ilyen közösség? Azért kérdezem ezt, mert a KDSZ működéséhez inkább szükség van egy ilyen közösségre, mint a hagyományos színházakban.

Mindenképpen létre kell jönnie olyan közösségnek, amely homogén, mint egy rockegyüttes. Fontos létrehozni azt a társulatot, amely azonos hullámhosszon tud gondolkodni, működni.

Hol tart ez a folyamat?

Tart, de már működik. Biztos, hogy előbb-utóbb változni fog. Ehhez kapcsolódik a profil kérdése, amiről az előbb beszéltünk. Azt kellett volna

mondanom, hogy a mostani profil nem végleges. Ugyanakkor rossz ezt beismerni, mert sokkal artikuláltabb profilunk van, mint a színházaknak általában, és mégis azt mondjuk, hogy alakulóban van. Ebben persze több minden közrejátszik. Az is, hogy mint mások, repertoárszínház vagyunk, repertoárt kell működtetni, s ez elkezd zabálni a színházat. Ezzel szemben a KDSZ nagy lehetősége, hogy nyitott bizonyos műhelymunkára, ami által olyan szellemi hely lehetne, mint volt a régi Sympo. Ennek alapján úgy látom, hogy a KDSZ léte, működése nagyon élő pillanata színjátszásunknak. Sokan kapcsolódnak hozzá, szellemiségében is kezdett valamit jelenteni. A színházak esetében nem az a gond, hogy népszínház jellegűeknek kell lenniük, hanem hogy bizonyos klisékbe szorultak az emberek. Én magam is. De az ember próbál ebből kilépni. Erre gondoltam, amikor az előbb a KDSZ-t egészséges színháznak neveztem.

Nagyon jó, hogy a klisé említ, ami minden művészet, így a színház számára is nagy veszélyt jelent. Ugyanis idővel minden folyamat klisévé, önmaga kliséjévé válik, leblokkol, megbénít. Hogy a KDSZ ennek tudatában van, s hogy olyan profilt próbál kialakítani, amely van, de állandóan változik is, az szerintem garancia lehet az életképességre.

Nagyon remélem, hogy így van, lesz. A profilt mi inkább a működés, a szervezethez szempontjából tartjuk lényegesnek, de művészi értelemben nyitottnak kell maradni. Erre törekszem rendezőként, s másoktól is ezt várom el. Nem szeretem, ha valakit elhozok ide, s úgy dolgozik, mint másutt, holott azért hozom, mert megadatik neki a lehetőség, csináljon, amit akar, hogy vállalhatja a kockázatot. Épp ez benne az érdekes. Nem kell megfelelni feltétlenül, persze sikeresek akarunk lenni. Hogy a magunk példáját említsem. Az utóbbi hónapokban nagyon sok fesztiválra kaptunk meghívást, amire eddig itt nem volt példa, bennem is felmerült, amit mások is mondtak, hogyan tudjuk majd megtartani ezt az irántunk megnyilvánuló érdeklődést, holott arról van szó, hogy a meghódított területet nem kell megtartani, hanem menni kell a magunk útján, esetleg más irányba, mint amit addig követtünk.

Csapat nélkül azért ez nem megy?

Nem. De nem szabad túlmisztifikálni egy színházi csapatot. Talán nem is a közös ízlésvilág megteremtése a fontos, hanem a közös színházi nyelv kialakítása. Én elsősorban erre törekszem. Nem is biztos, hogy az ízlés szó a legtalálóbb, főleg, mert nem a tetszésre vagy nemtetszésre kell gondolni, inkább arra, hogy a színész hasson, hatni tudjon azzal a gesztussal, amit megteremt, eljátszik, s ami mindig a valóság és a színház határán helyezkedik el.

Érdekes problémát vet fel a sajátos színházi nyelv kérdése, mert a KDSZ esetében eltér a hagyományostól. Expresszívebb, éles, gyors vágások jellemzik. Vagyis más, mint amit tanulmányaik, a mesterséggel való ismerkedés során a leendő színészek elsajátítanak. Aki a KDSZ-ben játszik, annak ismernie kell az erre a színházra jellemző sajátos kifejezési formát, kell...

... igen. Színészeink valóban sajátos feladat előtt állnak. De ezzel kapcsolatban hadd idézzem az AIOWA idejét, már azért is, mert többen, akik ma itt különféle színházakhoz tartozunk, aiowásokként kezdtük. Most más a helyzet. Akkor létezett egy azonos szenzibilitás, amiben nem kis mértékben bizonyos ifjúi revolt is volt. Most viszont sokkal szakmaibb s ezért talán sokkal egészségesebb is a helyzet, mivel inkább tudatosságról van szó.

Ezzel már lényegében át is tértünk az előadás-készítés problémájára. A műsor kialakítására, az előadás-készítés folyamatára s ezen belül a rendező-színész kapcsolatra, amely – legyen bármilyen színházról szó – alapja annak, hogy előadás létrejöjjön. A rendező hozza vagy vállal darabot, kitalál hozzá egy koncepciót, amelyen belül a színészek a maguk tehetségével, ötleteikkel megpróbálnak előadást csinálni. Természetesen a rendező szelektál abból, amit a színészekről kap. Nagyon leegyszerűsítve mindig ez a folyamat ismétlődik meg. Mégis érdekel, milyen s miben más, ha más, a KDSZ-ben a rendező-színész interakció.

Sokszor ugyanaz mint másutt. Abban viszont különbözik – s most a saját munkámról szólok, ebben vagyok illetékes –, hogy az előadás szövegét is a színészekkel együtt hozzuk létre. Mondhatom, a zenét kivéve, az előadásnak minden elemét. Vannak „darabok”, mint az *Urbi et orbi* vagy a *Turbo Paradiso*, melyek esetében meg sem íródnak a szövegek, csak a színészek fejében őrződnek meg, legfeljebb a szimultán fordítás kedvéért írjuk le őket.

*Legyünk konkrétabbak. Vegyük a Brecht – *The Hardcore Machine*-t, az *Urbi et orbi*t és a *Turbo Paradisót*. Mindhárom másként használja azt az alapszöveget, amire épül. A Brecht alapja a Bukowi elégiák című versciklus, az *Urbi et orbiban* privát szövegek keverednek Pilinszky- és Heiner Müller-részletekkel, a *Turbo Paradiso* Kisre hajaz, megjelölése *Hommage à Danilo Kis*. Hogy jöttek létre ezek az előadásszövegek?*

Az első esetben nem az elégiák színpadi interpretálására, illusztrálására vállalkoztunk, az előadás azzal foglalkozott, ami Brechtben ezeket a szövegeket kiváltotta. Bizonyos részletek elhangzanak, de maga az előadás abból a történelmi és lelki háttérből született, amit az 1952-es vérbe fojtott munkássztrájk váltott ki Brechtből. Az *Urbi et orbiban* privát és irodalmi

szövegek keverednek, úgy, hogy a vallomásként elhangzó magánjellegű szövegek végül Pilinszkybe és Müllerbe mennek át. Igyekeztünk elkerülni, hogy a privát szövegek afféle kibeszélő-show-ként hassanak, mégis többen a négy ember vallomását nyilvános gyónásnak értelmezik. Mi szándékosan tartózkodtunk az ilyen pontosítástól, mert ha ez történik, akkor csupán négy ember gyónása hangzana el a színpadon. Ezzel pedig veszítene súlyából az előadás társadalomkritikai ereje, s lehetetlen lenne a négy ember életét a színház és a valóság határára helyezni. Valóságot említettem, de nem arra gondolok, hogy mivel a színészek a közönség között ülnek, azért válik a történet valósággá, hanem a felmerült témakörök alapján, melyek átjönnek a rámpán, ahogy mondani szokás. De mivel az előadás végső soron rituális színház, egyfajta ceremónia történik, ezt segítik a Pilinszky- és Müller-részletek. Az utóbbiak a világ tagadásának gesztusaként kerültek az előadásba. Nem úgy személyes történetek, mint a vallomások, melyek nagyon is magánemberi problémákról, sorsokról szólnak. Egyesek épp ezek alapján afféle pszichodrájának értették, holott másról van szó. Mások viszont, ahogy a POSZT-on történt, arról beszéltek, hogy a kétféle szöveg miatt az előadás két részre bomlik. Volt persze, aki (Nánay István) felhívta a többiek figyelmét, hogy kettéválásról nem lehet beszélni, mert strukturálisan már előbb is szövéődnek az előadásba Pilinszky-szövegek, csak van, aki ezt nem ismerte föl, ő vélni hallotta, hogy a vallomásokból is kiszűrődik Pilinszky.

A Turbo Paradisóról azt olvastam, hogy hommage à Danilo Kiš. Hogy kell ezt érteni?

Azt, hogy olyan produkcióként indult, amely *A holtak enciklopédiájára* épült volna. Nemcsak ezen a címen ismert novellát használtuk volna fel, hanem – szabad produkció lévén – mindent Danilo Kištől, vagy ami hozzá kapcsolódik, de az első próbák után ezt félretettük. *A holtak enciklopédiáján* keresztül eljutottunk a halál utáni történetig, de rájöttünk, hogy amivel Kiš alapján foglalkozunk, annak közvetlenül már semmi köze nincs Kišhez. Ennek ellenére megtarthattuk volna a novellától kölcsönzött címet, de inkább egyfajta visszautalásként választottuk az hommage-t. Ebbe beleértendő az az időszak, amit már Kiš nem érhetett meg, mindaz, ami halála után megtörtént, amitől félt, vagy amit megérezett. Az előadás már erről szól.

Az előadásai „szerzői”, hogy csak az Ön rendezéseit említsük, Pilinszky, Heiner Müller, Brecht, Kiš. Hogy történik a szerzők kiválasztása, a darab, a téma megtalálása?

84 Különbözőképpen. Danilo Kiš én választottam, Pilinszkyt már rendeztem, a *Gyerekek és katonákat*, ezt folytatni szerettem volna, Brechtet a né-

metek ajánlották közös produkcióként, ami kapóra jött, mert egyébként is szerettem volna Brechtrel foglalkozni. A vendégrendezőket nem darabra hívom, nekem az a fontos, hogy nálunk épp az a rendező dolgozzon, s rábízom a darabválasztást, ő tudja, hogy itt, a színészekkel és a mi körülményeink között, mit tud csinálni. Visszatérve Pilinszkyhez. Én egy egész más előadásra gondoltam, amikor eldöntöttem, hogy legyen az *Urbi et orbi*. Aztán ebből nem sok került át az előadásba (de örömmre a legfanatikusabb Pilinszky-falóknak is tetszett), amint erre a cím alatti megjegyzés is utal: „Pilinszky János azonos című darabját fokozatosan mellőzve.” Ennek alapján többen, a POSZT-on is, arról beszéltek, hogy ez nem áll, mivel nem mellőzzük Pilinszky szövegét, hanem az előadás vége felé éppen egyre több részlet hangzik el belőle. Csakhogy a mellőzést mi a munkafolyamatra értettük.

Jó, hogy említi a munkafolyamatot, a téma kidolgozását. Ez hogy történik, a színészek hozzák a maguk javaslatait, amelyek beépülnek az előadásba?

Maradjunk a Pilinszky-előadásnál. A kiindulópont a vallomás lehetősége volt. Kezdetben a színészek különféle vallomásokat improvizáltak.

Hogy találták meg az előadásban szereplő négy típust?

A próbák során. Ezeket ők hozták, de a munka során változtattunk a hozott anyagon. Kerestük bennük a típusjegyeket. Közben volt egy időszak, amikor arra kértem őket, ne létezzen figura, hanem az adott szöveg, amit ők mint színész-írók, improvizátorok hoznak létre, szűrődjön át rajtuk. Végül is, mert elkerülhetetlen, megjelentek a típusok.

Következzen egy apró váltás. Az érdekelne, hogy a főműsor mellett létező Desire villamosnak nevezett kísérőműsornak mi a funkciója.

A színháztól elvárják, hogy különböző esteket szervezzen, hogy egy fajta befogadó színház legyen. Mi ennek az igénynek akarunk eleget tenni. Ennek érdekében hívunk meg más színházakat, magyar és szerb alternatívokat, koncerteket, tartunk workshopokat... Mindenképpen olyan fajta előadásokról van szó, amelyek vagy a színházi nyelvet, vagy a tematikát illetően abba az irányba nyitottak, azt művelik, ami közel áll hozzánk.

A színházat Kosztolányiról nevezték el, nevében (Desire) a kísérő műsor is Kosztolányit idézi. Arra nem gondoltak, hogy Kosztolányi-darabot játsszanak?

Nagyon szeretném, ha az egyik következő évad Kosztolányiról szólna.

Nem könnyű egy színházat művésziileg működtetni. A belső, személyi és egyéb feltételek mellett szükség van egy holdudvarra is, amelynek vonzáskörébe a szín-

ház beletartozik. A KDSZ esetében létezik-e egy ilyen kör? Kikkel tud művészi vonatkozásban korrespondálni?

Elsősorban a MASZK-ot, a szegedi székhelyű Magyarországi Alternatív Színházi Központot kell említeni, amellyel a virtuálisan létező (nem is szívesen beszélek róla), Urbán András Társulatának volt, van kapcsolata. A MASZK koprodukción partner, évi egy produkciót készítünk közösen, ami aztán bekerül a KDSZ műsorába. Rajtuk keresztül vagyunk jelen a magyar független színházak világában. Van egy szakmai réteg, amely támogat bennünket, akár csak a különféle alternatív szerveződések. Úgy érzem, kialakulóban van egy bizonyos holdudvar.

Milyen a közönség szempontjából a KDSZ támogatottsága? Arra is gondolok, hogy most először hirdettek bérletet. Miért? Annyian látogatják az előadásokat, hogy szükséges bérletet hirdetni, vagy a bérlet afféle mézesmadzag, amivel szeretnék becsalogatni a nézőket?

A bérlet nem mézesmadzag. Van közönségünk. Nagy problémáink nincsenek a látogatottsággal. Vannak előadások, melyeket játszottunk hét, de négyszázötven ember előtt is.

Ki a színház közönsége?

Többféle csoportból áll össze. Vannak a középiskolások, akik, mondhatni, fanatikus színházba járók, vannak az egyetemisták, akik Szabadkával nem veszítették el a kapcsolatot, s vannak az idősebbek, akik felfedezték, hogy ilyen is lehet a színház.

Ezek szerint a KDSZ nem rétegszínház, nem csak egyféle közönségnek játszik?

Nem. Csak akkor, ha a rétegre az jellemző, hogy nincsenek előítéleteik. Persze kétfajta néző van. Van, aki számára mi eleve vonzóak vagyunk, s van, aki számára szörnyűek vagyunk, s épp ezért jár hozzánk. Fontosnak tartjuk a kapcsolatteremtést. Ezt telefon és e-mail útján rendszeresítettük. A múlt évtől találkozásokat szervezünk a közönséggel. Jó érzéssel láttuk, hogy többen jöttek el, mint amennyire számítottunk. Nem is színházi emberek voltak, inkább azok, akikkel az előadásokon találkozunk. És sajátos mód nem is az adott előadásról folyt a beszélgetés, hanem arról a problémáról, amiről az előadás szól.

Még valamit a KDSZ előadásainak fogadtatásáról. Az idén kétségtelenül fesztiválszínház lettek, áprilistól november végéig tizenhárom (az Urbi et orbit nyolc, a Brechtet öt, a Turbo Paradísót egy) színházi rendezvényre, fesztiválra, szemlére, találkozóra hívták meg a színházat. Ezek a rendezvények különféle profilúak. A BITEF és az INFANT kimondottan kísérleti, a Sterija Játékok,

a POSZT és a kisvárdai rendezvény szemle jellegű, de játszottak Pesten a Szigeten is. Mindez kétségtelenül sikert jelent a színház számára, de engem az érdekel, hogy a különféle fesztiválokon, szemléken való más-másféle fogadtatást a munka során hogyan tudják kamatoztatni.

Valóban nagy tapasztalat a különféle rendezvényeken való részvétel és fogadtatás. A POSZT-on szigorúan szakmai közönség néz bennünket, az INFANT közönsége pedig konvenciómentesen viselkedő, liberális fiatalokból áll, akik láthatóan élvezik a színházat, szeretnek bennünket. Ez igen különböző fogadtatást jelent, ami bennünket is más-más feladatok elé állít. Előadásonként meg kell vívni az azért, hogy az adott közönség elfogadjon bennünket. Jó, hogy beszélhetek a fesztiválokról, mert amikor a POSZT-ra meghívtak bennünket, többen azt mondták, hogy persze, hát az idén a POSZT ilyen furcsa, mi is beférünk a programba. De amikor a Sterija Játékokra és máshová is meghívtak bennünket, akkor már más szemmel néztek ránk. Nem lehetett azt mondani, hogy azért kaptunk meghívást, mert afféle alternatívok vagyunk. Szerb és magyar fesztiválokon is voltunk, de sehol sem azért, mert kisebbségi színház vagyunk, s gesztusként szép, ha meghívják bennünket. A szerbiai rendezvényeken a magyar kultúrát képviseljük, a magyarországiakon pedig részesei vagyunk az anyanyelvi kultúrának.

Befejezésül: négy, illetve nemrégétől öt színész van a színház állományában, ami igencsak kevés, az érdekel, hogy terveznek-e társulatbővítést, van-e erre esély, és szükséges-e.

Egyelőre nem az a vágyam, hogy a KDSZ nagy társulattal rendelkező színház legyen. A városban van másik színház is. Ott a Népszínház, ami egy dolog, ennek tudatában kell lenni. Kértem viszont a várost, hogy még két színészt és egy szervezőt felvehessek. Ezt megköveteli a repertoár, dolgoztat bennünket, de szerencsére nincs előírva, hány produkciót kell évente csinálni, s így alkalmunk marad az ún. műhelymunkára, ami számunkra mindennél fontosabb. Ennek keretében kerül sor színészek és rendezők diploma-előadásaira, amelyeket felvesszünk a színház műsorába.

Позориште
Kazalište
Kosztolányi
DezsőSzínház

Alapítási év

1994

Igazgató

Urbán András

Társulat

Béres Márta

Erdély Andrea

Mészáros Árpád

Mészáros Gábor

Mikes Imre Elek

Szervezők

Tóth Hajnalka

Farkas Ida

Bemutatók (2006-tól)

0,1 mg

Drakula

Makrancos Kata

Tangó

Brecht – The Hardcore Machine

Urbi et orbi

A szerelem igaz természete

Lepkegyűjtő

Boldog bolondok

Könyökkanyar

Vér

Turbo Paradiso

Egymásra hangolódva

Beszélgetés Béres Mártával, a Kosztolányi Dezső Színház színésznőjével

A szabadkai Kosztolányi Dezső Színház előadásait az elmúlt néhány hónapban több jelentős fesztiválon díjazták. Péccett a 8. POSZT-on az *Urbi et orbi*-ért és Újvidéken az 53. Sterija Játékokon, illetve az INFANT-on a *Brecht*-ért a produkció mind a négy színésze (Béres Márta, Erdély Andrea, Mészáros Árpád, Mikes Imre Elek) ún. kollektív díjban részesült. Ezt Péccett különdíjként, Újvidéken pedig a legjobb előadás díjaként ítélték oda a kritikusok kerekasztala, illetve a szakmai zsűri által. A már Pataki-gyűrű-re is nominált Béres Márta pedig Nagybecskerekén a Vajdasági Hivatásos Színházak 58. Fesztiválján és Újvidéken a Sterija Játékokon a legjobb fiatal színésznőnek járó díjat kapta az *Urbi et orbi*-ban nyújtott teljesítményéért.

Az Urbán Andrással készült interjúban szóba került, hogy a KDSZ-ben az előadások más nyelven szólnak meg, természetesen a színészek által, akik másféleképpen játszanak, mint a hagyományos játéktípust ápoló színházban. Valóban így van?

Erről talán a próbafolyamat alapján tudnék beszélni, mivel ez más, mint máshol. Urbán Andrától egyrészt nem kapunk konkrét instrukciókat, másrészt meg sokkal konkrétabb utasításokat ad, mert olyasmit mond, ami teljes élményanyagot nyit meg az emberben. Attól kezdve, hogy megkezdjük egy előadás próbáit, s ő felvet bizonyos kérdéseket, melyekhez utasításokat ad, érződik, minden utasítása, a legegyszerűbb mögött is, mint ugorj le vagy állj ide, tartalom van, ami az adott témához fűződik. Ez a módszer érdekes kettősséget eredményez: egyrészt nagyon magunkra hagy, ránk bízva, találjuk meg a legmegfelelőbb megnyilatkozási formát, mint a Turbóban történt, amikor azt kérte, mutassuk meg, hányféleképpen tud valaki félni. Hogy ezt elő tudjuk hívni magunkból, ahhoz nagyon ott kell lenni, nem lehet az ember renyhe. Másrészt pedig nagyon pontosan vezet bennünket.

Remek példa, amit a félelem fel- vagy megidézéseként mondott. Ugyanakkor ez mintha ellentétben lenne azzal a hagyományos színészi szerepformálással, amit nevezünk jobb híján lélektani realizmusnak, jöllehet végül is csak más-

ként alakul ki. Másként nagyobb vágásokkal, hogy filmes terminust használjak, hirtelenebb, váratlanabb gesztusokkal jut el ide a színész, mint másutt, ahol egy szerep inkább egymásból következő gesztusokból, logikusan épül fel. Szerintem ez a különbség a kétféle szerepformálás s végső soron színjátszás között. Az egyik sem jobb mint a másik, csak másféle.

Ez a másság Andrásnál azt jelenti, ő ellenzi, hogy a színész figurából induljon ki, fontosabb, hogy adott egy szituáció, adott az, amit a színész a saját eszközeivel ki akar fejezni, amiről beszélni akar, s ebből meg fog születni az a valaki, aki ebbe a helyzetbe került. Konkrétan: az Urbi et orbi próbái során nem eleve elképzelt, megrajzolt figurákként szólaltunk meg, hanem leültünk egy székre, és elkezdtünk vallani. Figura még nem volt, de ahogy el-elhagytuk az egyes részleteket, András utasítására akaratlanul is kialakultak a figurák, mert abból, amit, ahogy a színész elmond, megképződik egy ember.

Ahhoz, hogy úgy működjön egy előadás, ahogy önök csinálják, inkább szükség van arra, hogy olyan közösség legyenek, amelyik egyformán éli át az adott darab felvetette problémát. Sikerül ezt a közösséget kialakítani? Egy izlésbeli összeforrottság nem a szónak tetszik, nem tetszik értelmében, hanem abban a vonatkozásban, ahogy elmondják a szöveget, kifejeznek egy helyzetet?

Alakul, mert harmadik éve vagyunk csak együtt, de már van, érződik az, amit alapvető bizalomnak neveznék. Az egymásra hangolódásra még kell idő.

Igen, erről van szó. De nézzük ezt egy konkrét példán. Az előadás-csinálásnak menete van. Adott a téma, amit nyíltan a rendező hoz, ehhez kell az önök segítsége. Ez hogy történik?

A szöveget a rendező hozza. Például Pilinszky művét, az Urbi et orbit, amit elolvasunk, s ami kapcsán mindenkinek vannak gondolatai. Az első héten csak a szöveget olvassuk, s mindenki arról beszél, ami benne felmerül, mondjuk a bűn vagy a bűnhődés kapcsán. Hogy miről gondolkodjunk, beszéljünk, vitatkozzunk, azt András indítja el bennünk, ő adja az első löketet.

Mekkora a színész mozgásteret ebben az improvizációban, mert végső soron arról van szó?

Néha az az érzésem, hogy túl nagy. Kezdetben így érzem, majd látom, ahogy András fokozatosan, egyre jobban redukálja azt, amit én adtam.

Ezt hogy fogadja a színész?

Eddig nem volt olyan érzésem, hogy a rendező megrövidített volna. De arra rájöttem, a legnagyobb veszélyt az jelenti, ha túl korán meg akarom érteni, mit vár tőlem.

Az nem jó?

Nem. Mert ha például a próbák során már a második héten teljesen tisztában vagyok mindennel, tudom, hogy mit fogok csinálni, akkor lefékezem magam, bezárom az összes többi lehetőséget. Szinte az utolsó napokig mindenre nyitottnak kell lennünk.

Mi biztosítja ezt a kétségtelenül fontos nyitottságot? Itt van a legújabb előadásuk, a Turbo Paradiso, amit hommage à Danilo Kišként jelöl a színlap. Kiš tiszteletére, munkásságának jegyében készült a produkció. Olvastak előtte, közben Danilo Kišt? Mit? A holtak enciklopédiáját?

Igen. De András erre nem kényszerít bennünket. Elolvashatom csak ezt a novellát, az egész kötetet, a teljes Kišt, vagy akár semmit. Tőlem függ. Attól, hogy mennyire vagyok renyhe. Mert az előadás esetében Kiš csak kiindulási pont az alaptémához, a halálhoz, a félelemhez, a történelemhez. De én, amikor közösen elolvastuk ezt a novellát, elolvastam Kiš összes kötetét. Lehet, hogy ennek semmi nyoma nincs az előadásban, de nekem olyan alapot adott, ami színészként nekem biztonságot nyújt, mert számomra igazolja, hitelesíti bennem azt, amit kimondok, vagy az, hogy akár öt percig csak állok, mint az Urbi...-ban.

Érdekes, amit a munkafolyamatról mond. De lássuk a végeredményt. A fogadtatást. Különféle fesztiválokon léptek fel, éreztek-e különbséget abban, ahogy az előadásait fogadták?

Igen. Már azért is, mert András előadásai senkit sem hagynak hidegen. Lehet, hogy felháborítanak, azt gondolja a néző, hagyjanak már békén, senki sem mondhatja, hogy, miután hazament, elfelejtette az előadást. Azt mindenképpen megtapasztaltuk, hogy a fogadtatás kiszámíthatatlan. A Brechtet az INFANT-on szinte őrzöngve fogadták, csodálatosan vették. Ezzel szemben a BITEF-en, ahol előbb az Urbi...-t játszottuk nagy sikerrel, a Brecht kevésbé tetszett. Az Urbi...-t negyvenszer játszottuk, s még mindig nem tudjuk, hol hogy fogadnak bennünket. Pesten történt: egy nő előadás közben kiment, nyilván tiltakozásként, de az előadás után odajöttek ketten, és megköszönték az előadást, hihetetlen élménnyel gazdagodtak.

Amit mond, azért is érdekes, mert a KDSZ előadásai nemcsak komolyak, hanem komorak is.

Komorak?

Azok, ami mindaddig nem baj, amíg nem fullad monotóniába. Mert ennek a veszélye is fönáll.

Igen. De én színészként úgy gondolom, hogy addig nincs, nem lehet baj, amíg nem leszek renyhe, akár testileg, akár szellemileg. Amíg kíváncsi

vagyok arra, hogy mi történik körülöttem, s nem savanyodok bele magamba.

Bár már beszéltünk róla, de azok után, amit az imént mondott, visszatérnék rá. A KDSZ-ben az előadás-készítés során nem figurákban, hanem helyzetekben gondolkodnak. Eközben olyan dolgokat is kell a színésznek csinálnia, ami kellemetlen lehet, úgy megmutatkoznia, ami zsenáns lehet, s e tekintetben a legkevesebb a meztelenség. Ezt nehéz csinálni, vállalni?

Szeretném hinni, hogy ez nem perverzió. Számomra hihetetlen feloldódást jelentenek. Mert minden előadásunkban vagy szerepformálásban van egy mélypont vagy magaslat, ahol az embernek ki kell vetköznie magából. Erre az ember már vagy a próbákon maga is rájön, annyira egyértelmű, vagy a rendező úgy vezet, hogy ott meg kell mutatkoznod. Baj, ha az ember erre a pillanatra nagyon rákészül, könnyen begörcsölhet. András viszont úgy vezet eddig a pillanatig, ebbe a játékba, hogy az ember észre sem veszi, hová jutott, mi vár rá. Ezért érezheti, hogy könnyebb lett. Ebben segít a közösség, az a bizonyos összeforrottság, amiről már volt szó.

A beszélgetéseket GEROLD László készítette

Kritika

könyv színház képzőművészet könyv színház képzőművészet könyv színház képzőművészet

Toldi Éva

Elbeszélés és identitás

Láng Zsolt: *Tója vagy tottja?*

„A” „romániai” „magyar” „irodalom” „története”. Koinónia, Kolozsvár, 2008

Személyes hangvétellű kritikáinak jó részét Láng Zsolt a könyvek borítójáról szóló meglátásaival indítja. Már pusztán ez a tény is indokolhatná, miért kezdem ismertetőmet egy megjegyzéssel fedőlapról, pontosabban a fedőlapon levő címről, hiszen maga Láng Zsolt állítja, hogy „a jó könyvek könnyen rátelepszenek a recenzensre”. Nem szükséges azonban a magyarázkodás, a cím figyelemfelkeltő – *Tója vagy tottja?* –, és alcímével együtt – „A” „romániai” „magyar” „irodalom” „története” – ugyancsak provokatív, amit a mottó még nyomatékosabbá tesz: „Hát gyarmatosítója vagy tottja leszek én a romániai magyar irodalomnak?”

Hiába a mottó egyes szám első személye, amely arra vonatkozik, hogy a beszélő saját helyét, identitását, irodalmi életben betöltendő pozícióját keresi, a címmel és az alcímmel együtt az olvasat elkerülhetetlenül más irányt vesz: felerősíti a közösségi hovatartozás gondolatát, és a romániai magyar – vagy ha úgy tetszik: „romániai” „magyar” – irodalom helyzetének átgondolását vetíti előre.

És talán az is érthető, hogy egy másik országban élő kisebbség tagja saját magára vonatkoztatja az asszociációkat. A sok idézőjel eszébe jutatja a kezdetben „vidéki”, „délszlávországi”, majd „vajdasági”, később „jugoszláviai”, majd „szerbiai”, legújabbán pedig ismét „vajdasági” magyar irodalom nevének gyakori változását, és helyzetének úgyszólván konstans voltát, amelyben csupán a hatvanas-hetvenes évek fordulóján állt be nem túl hosszú ideig tartó fordulat. A gyarmat szóról pedig az elszakított te-

rületen élő írók írói és kulturális identitása kialakulásának kérdései, a nehezen megfogalmazott „vajdasági lélek” meglétének gondolata jut eszébe, amellyel kapcsolatban máig sem jutott konszenzusra az irodalmi élet egésze. Szenteleky Kornél például 1927-ben *Magyar gyarmatok* című cikkében felpanaszolja, hogy az „új államok magyarságának vérszegény, de önálló szellemi életére”, „kultúrkínódásaira” senki sem gondol. Szerinte az utódállamok magyarsága szellemi tekintetben gyarmati sorba került, és fölteszi a kérdést: „Vajon a kisebbségi sors-e a keserűbb, avagy a gyarmati?” A megoldást pedig a nemzetrészek teljes fokú irodalmi-kulturális önállósodásában látja: „minden magyar népdarab önálló szellemi életre van utalva, és ebben az életre kelésben nincs karon fogó szülője, segítőtársa vagy gyámolítója, csak önmaga”. Felismeri a kettős kisebbségi helyzetet, és fel is panaszkodik mind az anyaország közömbösségét, mind a többségi nacionalizmus előretörését. A kiutat abban látja, hogy a társadalmakban még mindig működnek a centrifugális erők, amelyek a tagozódás, a függetlenedés, a széthullás felé viszik az államokat, továbbra is érzékeli a bomlás folyamatait, és Európát kicsiny, széttagozódott államok sokaságaként látja, viszont a még távolabbi jövőben a társadalom folyamatainak ciklikus visszatérését prognosztizálja, amikor is a centripetális erők lépnek mozgásba, és a kis államok ismét az egyesülés útjára lépnek. Az „egyesült európai államok” létrejöttét jövendőli 1930-ban. Szenteleky egy dunai kulturális konföderáció megvalósítását kezdeményezte, melynek lényege, hogy irodalmi alkotások közlésével és az értelem erejével „új közhangulatot, új közvéleményre, új emberekre, jobb, igazibb, nemesebb szomszédokra” lehet szert tenni. Vagyis nem szabad beletörődni, hogy nincsenek jó és megértő szomszédaink, hanem nekünk magunknak kell őket megteremtünk. Szorgalmazta a többi kisebbségi helyzetben levő közösség, irodalmak, kultúrák megismerését is, ő maga ismerte mind a felvidéki, mind az erdélyi írókat, irodalmat. Makkai Sándor nézetei, a Sarló mozgalom és az azt megelőző prágai Szent György Kör eszméi egyaránt hatottak rá. Szenteleky azonban nemcsak a faji szempontokat nem ismerte el, hanem még a történelmet is száműzte volna annak érdekében, hogy összhangot teremtsen a Duna mente népei között, világképéből pedig teljes mértékben hiányzik a messianizmus és a kisebbségi küldetéstudat. S hogy elképzeléseinek mi lett a sorsa, hogyan térnek vissza és alakulnak át ezek a kérdések az idők során, egy olyan irodalomtörténeti sor felvázolását tenné szükségessé, amely nem történelmi dátumok mentén gondolja el az irodalom alakulását, hanem az irodalom belső logikája szerint való.

94 Láng Zsolt könyve a saját aktuális és régi dolgainkról is elgondolkodtat bennünket, a fentiek a romániai magyar irodalom történetéről szóló tanul-

mánynak arra a gondolatára reflektálnak, miszerint „nincsen különbség a romániai, a jugoszláviai és a csehszlovák magyar irodalom között; mindegyik egyformán zárkózott az önféltés kerítései mögé...” Egyformán, és mindegyik kicsit másként is – tehetnének hozzá, nem az ellentmondás, hanem a párhuzamba állítás szándékával. Láng Zsolt a kérdést árnyalja is, felidézve a paradoxont, amely egyáltalán a hasonlóságok megfigyelésének alapját teszi kérdéssé: Grendel Lajos azért kapott egyértelmű elismerést, mert prózája „a magyarországi prózafordulattal mutatott rokonságot”, míg korábban a jugoszláviai magyar irodalom, éppen ellenkezőleg, azért volt „zarándokhelye” a magyar irodalomnak, mert éppenséggel egyáltalán nem követte a magyarországi irodalmi irányokat, hanem Európa felé tájékozódott.

A tanulmány azt a problémát veti fel, „mi az az egyetlen dolog, amit meg kell oldania annak, aki a romániai magyar irodalom történetét szándékszik megírni”. A gondolat körüljárása azonban nem egy magra fókuszál, hanem kellőképpen sokoldalú megközelítést igényel, és nem szokványos kérdéseket eredményez: vajon mi az oka a kisebbségi irodalom bezárkózottságának, miért nem nyit például a román nyelvű irodalom irányában, amikor a közelmúlt ideológiája a műfordítást is, az írók barátkozását is szorgalmazta; miért nem közelít más, Romániában élő kisebbség irodalma felé; és végül azt a gondolatot is fölveti, milyen a kapcsolata a magyarországi irodalommal.

Az összefüggések mélyére ásva azonban nem adódnak a válaszok magától értetődő egyértelműséggel. Kimondatlanul is válsághelyzetet, megoldatlan traumákat regisztrál, ami a kívülről szemlélő számára, aki a romániai magyar irodalom nagyfokú presztízsét (és preferáltságát) tapasztalja, mindaddig rendkívül furcsa, amíg ki nem derül: a tanulmányíró leginkább az zavarhatja, hogy ideológiai alapot fedez fel a jelenségek mögött. Ezért a soraiból kihallható elégedetlenség.

Jelenségeket tárgyal, amelyek interkulturális vonatkozásaiban teszik láthatóvá azt az entitást, amit romániai magyar irodalomnak neveznek, s amelynek jellegzetességei közé az anekdotizáló hajlamot, a líraiságot és a történelmi perspektívát sorolja. Különösen izgalmas egyén és közösség viszonyának kifejtése és a kollektivitás abszurdításának elemzése, de megemlíti a magyarországi recepció hatását is, amely a nemzeti öntudat megőrzésében segítette, az irodalmi érték megtalálásában pedig hátráltatta az irodalmat. A legtalálhatóbb a szenvedéstörténet poétikájának körüljárása, amely az irodalom bezártságát okozza, s amelyből csak a bűnhődéshez való jog visszaszerzése mutathatja meg a kiutat.

A bevezető nagytanulmány után a kötetben tanulmányokat, majd kritikákat, recenziókat, esszéket olvashatunk színházi előadásokról, a romá-

niai magyar irodalom aktuális könyves produkciójáról. A könyvek válogatása is arra utal, hogy Láng Zsoltot a kortárs irodalom alkotásai mellett a szociográfia, a történelem, a művelődéstörténet is érdekli, leginkább azonban a kisebbségi léthelyzet nemzeti vonatkozású kérdései foglalkoztatják. Éppen ezért vegyes műfajú, de következetes szemléletű könyvet tartunk a kezünkben, amelynek gondolatmenete egységes logikát követ: arra keresi a választ, vajon milyen jelentésekkel telítődik a nemzet fogalma kisebbségi helyzetben, változik-e, változhat-e fölfogása. A nemzeti lét változatlan megőrzésére tett kísérleteket a legrosszabb megoldásnak tartja, és nem tudja elfogadni azt a stratégiát sem, amely mindig mások ellenében határozza meg önmagát. A történetiség, a kollektivitás, a transzszilvanizmus évszázados, mozdíthatatlannak hitt toposzai, téveszmék és illúziók vesztik el súlyukat írásaiban, miközben a kritikus nem akarja mindenáron szétzúzni azokat, még csak indulatba sem jön. Nem oktat ki, csak egyszerűen nem huny szemet a mellébeszélés fölött, ráirányítja a figyelmet a szövegek hamisságára. Hangneme mindvégig tárgyilagos, még akkor is, ha olyan – sokak által ma is megfellebbezhetetlen jelentőségűnek tartott – írókról mond bátor véleményt, mint Sütő András. Vagy amikor a „történeti és morális határok” egybeeséséről, a „lehet-e itt élni, vagy nem lehet” egzisztenciális szembesülésről, az „elmenni vagy itt maradni” döntéshelyzetről értekezik. Gondolkodás- és beszédmódja példaértékű. Kisebbségről és nemzetről beszélve nem az ideologikus megszólalások számát növeli – ami ebben a témakörben egyáltalán nem menne ritkaságszámba –, hanem ideológiakritikát gyakorol.

Nemcsak a nemzet, hanem az irodalom fogalmát is interakcióban gondolja el. Minduntalan összehasonlít, Bartis Attilát Prousttal, Bodor Ádámot Szilágyi Istvánnal, Visky Andrást Kovács András Ferencsel. Az igazi irodalom ugyanis nem tér ki az összehasonlítások elől, interaktív sorban képzelhető el. Láng Zsolt nem abban az értelemben kritikus, hogy megmondaná, mi a jó és mi a rossz, vagy előírná, hogyan kell írni verset, regényt, tanulmányt, esszét. Nem gyakorolja a kritikus hatalmi pozícióját. Persze, vannak negatív ítéletei is, nemcsak arról ír, amit jónak tart, nem kerül meg a kritikus hagyományos ítéletalkotó tevékenységét. Legtöbbször azokat bírálja, akik nem ismerik a kimondhatóság és kimondhatatlanság közötti különbséget, vagy nem veszi észre gondolkodásuk ideologikus befolyásoltságát.

Távol áll tőle, hogy pusztán irodalomtörténeti vagy irodalomelméleti kategóriák alapján értékeljen. Nem tart igényt a kritikus hatalmi pozíciójára sem, sokkal inkább érdekli, „honnán, miféle valóságból táplálkoznak” a novellák, miközben valóságvonatkozásokról jegyez fel megfigyeléseket:

„Faluhelyen a harag az egyik legfontosabb társadalmi esemény. Hogy a harag hogyan támad fel, mi élteti, meddig tart – az erről született írás a könyv legtanulságosabb dolgozata. (...) Úgy tűnik, a haragra szükség van, az emberek talán a magányra éhezve válnak haragossá. Ez azonban inkább áll a piszmogó értelmiségre. A könyv ebben a vonatkozásban azt állítja, hogy a haragot a hamis ön- és ő-kép támasztja, és hogy a tekintélyelvű személyiségtípus gyakrabban haragszik társaira a többieknél.” És Láng Zsolt eközben is tudja, hogy „az elbeszél világ nem a valóság. Az elbeszél világ az elbeszél valóság”.

Mert mindenekelőtt mondatokban és nyelvben gondolkodik. Ami egy egészen széles diapazont foglal magában: egy érdekes szó, egy furcsaság, egy apró megfigyelés éppúgy asszociációk sorát indítja el, mint az elbeszélés módozatainak, a szöveg szerveződésének, az írások mélyén föllelhető mélystruktúrájának a feltárása. Kritikái oldottak, gyakran idéz egy-egy szép mondatot, a mondat szépségének kedvéért, bekezdéseket, amelyben találoán megfogalmazott gondolatokat fedez fel, minden kommentár nélkül egymás mellé helyez idézeteket. Kötetének talán legesszéisztikusabb írása Umberto Eco *Bábeli beszélgetés* című könyvéről készült, amelyben Láng Zsolt azt fejtegeti ironikusan, hogyan írjunk/ne írjunk recenziót. A tökéletes recenzió megírásának igénye arra ösztönöz bennünket – állítja –, hogy „átmásoljuk a könyvet elejétől a végéig”. Láng Zsolt könyvét olvasva éppen hogy csak ellen tudunk állni a másolás kényszerének – legszívesebb több oldalt idéznénk egyetértőleg –, „A” „romániai” „magyar” „irodalom” „története” alcímet viselő kötetnek ugyanis számos megállapítása a „vajdasági” „magyar” „irodalom” múltjának és jelenkori állapotának leírására is érvényes, az általa felvetett kérdések nálunk éppúgy feltehetőek. Kötete interakcióba kerül: reflexiók és önreflexiók sorát indítja el egy másik közegben is. Kíváncsiak lettünk arra is, vajon ki lehet az a „nagyon okos író”, aki nek milyen az első könyve „akiben megvan a szünet nélküli kételkedés, az örökös önvizsgálat”. És könyvét olvasva megint egyszer komolyan vettük, hogy a tolerancia valami más, nem az, amikor a „másság gyakori emlegetésével hajlandó vagyok elfogadni azt, ami ugyanaz”.

Szó és gesztus

Wass Albert, Németh Ákos, Siposhegyi Péter és Andrási Attila: *A világ és a vége*. Drámák. Arcs, Szabadka, 2008 - *Turbo Paradiso*. Kosztolányi Dezső Színház, Szabadka

Az alábbiakban egy könyvről és egy színházi előadásról lesz szó. Mind a kötetben levő négy dráma, mind pedig a színházi előadás tárgya az erőszak, s mint ilyen a szövegek is, az előadás is politikai jellegűek. A közös téma és az egységes besorolhatóság ellenére azonban lényegesen különböznek egymástól. Az előadás a művészet nyelvén szólal meg, a négy dráma viszont nem, holott kétségtelen, hogy művészi ambícióval készültek.

*

A színház és a politika régóta, az európai színház kezdeteitől, pontosan Aiszkhülosz *Perzsák* című művének színrevitelétől (i. e. 472-től) számítva elválaszthatatlan. Nincs színházi kor, nincs drámai irányzat, melyben valamilyen módon ne lenne témaként jelen az emberi egzisztencia tartományában megkerülhetetlen politika. Alkalmasint azért is, mert a színház és a politika abban is igen közeli, hogy mindkettőt az ember in statu agendi, a cselekvés folyamatában, a cselekvő ember érdekli. Az viszont mindig is íróknak és színházaknak volt, hogy az emberi cselekvést sikerül-e művészeté formálni. A politikai témában tehát, mint bármely másik téma esetében sem a mit, hanem a hogyan a döntő. Ennek kell megfelelni ahhoz, hogy esztétikai minőségről, irodalomról, színházról beszélhessünk.

*

Napjaink talán leggyakrabban figyelmet keltő politikai témája az erőszak. A huszadik, s immár a huszonegyedik század pestise ez, amely megállíthatatlanul terjed, pusztít. S terjedhet, pusztíthat, mert a különféle ideológiák eszköze. S ideológiákból, sajnos, mindig volt részünk. És van is. A kötet drámái egyrészt ezekkel számolnak le, például a kommunizmus gerjesztette demokrácia, munkáshatalom hamis ideológiájával, másrészt pedig ideológiákat tesznek meg abszolút mércének, mint például a nemzettudatot. Tény, hogy mind a négy drámai szöveg a magyarság és/vagy ezen belül elsősorban a magyar kisebbségek huszadik, sőt huszon-

egyedik századi traumáiról szól. Továbbá tény, hogy valóban felháborító, ami velünk történt Trianontól a két háború közötti román és szerb nemzetállami diktatúrán, a 44-es megtorlásokon át a 2004-es népszavazásig. Mind külön-külön drámai, sőt, tragikus esemény volt, nem férhet hozzá kétség, drámai gyúanyag van bennük, de nem úgy, ahogy ezeket a kötet négy szövege közül háromban ábrázolják. Nem a kiválasztott események valóságát és drámaiságát, hanem ezek drámában történő ábrázolását kell megkérdőjelezni, amely a tárgyilagosság leple alatt gyűlöletet szít. Kivált irodalom gyanánt akarja magát elfogadtatni. Nem lehet ugyanis a nemzetieskedést nemzeti érdekű színháznak nevezni, ahogy a kötet előszavában Faragó Árpád teszi, s közben más nemzetek alávalóságát hirdetni, ahogy ez Wass Albert két kisregényének (*Jönnék!; Adjátok vissza a hegyeimet!*) András Attila és Péter Ferenc készítette dramatizációjában történik.

Az erdélyi magyarság életében lejátszódó politikai, hatalomváltó fordulatokat követő szövegben előbb, a két háború közötti román világban, miközben a román előljáró szüntelenül azt hangoztatja, hogy „mi románok igen jó emberek vagyunk”, a magyarok megalázásának vagyunk tanúi. Majd a „fakadó magyar tavasz”-ban ugyanazok a románok lesznek a legnagyobb magyarok, nevet cserélnek, Jon Vadim Sepulequból Szép János Vilmos lesz, magyar zászlót lobogtatnak, és a magyar urak emberségessét hirdetik („Azok nem loptak, nem csaltak, nem hazudtak!”). A hatalomra került magyar azonban nem ütközik meg ezen a gyors köpönyegváltáson, tudja, a román csak ilyen, és nem is áll bosszút az előző világban elszenvedett sérelmekért, ellenkezőleg, felejt, s nagylelkűen megbocsát. Amikor a románból lett magyar talán önigazolásképpen saját papjait vádolja, akik a megbékélés helyett revánsra uszítottak, akkor a magyar ember ekképpen válaszol: „A mi papunk arról beszélt, hogyha megütik az egyik arcodat, tartsd oda a másikat is, és ha kövel megdobnak, te csak kenyérrel hajigáld vissza.” Ő megmarad karakán, gerinces, erős nemzeti öntudattal bíró magyar embernek, a román meg, lám, mindig a körülményekhez igazodik, mondván, hogy az „okos ember mindig azoknak a zászlóját tűzi ki, akik a hatalmat képviselik”. S ő okos. Ennek megfelelően az újabb rendszerváltást követően ismét szemétként viselkedik (besúgót, a rendszer ellenségét lát a magyarban), a nevét is visszarománosítja, de amikor kivándorolhat, akkor ohne zsinór úgy vált hazát, mintha alsóneműt cserélne. Miközben a románhoz hasonló helyzetben levő magyar, mint a szöveg elején, ismét azért lamentál, hogy adják vissza a szülőföldjét jelentő hegyeit.

Ugyanez a nemzeti alapon történő megkülönböztetés ismétlődik meg, némileg enyhébb formában a kötet két másik szövegében, a Siposhegyi Péter jegyezte *Halottak napjától virágvasárnapig* és a Siposhegyi és András

közösen írt *Magyar Piéta* (Pietà!) – *Őszödi Köztársaság* című darabjában. Tematikailag más a negyedik, Németh Ákosnak 1990-ben a Színház című folyóirat mellékleteként megjelent *Vörös bál* című drámája, amely – amint erről a kötetet záró interjúból értesülünk – András szerint „jelentős átdolgozás után” lett alkalmas arra, hogy a Magyar Kanizsai (sic!) Udvari Kamaraszínház műsorán s ebben a kötetben megjelenjen. Az átdolgozás úgy értendő, hogy a Németh által 1919 első hat hónapjában történt politikai zűrzavarként, fejtelenségként ábrázolt, nem éppen szalonképes kommunista hatalomátvételt András, miután ezt a „söpredék” elleni gyűlölettel fűszerezte, vitéz nagybányai Horthy Miklós színrelépésével zárta le.

A fentebb említett két darab közül az előbbi Kende Ferenc emlékirata (*A betű sorsa Jugoszláviában a két világháború között*) alapján mutatja be a kisebbségi kultúráért elhivatottan ügködő ember kálváriáját, aki sem új „hazájában”, sem az anyaországban nincs, nem lehet otthon. Lényegében erről szól az a szöveg is, amely a 44-es megtorlásokat és a 2004-es magyarországi népszavazást köti össze alkalmat látva erre egy színészcsapat 2006-ban Szabadkán folyó előadás-készítésében. Idegenek előidézte kisebbségi szenvedéstörténet és az anyaország részéről történt megaláztatás, amit csak tetézett a joggal vihart kavart miniszterelnöki „vallomás”, az a két esemény, amelyre a darab címe utal.

Míg a Kende-történet alapján készült színmű szerzője mértéktartó módon használja fel az emlékiratban található személyes vonatkozását, de általános érvénnyel is bíró mozzanatok, olyan megoldásokkal is él, amelyekre semmi szükség sincs, például hogy a Szépvölgyiből lett Lepodolac többszöri személycseréjét a történetbe építse, ami dramaturgiai szempontból föltöbb kimódolt, s kivált egy dokumentumokra alapozott szövegben indokolatlan. Lényegében iskolás drámadolgozat. Addig a Siposhegyi–András-kettős által jegyzett szöveg nagyon is emlékeztet a Wass-művek dramatizációjára. Ugyanaz a szemlélet és ugyanaz az anyagformálás jellemzi, amiről fentebb már szó volt. Rajta a tanítványból lett „mester” keze nyoma és a műhely cégjelzése. Ami önmagában nem lenne zavaró, mindenki olyan drámát ír, amelyet akar és tud, de sajnálatos, ahogy a darabról készült előadás-kritikánk címe utal rá, hogy a tragédiát paródiává züllesztí. Szereplői cáfolhatatlan tényeket, igazságokat mondanak ki mind a sokáig tabuként kezelt 44-es magyarirtás, mind pedig a manapság a hatalom felháborító némaságával kísért divatos magyarverések kapcsán. Azokat a már napvilágot látott megrázó vallomások idézése, ezeket pedig a hatalom felháborító némaságának vagy inkább bénaságának említése és az igazságszolgáltatás méltánytalansága hitelesíti. Csakhogy a drámában nem elég igazságokat kimondani. Drámai igazsággá kell őket formálni,

mert különben kinyilatkoztatások maradnak, s mint ilyenek politikai kommentárba vagy vezércikkbe illenek, de nem irodalmi műbe. Legkevésbé olyan drámába, amelyben rendre a kisebbségi magyar az áldozat, a szerb (Wassnál a román!) galád köpönyegforgató – hol keresztény rendházában megbúvó ortodox pap, hol hitű szerb kommunista („végre a szlávok ideje jön!”) –, illetve olcsó, de lényegében követhetetlen és teljesen felesleges szerelmi bulvármozzanatok is helyet kapnak, hogy az innen Magyarországra költözött, tv-szappanoperában sikeres színészt ért mélyütést vagy az aktuális magyar miniszterelnök lemocsozkodását már ne is említsem. Minderről lehet cikkezni, sőt akár drámát is írni, de akkor az dráma legyen, ne pedig nyegle publicisztika. Kivált, ha minderre „hab a tortán” nemzetet és nemzetiséget óvó malasztként egyházi gondviselés következik: „Ha helyben állunk, akkor is lelki zárandokúton vagyunk, mert az Úr útjai kifürkészhetetlenek. Amit veled tettek, azt Krisztussal tették, és a nemzetünkkel tették, amikor Krisztussal tették... Tudjuk, hogy lesz feltámadása ennek a Sátán által meggyalázott hazának. Mert Mária, a magyarok nagyasszonya nem veszi le kezét nemzetünkről és hazánkról!”

Nem nehéz ebben a magát irodalomnak tekintő katyvaszban felismerni a bennünket sem elkerülő, burjánzó Wass-kultusz aggasztó hatását, amellyel a magyar irodalom kénytelen szembesülni és szembeszállni. Erre elsősorban a romániai magyar irodalom szolgált számunkra is tanulságos példát. Hogy csak két esetet említsek, Ágoston Vilmos kötetét (*A kisajátított tér. A nemzeti képzelet Doru Munteanu és Wass Albert műveiben*) és a róla írt Láng Zsolt-kritikát (számunk könyvrecenziója foglalkozik a kritikát tartalmazó kötettel). Hogy a történelem annyira kedvelt tárgyköre a nemzeti ideológiák toposzaival operáló műveknek (mindkét részről!), az azzal magyarázható, írja Láng, hogy „kiváló terepet biztosít a kollektív emlékezet működtetéséhez, lévén hogy a történelmi események a kollektív események és tapasztalatok körébe tartoznak”, s mint ilyenek alkalmasak „a nemzeti érzelmek felmelegítésére”. Ezenközben a megélt sérelmek indulatokká válnak, az erre épülő „ideológia elaltatja a kritikai szellemet, önáltató magyarázatokkal torzítja el a mértéktartó szemléleteket, nézőpontokat, elvadítja az embereket, vakká teszi őket”. (Azt viszont, aki elutasítja ezt az ideológiát „nemzetidegen”-nek bélyegzik.) Ez az ideológia az alapja a Wass-opusnak, melynek prózája, az életmű elemzője szerint, „nagyon szegényes, lényegében kétféle stilisztikai eszközt használ a gyűlölet ideológiája mentén: a triviális megbélyegzést és a körülírásba rejtett uszítást”. Ezekre ismerni a kötetbeli drámákban is, melyekben a legnagyobb igazságok nem a drámai helyzetek vagy a szereplők jellemének, hanem az abszolút értékűvé tett nemzeti ideologikumnak a megnyilvánulásai. Ezért

bármennyire is felemelően hangzik, hogy az Andrási vezette színház és az általa színpadra alkalmazott művek (mindegyikbe beledolgozott) „nehéz, megdöbbentő igazságokat közölnek”, nem hallgatható el, hogy ezek az igazságok az ideológia hatására eltorzulnak.

*

A drámakötethez hasonlóan a KDSZ *Turbo Paradiso* című, Urbán András rendezte előadása is embert próbáló, sőt éppen talán kisebbségi-eket ért traumákról szól, azokról, amelyeket a kilencvenes évek háborúi okoztak. De egészen másképpen. Nemcsak hogy megdöbbentőbb, amit látunk, hitelesebb is. Nem kizárólag attól, hogy a szenvedést, a fájdalmat, a félelmet előidéző, néhány gesztusra redukált, helyzetgyakorlatszerű színpadi etűdök láttán – nem függetlenül a szerb (turbo)folklor dallamaitól – felidéződnek bennünk azok az elrettentő képek, amelyek törvényszéki tárgyalások bizonyítóanyagaként ma is megjelennek a képernyőn, bár ezek minden képzeletet felülmúlnak, hanem attól, hogy a szörnyűségeket elkövetők minimális emberi empátia híján, mondhatni, játékszenvedélytől úzve cselekedtek. Szórakozásból. Erre utalnak azok az első látásra akár jópofának is nevezhető megoldások (a műanyag nő felpumpálása, a gumi báránnyal való üzekedés, a gyermekkatonáknak mérget osztó Hóféherke, az orgazmussal üzőtt komédia stb.), amelyek át-átszövik az egész előadást. Mintha elviselhetőbbé tennék számunkra a drill legkörmönfontabb formáit, holott mértéken felülre növelik, hogy a címre utaljak, felturbózzák a szörnyűségeket, amit az elkövetők, s itt a cím másik tagjára utalnék, paradicsomi, édeni élvezetnek tekintenek. Kegyetlen humor! Olyan, amely pillanatnyilag akár még szórakoztat is, de inkább ledöbbsent. S ezt a „mese” végére rendezett katarzisznak szánt, a nézők részéről történő paradicsomdobálás játékosága sem tudja feledtetni.

Játék volt? Válaszként a költőt kell idézni: nem játék ez, gyermek!

Nagyon kevés eszközzel, inkább gesztussal, mint szóval, hat lelkes és fegyelmezett csapatmunkát produkáló színész (Béres Márta, Erdély Andrea, Kokrehel Júlia, Mészáros Árpád, Mészáros Gábor és Mikes Imre Elek) közreműködésével mély, megrázó, fejbe...ó élményt kaptunk.

Megköszöném, ha ez nem lenne blaszfémia.

*

A fentiekben a szóról és a gesztusról írtam. Különválasztva a kettőt, holott elválaszthatatlanul összetartoznak, drámában is, színházban is. Most mégis külön kellett őket választani, mert a szó hamis, a gesztus viszont hiteles volt.

Tragédia? Paródia.

Siposhegyi Péter – Andrási Attila: *Magyar Piéta – Őszödi Köztársaság*

Telt ház előtt mutatta be legújabb darabját a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház a szabadkai Kosztolányi Dezső Színházban. Nincs ebben semmi meglepő, megszoktuk már, hogy ez a társulat mindig nagy sikerrel adja elő darabjait. Az előadás végén a közönség vastappsal ünnepeelt.

A *Magyar Piéta* című előadás népszerűségének több oka lehet, az egyik, hogy a közönség nyilván úgy érzi, hogy róla szól a darab. Kendőzetlenül, egyértelműen, metaforáktól, szimbólumoktól mentesen olyan eseményekről, amelyek hozzánk, vajdasági magyarokhoz kapcsolódnak. A másik, hogy megértése semmiféle erőfeszítést nem igényel. S talán az is, hogy valószínűleg a közönség arra gondol, végre van valaki, aki nyíltan ki meri mondani az igazságot.

Mivel azonban nem egy pártgyűlésen vagy politikai fórumon voltunk, hanem színházban, hasznos elgondolkodni színházi kontextusban azon, amit láttunk. Egyáltalán nem szándékozom azon a kérdésem elmélkedni, hogy mire való a színház. Azon viszont igen, és csakis azon, hogy az előadás, mint SZÍNHÁZI produkció hogy működik.

A darab története két szálon fut. Az egyik 2004 végén, a másik 1944-ben történik. A kettő úgy kapcsolódik egybe, hogy 2004-ben egy szabadkai színtársulat, pontosabban négy színész próbál egy darabot, amely 1944-ben játszódik. Két történetet és két előadást láthatunk tehát: hol az egyiket, hol a másikat, itt-ott egybefonódva.

Az 1944-es történet Újvidéken, egy ferences rendházban játszódik. Kezdetben három ember van a színen: egy apáca: Klára (Vágó Kriszta) és két szerzetes: Róbert (Kákonyi Tibor) és Iván (Molnár Zoltán), a pravoszláv szerzetes. A rendfőnök Krizosztóm atya (Bicskei István) egyelőre Pesten tartózkodik, ő később kapcsolódik be a történetbe. Az első jelenet jelzi a drámai konfliktust: Iván bejelenti, hogy Horthy lemondott, és szinte azonnal társai értésére adja, hogy át fog állni a szerbek oldalára. Eközben megérkezik a sokat emlegetett rendfőnök is. A történet ezután már arról szól, hogy hogyan éleződik ki a konfliktus, mely során Iván Krizosztóm gyilkosa lesz.

A darabot 2004-ben próbáló színészek, miközben az előadásra készülnek, a december ötödikei választásról beszélgetnek. Kezdetben biztosak abban, hogy az igen szavazatok lesznek többségben, aztán ebben fokozatosan egyre inkább kételkedni kezdenek. Ezután jön a csalódás és a választások utáni évek történései.

A két idősíkon folyó történetet bonyolítja az az időnkénti erőszakos aktualizálási megoldás, amely során is a színészek ki-kiszólnak a színpadról (szerepből?), s mondanivalójukat egyértelműen a közönségnek címezik. Ilyen az előadás elején és végén levő szerzetesi beszéd, amit a színész (a Krizosztómot alakító Kornél) a közönségnek mond. Olyan szövegek ezek, amelyek egyértelműen „nekünk” szólnak. Mindkét esetben a délvidéki magyarságot cserbenhagyó anyaországi magyarokra és a gyilkos vagy magyarverő szerbekre utalnak. Az első jelenet néhány mondata, amit Krizosztóm intéz a templomban összegyűlt hívekhez (közönséghez): „Testvéreim! A vész óráiban állok itt előttetek. Az álom, hogy a haza egyesüljön veletek, véget ért. [...] A II. Lajost, Rákóczit és Kossuthot cserbenhagyók unokáitól nem várhatunk irgalmat.” Az előadás utolsó mondatait a halott Krizosztómot a karjaiban tartó Klára (Piéta) előtt mondja Róbert, szintén a közönségnek: „Tudjuk, hogy lesz feltámadása ennek a Sátán által meggyalázott hazának. Mert Mária, a magyarok nagyasszonya, nem veszi le kezét nemzetünkről és hazánkról!”

Olyan jelenetek ezek, amelyek a közönség egy részét meghatják. Ugyanis András darabjainak/rendezéseinek talán még inkább mint saját rendezők előadásainak, van saját közönsége. A Siposhegyi–András-kettős tézisdrámája számomra azonban nem meggyőző, még az ilyen erőszakosan hatni kívánó jelenetek ellenére sem. Nem meggyőző azért, mert nem tud drámaként működni. Mert ez a történet nem dráma, következőképpen színházi előadásként sem működik.

Ennek műfaji oka, hogy a történet s a darab szerkezete átgondolatlanak, letisztulatlanak tűnik. A párhuzamosan futó szálak alapvetően nem tennék bonyolulttá a szerkezetet, sőt nagyon érdekes darabot lehetett volna írni erre az ötletre. A kerettörténet viszont tele van indokolatlan, túlbonyolított magánéleti szálakkal. Klára, a színésznő, mindhárom férfival viszonyt folytat. Emiatt és egyéb okok miatt is a három férfi kapcsolata meglehetősen zavaros. Ha a darab „üzenetét” vesszük figyelembe, teljesen fölösleges ez a túlbonyolítás, ami jelentős mértékben akadályozza a megértést.

Valószínűleg ebből a letisztulatlanságból is adódik az, hogy a színészek nem tudnak hitelesek lenni, pontosabban nem tudnak mit kezdeni a szerepükkel. Bántóan, sőt felháborítóan túljátsszák a szerepeiket. De anakro-

nisztikus az előadás azért is, mert ma a tézisdráma műfajként már önmagában eléggé problematikus lehet. S ezt csak fokozza a színészi játék, ami azt az érzést kelti a nézőben, hogy egy romantika korabeli előadást néz, ahol a széles gesztusoktól az ordibálva verekedő, féltékenykedő jelenetekig minden benne van. Az érzelmek ilyen mértékű kifejezése okozza, hogy úgy tűnik, mintha a színészek önmagukat parodizálnák. Teljesen hiteltelenek, és egy percig sem lehet komolyan venni őket. Ezt a hatást növeli, amit az András-darabokban már szintén megszokhattunk, és ami megint csak az idejétmúlt romantikus drámák sajátja volt, hogy a főszereplők vagy fekete, vagy fehér figurák, a mellékszereplők pedig gerinctelen, gyáva emberek. A főszereplő Krizosztóm, a szinte isteni tisztaságú, tökéletes szent és ellenfele Iván, a teljesen erkölcstelen, mocskos ördög. Hogy még egyértelműbb legyen az ellenség bunkósága, attól a pillanattól kezdve, hogy Iván „átigazolt” a partizánokhoz, minden jelenéskor részeg, köpköd, az orrát a kabátujjába törli stb. Egy helyen szövegszerűen is megjelenik a kontraszt: „De hogy néznek ki ezek a katonák, se egyenruha... se fegyelem, mint a csürhe! Hogy tudták ezek legyőzni a mi hadseregünket?” Nemcsak az a baj ezzel a jellemzéssel, hogy naiv, hanem az is, hogy lehetetlenné teszi azt, ami nyilván célja a rendezőnek, hogy a néző tragédiaként élje meg az előadást. Ugyancsak komolytalanná teszi a darabot s a belőle csinált előadást, hogy szinte teljes egészében közhelyekre és sztereotípiákra épül. A közhelyekre számos példát lehetne hozni, de talán a már idézett részek is elegendőek, bizonyítják, hogy irodalmi műben a valóság igazságát nem elég csak kinyilatkoztatni, bátran kimondani (a szókimondás és a bátorság nem esztétikai kategória!), hanem irodalommal, a színházban pedig színházi szempontból érvényes, hiteles helyzetté kell alakítani. Hogy a szájbarrágós tételesség mennyire jelen van mind a darabban, mind az előadásban, mutatja, hogy a könnyűvérű, buta színésznő és a szintén buta és profitorientált színész figurája sem kivétel, épp olyan egysíkúak, mint azok, akik a politikai igazságokat hivatottak hirdetni.

A darabot próbáló színészek egyik jelenetében Róbert és Iván kártyáznak, miközben nagyon sok mindentről esik szó, többek között arról is, hogy Róbert az elmúlt két év alatt (a választás utáni két évről van szó, a darab végén 2006-ban járunk) Budapesten egy szappanoperában játszott, aminek a címe: Karámok közt (alkalmasint a Barátok közöttre céloz). A rendező megpróbálta nagyon gúnyosra venni a jelenetet, kigúnyolva az ehhez hasonló sorozatokat és színészeket, meg benne az egész globalizált világot, és persze, az áruló magyarokat is. Az előadást végignézve azonban arra kell gondolni, hogy minőségét, művészi értékét tekintve ugyanolyan silány, mint a mélységesen megvetett filmsorozatok, csak a téma más.

„Irodalmi” festő

Maurits Ferenc: *Proiectum Balcanicum. In memoriam Sinkó Ervin*

Maurits Ferenc képei előtt állunk, újra egy olyan festő képei előtt, aki- nek még nem volt kiállítása Topolyán, nem számítva azt az alkalmi tár- latot, amelyet 1989-ben állítottak fel, amikor Maurits Nagyapáti Kukac Péter-díjat kapott.

Ezeknek a képeknek az alkotójáról nemcsak azt kell tudnunk, hogy kiállított Belgrádban, Szabadkán, Újvidéken, Zágrábban, a 90-es évektől pedig főként Magyarországon (pl. Kecskeméten, Veszprémben, Szegeden, Budapesten), s a kortárs vajdasági képzőművészekkel csoportosan szintén Belgrádban, Újvidéken, Szarajevóban, Temesvárott, Pozsonyban, az olasz Modenában, Berlinben, Nürnbergben stb., hanem azt is kell tudnunk, hogy Maurits nemcsak festő és grafikus, hanem költő is, s ez egyben válasz is arra, miért én állok itt ma ebben a szerepben.

Ha Ady Endre a 20. század elején azt írta Kosztolányi Dezső első verseskötetének olvasását követően, nem épp dicséretképpen, hogy Kosz- toányi „irodalmi író”, én épp Maurits Ferenc művészi alkatának lényegi jegyeként tartom fontosnak kiemelni, hogy Maurits „irodalmi festő”.

Indulása is az *Új Symposion* akkor fiatal, első korosztályának író és költő tagjaihoz kötődik, hiszen már középiskolás korában az *Ifjúság* című heti- lap *Symposion* elnevezésű mellékletében jelennek meg rajzai, s alig hogy elvégzi az Iparművészeti Középiskola grafikai szakát, 1966-tól 1983-ig a vajdasági magyar irodalomban (és a vizuális kultúra terén is) paradigma- váltást hozó *Új Symposion* műszaki szerkesztője és illusztrátora lesz. Majd továbbra is az irodalom közelében marad: a 80-as évek elejétől a *Híd*nak és más folyóiratoknak, 1983 és 2000 között pedig a Forum Könyvkiadónak a műszaki szerkesztője. Ez utóbbi annyit jelent, hogy negyedszázadon át az ő kezéből kerülnek ki a Forum Könyvkiadó köteteinek nagyon jelleg- zetes, tévedés nélkül felismerhető fedőlaptervei. Különösen a Symposion- könyvek hívják fel magukra a figyelmet grafikai-tipológiai megoldásaikkal (Tolnai Ottó, Böndör Pál, Danyi Magdolna, Balázs Attila és mások kö- tetei), s Maurits ebbéli tevékenysége egészen máig végigkísérhető – több száz kötet fedőlapján, közöttük Bányai János újabb tanulmányköteteinek és a saját köteteinek arculatán.

Nem véletlen tehát, hogy Maurits képzőművészeti díjaival párhuzamosan (az Újvidéki Szalon, a Forum Képzőművészeti Díj, az említett Nagypáti Kukac Péter-díj mellett) ott látjuk a könyvillusztrációért kapott belgrádi Aranytoll-plakettet, a Belgrádi Nemzetközi Könyvvásár elismeréseit is (pl. a Kazár szótárért).

*

Maurits rajzai, grafikái, illusztrációi legfőképpen vonalvezetésük és színkezelésük révén ismerhetők fel. Többen említik érdes, szálkás, rezgő vonalainak borzoló nyugtalanságát, képeinek naturalista-expresszionista felületeit. S a fehéren, szürkén és feketén átütő színeit: a világító sárga, vörös, lila, zöld színeket. Ő maga költeményeiben habfehér, viaszsárga, őszoker, bíbor, rubinvörös, püspöklila, kéklő szürke, puhazöld, rétzöld és más színekről beszél. És ott a hangsúlyos fekete, a maga metaforikus értelmében: a halálok, a pusztulás, a szenvedés színeként.

Maurits vonalugancai emberi arcokat, testeket, emberi sorsokat és egzisztenciákat formáznak. Nem harmonikus, inkább zilált arcokat, gyakran üres vagy vérpirosan világító lázas szemüregekkel, az éles színű és a képet élesen átvágó vonalak pedig testgubancokat sértenek fel.

Ennek az életműnek egyik meghatározó vonása, hogy ciklikusan építkezik, ciklusokban létezik. 1997-ben jelenik meg a *Balkáni mappa*, amely három sorozatot foglal magában: a Danilo Kiš-hommage-t, a Párizsi naplót és a Boszniai látképeket. Ilyen ciklust alkotnak Maurits Franz Kafka-elbeszélésekhez készült illusztrációi, portré-ciklusa, valamint a *Proiectum Balcanicum* című ciklusa és ennek alciklusai is. Ha a 90-es évek balkáni és boszniai sorsélményére vagy Kafka elbeszéléseinek világára gondolunk, nyomban érthetővé válik, honnan e negativisztikus létélmény Maurits képein, illusztrációin.

Maurits Ferenc abban a tekintetben is „irodalmi festő”, hogy témáinak nagy része is irodalmi: amikor Kafka, Danilo Kiš, Szenteleky Kornél és mások előtt tisztelg. És – mint most is – Sinkó Ervin életműve előtt.

*

Ezen a kiállításon ugyanis a már említett *Proiectum Balcanicum* 2005-ben készült Sinkó-sorozatának képei láthatóak. A képek a 110 évvel ezelőtt született Sinkó Ervint és életművét idézik meg. Azét a Sinkó Ervint, aki a 10-es évek második felében többek között Kassák folyóirataiban, *A Tettben* és a *Mában*, de a *Nyugatban* is közölt verseket, akinek életrajzába beletartozik a bécsi emigráció, az ausztriai internálás, életútja pedig

Szarajevó és Zágráb, Párizs és Zürich, Drvar és Split között zajlik, hogy végül Zágrábban telepedjen le, Krleža ismerőjeként és munkatársaként. Számunkra Sinkó Ervin neve mást is jelent: 1959-ben tanszéket alapít, egészen pontosan: 1959. október 21-én tartja meg nevezetes tanszéknévtől beszédét az újvidéki BTK Magyar Tanszékén, s haláláig felváltva tartózkodik Újvidéken és Zágrábban.

Aki ismeri Sinkó Ervin életútját és műveit – pl. az *Optimisták* című regényét vagy az *Egy regény regényét* –, szintén be tudja azonosítani, honnan a tragikum és nyugtalanság a sorozatba tartozó arcképek és testek vonalgyűjtésében. A háromszög-halálok feketével vastagon meghúzott háromszögeiben háromszögek kalodájába tört, szorított, préselt vonalközpontok, vonaltestek, csontvázkezek sorozatait láthatjuk. A lábak olykor csápokká változnak, madár- vagy rovarlábbá, a testek embrionálissá, tehát a végső-kig védtelenné, a képek szorító vonalhálójából didergés s a szemek piros lángolása árad. A képeken átszántó zöld, lila, bíbor, sárga színek a kínvilágító színeiként hatnak.

A sorozaton belül vannak itt kisebb sorozatok is: a *Ravatal-lenyomat*, vagy a *Zöld triptichon* – zöld háttérrel. Ez utóbbiban, amikor úgy tűnik, tovább már nem variálható a háromszög-halál, a háromszög szétnyílik, már-már kiejti összprezselte embrió-áldozatát, vagy éppen sínként, vaspántként szorítja újra össze.

*

Végezetül pedig még azt szeretném elmondani, hogy Maurits Ferenc költőként is sorozatokban gondolkodik. 1975-ben jelenik meg *Telep* című verseskötete, amelynek versei Újvidék azonos nevű városrészének sűrű közegét, szegénységvilágát, peremlétét jelenítik meg. Maurits gyermek- és ifjúkorának ma már csak emlékezetben élő világát: egy kronologikusan, geográfiai pontossággal és szociografikusan behatárolható világot, a lét kíméletlen részleteit, minden nosztalgia nélkül. Maurits költőként ezt a sorozatát folytatja máig: a 2006-ban megjelent, *Szürkület, szürkületben* és az utóbbi napokban megjelent új verseskötetében, a *Néma angyalokban* is.

Elesettség, halálok, tragédiák, szenvedések, elmúlás és enyészet: ezt sugározzák a költemények, s ez sietőleg Maurits merített papírra rajzolt rajzain is.

Elhangzott Topolyán, az Art Galleryben, 2008. november 7-én.

Flekk a Gyűrűn

Ünnepelt színjátszásunk: a szabadkai színház napján, október 29-én ismét kiosztották a Pataki Gyűrűt. Az előzsűri által nominált öt színész közül választotta ki és díjazta a bírálóbizottság az előző évadban legjobb alakítást nyújtó színészt. A több napos változatos program keretében a jeles nap és a díjazott tiszteletére előadást is tartottak. Ahogy ez rendjén is van. Illetve lenne, ha nem azt az előadást választották volna ki, amelyik leggyengébb volt az évadban. Nevezetesen Michael Frayn *Még egyszer hátulról* című bohózatát, amely az amatőr ripacskodás megengedhetetlen és elrettentő példája. Színházi szégyen. Folt esett a színház szakmai becsületén. Beflekkjezték a szép és jelentős ünnepet. Sem a díjazott, sem színjátszásunk jelentős ünnepe nem ezt érdemelte.

Utóirat: Olvasom, a gólyabuli egyetemistáinak is ezt a *Még egyszer hátulról* izét adják elő – ajándékképpen.

Ez lenne a közönség színházra nevelése? (GL)

Krónika

DÍJAK

Pálfi Ervin szabadkai színművész kapta a Pataki Gyűrűt Seress Rezső megformálásáért a Szomorú vasárnap című mű előadásában.

A 2008. évi Kilátó-díjat Vanger Lászlónak ítelték oda.

Lázár Tibor festőművész kapta a 2008. évi Kristálygömb Díjat.

RENDEZVÉNYEK

Október 24-én tartották meg Újvidéken a Magyar Tanszék napját. A hagyományos rendezvényen elhangzott Toldi Éva Sinkó Ervin életművének aktualitása és Harkai Vass Éva Ady arcai című előadása, átadták Tóbiás Krisztiánnak a Sinkó-díjat, leleplezték Vladimir Jokanović Ady-szobrát, a hallgatók Ady-verseket adtak elő, a tanszéki könyvtár olvasótermében alkalmi kiállítást készítettek Ady és a nyugatosok alkotásaiból, valamint a velük kapcsolatos munkákból.

Cs. Simon Istvánra emlékeztek október 25-én az Újvidéki Színház kistermében.

A nyelvi eszközök stílusértéke címmel Egyetemi Nyelvészeti Napokat tartottak Újvidéken a Magyar Tanszéken október 28-án és 29-én. A rendezvényen Láncz Irén tanszékvezető idézte fel a negyedszázaddal ezelőtt elhunyt Matijevics Lajos emlékét, majd a tanszék tanárai és hallgatói olvasták fel a tanácskozársra készített dolgozataikat.

Szabadkán Fehér Ferencre emlékeztek születésének 80. évfordulóján október 29-én, a Városi Könyvtárban.

Grad kao roman / Roman kao grad. Bevezető előadás a nemzetközi PEN Klub szerb tagozatának konferenciáján, Faragó Kornélia: Stanovnik grada, kao čitalac romana.

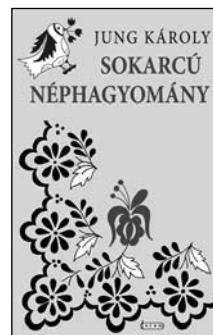
Október 31-én az óbecsei Népkönyvtárban került sor Baranyai Bosnyák István irodalmi munkásságának bemutatására.

November 7-én a zentai Városháza dísztermében a Magyar Tudomány Ünnepe és a Reneszánsz Év – 2008 jegyében „Ezt az ereklyét...” címmel Kárpát-médeneci olvasási konferenciát szerveztek.

MEGJELENT

Csúszó Dezső: Könyörgésünk színhelyei V. – Szabadegyetem, Szabadka, 2008.

Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat – kulturális emlékezet (szerk.: Papp Richárd – Szarka László). – Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, Zenta, 2008.

Jung Károly: Sokarcú néphagyomány. További magyar és egybevető magyar folklorisztikai tanulmányok. – Forum, Újvidék, 2008.

A Magyarokanizsai Írókötő antológiája (2003–2007). Válogatta és szerkesztette Tari István. – Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény, Magyarokanizsa, 2008.

KÖNYVBEMUTATÓ

Harkai Vass Éva *Mi volt szép C.-ben?* című könyvének bemutatóját tartották október 27-én a nagybecskereki Madách Színház kamaratermében.

Október 30-án a Zentai Alkotóházban került sor Faragó Árpád *Nem sirtásunk, hanem fundamentumot (Töredékek a délvidéki magyar műkedvelő színházi múltjából, jelenéből)* című könyv bemutatójára.

November 3-án a Zentai Alkotóházban mutatták be Molnár Tibor Prágából jelenti a *Tanjung, avagy Dubčektől Husápig* című könyvét.

November 7-én a Zentai Alkotóházban mutatták a *Bennünk élő múltjaink* című kötetet.

A szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon november 7-én mutatták Mészáros Zoltán történész *A korai titóizmus propagandája* című könyvét.

Muzslyán november 8-án bemutatkozott a zentai zEtna Kiadó *Beszédes* István Messziről *Andromeda*, Verebes Ernő *Árnyak a tetőtérben és Szögi Csaba Korai orgazmus* című kötetével.

A szabadkai Danilo Kiš Könyvesházban mutatták be november 12-én Kontra Ferenc *Drávaszögi kereszt* című könyvét.

A szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében mutatták be november 13-án Cindori-Šinković Mária *Adi u srpskoj knjizevnosti (1906–2006)* [Ady Endre a szerb irodalomban] [1906–2006] című kötetét.

Szögi Csaba *Korai orgazmus* című verseskötetét mutatta be a zentai Zen Klubban november 15-én.

Újvidéken, a Magyar Szó székházának tanácstermében mutatták be Molnár Tibor Prágából jelenti a *Tanjung, avagy Dubčektől Husápig* című könyvét november 18-án.

SZÍNHÁZ

Október 27-én Szabadkán a Kortárs Vajdasági Dráma Felolvasószínházának keretén belül mutatták Lénárd Róbert 243 és Szegedi-Szabó Gábor Johnny Ringo hazatér című darabját.

A szabadkai Kosztolányi Dezső Színház megtartotta idei második premierjét *Turbo Paradiso* címmel november 9-én, a színház 14. születésnapján. A darabot Urbán András rendezte, szereplői Béres Márta, Erdély Andrea, Kokrehel Júlia, Mészáros Árpád, Mészáros Gábor és Mikes Imre Elek.

Az évad első bemutatóját tartotta az Újvidéki Színház november 14-én a romániai Anca Bradu rendezésében. Molière *A mizantrop* című komédiájának szereplői: Balázs Áron, Elor Emina, Jankovics Andrea, Ferenc Ágota, Kőrösi István, Sirmer Zoltán, Varga Tamás, Huszta Dániel, Magyar Attila, Pongó Gábor, Molnár Róbert és Jaskov Melinda. Fordító: Petri György. Díszlet és jelmez: Florica Malureanu, zene: Zoran Simjanović.

KIÁLLÍTÁS

Török István festőművész munkásságának ötvenedik évfordulója alkalmából kiállítás nyílt Szabadkán a Szabadegyetemen és a Városi Könyvtár galériájában november 4-én.

Maurits Ferenc újvidéki művész festményeiből nyílt kiállítás a topolyai Art Galleryben *Proiectum Balcanicum (In memoriam Sinkó Ervin)* címmel november 7-én.

GAZSÓ Hargita összeállítása

